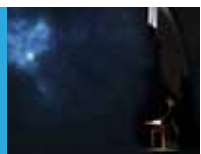

diyânet

Aylık Dergi • Eylül 2013 • Sayı 273

Hakikat ve İmaj

Kur'an'da Hak,
Hakikat ve İmaj

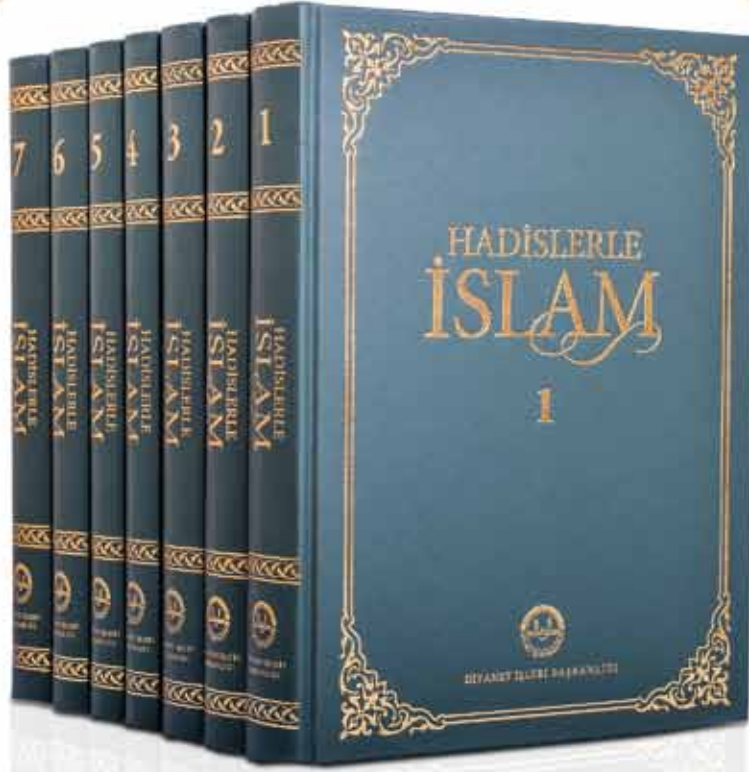

Farklı Kuşakların
Dini Değerleri
Birlikte Öğrenmesi

Kalk Ey Nil!

Hadislerle İslam

Vurt içinde Diyanet Yayınları satış
verlerinden, vurt dışında Muşavirlik ve
Ataşeliklerimizden termin edebilirsiniz.

www.diyenet.gov.tr

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Hakikat ve İmaj

Bugün imajın, görüntünün ve görseelliğin alabildiğince öne çıkarılmaya çalışıldığı, bireysel ve toplumsal ilişkileri belirlediği, yer yer hakikati örtmek, gerçeği tersyüz etmek için kullanıldığı bir zaman diliminde, reklam ve propaganda çağında kısacası imajlar dünyasında yaşıyoruz. Aslında modern zamanlara kadar bugünkü anlamda bir imajdan söz etmek pek mümkün değildir. İletişim ve medya alanındaki son gelişmelerle birlikte bilhassa sesli ve görüntülü yayınlar alanındaki ilerlemelere paralel olarak ortaya çıkan imaj olgusunu insanoğlu öyle yüceltti, buna öyle değer atfetti ki, bugün dünyada sadece imajlar üretmek için kurulmuş ayrı bir endüstri bulunmaktadır. Buralarda üretilen imajlar, insanlara hakikatin kendisi olarak takdim edilmektedir. Yani imaj aslın yerine ikame edilmektedir. İmajla sunulan bilgi acaba gerçeğin ne kadarını yansıtmaktadır, hakikatin ne kadarına tekabül etmektedir? Sorulması ve cevaplandırılması gereken soru bu olması gerekirken bu soru sorulmadığı ve cevaplandırılmadığı gibi çoğunlukla imaja güven duyulmakta ve imaj hakikatle özdeşleştirilmektedir. Oysa imaj gerçek değildir, hakikat hiç

değildir. Olsa olsa gerçeğin resmi, hakikatin yansımasıdır. İmajlar dünyasında ve imajlar toplumunda güvene dayalı bir hayattan söz etmek güçtür. Çünkü imajda, gösteriş vardır; kendi olmaktan ziyade başkaları olmaya özeni vardır. Hakikati olduğundan farklı gösterme anlayışı, aldatma ve yanıltma düşüncesi vardır.

Modern zamanlarda imaj, belirli alanlarla sınırlı kalmayıp hayatın hemen her alanında yaygınlık kazanmış bulunmaktadır. İnsanlık, hakikati doğrudan kendisinden öğrenmek yerine, o hakikat hakkında oluşturulmuş imajlardan öğrenir hâle gelmiştir. Böylece kitleler ve toplumlar, imajlar yüzünden hakikate karşı ön yargılı hâle gelebilmekte ve hakikatten uzaklaşabilmektedirler. Bugün insanlığın yaşadığı en temel sorunlardan biri budur.

Din-i mübin-i İslâm, mahza hakikattir. İslâm, medeniyet tasavvurunun çekirdeğine değişmeyen yegâne gerçeklik olarak Allah'ı konumlandırmıştır. Allah'ın "el-hak" ism-i şerifi, "Biz sana Kitab'ı hak olarak indirdik" (Nisa, 4/105.) ayet-i kerimesinde ifade edildiği üzere Kur'an-ı Kerim'de tecelli etmiştir. Kur'an-ı Kerim,

ezeli ve ebedi ilahi hakikatler manzumesidir. Yine Allah'ın "el-hak" ismi şerifi "Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yarattık" (Ahkaf, 46/3.) ayet-i kerimesinde belirtildiği üzere insanın ve kâinatın yaratılışında tecelli etmiştir. Dolayısıyla hem Kur'an-ı Kerim, hem de kevnî âyetler, hakikate giden yolda insanlığın önünü aydınlatan kandillerdir.

Hz. Âdem'den (a.s.), Hz. Peygamber (s.a.s.)'e bütün peygamberler hak ve hakikatin temsilcileridir. Hak ve hakikatin son temsilcisi ve eşsiz savunucusu Hz. Muhammed Mustafa'dır (s.a.s.). O, çağlar üstü örneğiyle, sünnet-i seniyesiyle, zengin hadis mirasıyla hakikatin yeryüzündeki ifadesidir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) kudsi bir hadiste "Allah, sizin bedenlerinize ve şekillerinize bakmaz. O sizin kalplerinize ve amellerinize bakar". buyurarak Rabbimizin imajları değil, hakikati esas aldığını ifade etmiştir. Hak ve hakikatin Resûl-i Ekrem'den (s.a.s.) sonraki temsilcileri ise ulema-i kiramdır. Ümmet, Peygamber yolunun takipçisi olan haşyet sahibi âlimlere emanet edilmiştir.

Bugün küresel ölçekte İslâm ve İslâm Peygamberi (s.a.s.) hakkında oluşturulmak istenen imaja bakıldığında, bunun olumlu olduğunu söylemek neredeyse imkânsızdır. Ne yazık ki dünyanın batı yakasında insanların kalplerine sürekli İslâm korkusu yerleştirilmektedir. İslamofobi, Batı'da artık bir endüstri hâline gelmiştir. Hiç kuşkusuz bunda oluşturulan olumsuz İslâm imajının

payı büyüktür. Gerçi İslâm coğrafyasında, birilerinin negatif İslâm imajı oluşturması için her türlü malzeme bulunmaktadır. İslâm dünyasında yaşanmakta olan zulüm, haksızlık, zorbalık, şiddet, savaş, açlık, fakirlik, cehalet gibi pek çok sorun, İslâm'ı, mensuplarının yaşayışlarına ve ülkelerine bakarak öğrenmek isteyenlere ne yazık ki hiç de cazip bir imkan/fırsat sunmamaktadır. Bir de buna oluşturulan olumsuz İslâm imajı eklendiğinde durum daha da karmaşık ve zor bir hâl almaktadır. Bu durumda imaj, hakikatin yerini almakta, hakikat ise bir hastalık olarak kabul edilmektedir. Oysa Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın "Harâbât ehline hor bakma zakir / Defineye malik viraneler var" dizeleri, imajın yeri geldiğinde insanı ne kadar yanıltabileceğini ve hakikate giden yolun önünde nasıl bir engel teşkil edebileceğini anlatmaktadır. Mevlana'nın "Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol" tavsiyesi de hakikatle imaj arasındaki çelişkiyi ifade etmektedir.

Netice olarak bugünün Müslümanlarına hakikatin numune-i imtisali olma noktasında çok büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Her şeyden önce her Müslüman, mensubu olduğu dinini en güzel şekilde temsil etmek ve örnek olmak durumundadır. Ve bugünün Müslümanlarının yapması gereken en temel vazife, tüm insanlığı hakikat hakkında oluşturulan imajlarla değil, hakikatin kendisiyle buluşturaktır. Bunun gayret ve çabası içinde olmaktadır. ■

Hz. Mevlana'nın "Ya olduğun gibi görün ya da görüdüğün gibi ol" vecizesi "devir imaj devri" söyleminin sıkça dile getirildiği günümüzde ne anlam ifade ediyor acaba? Mevlana'nın yüzyılları aşp gelen bu etkileyici sözü, günümüzde hâlâ herkes tarafından kabul görüyor. Öyle ki pek çok vesileyle sık sık dile getiriyor ve yazıyoruz. Ancak günümüz insanı yine de "devir imaj devri, karşındaki insanda veya insanlarda iyi bir izlenim, iyi bir imaj bırakmak çok önemli" sözünü de güçlü bir şekilde dillendiriyor. Bu ifadeyi, olumlu yaklaşarak "iyi olmak yetmez, iyi olduğunuz kadar iyi görünmelisiniz." şeklinde anlayıp, bunun "Ya olduğun gibi görün ya da görüdüğün gibi ol" anlayışıyla, felsefesiyle çelişmediğini söyleyebilirsiniz.

Ancak zihninizin bir yerinde, bu ifadenin altında "her şeyden önemli olan imajdır ve imaj tamamsa gerisi teferruattır" anlayışı örtülü bir şekilde belirmeye başlamışsa orada bir problem var demektir. Artık sorular ardı ardına gelecektir. Hakikatin bir imgesi, bir yansıması, insanlar tarafından algılanması, imajı elbette olacaktır. O hâlde hakikatle imajı karşı karşıya koymak zorunda mıyız? İmaj özünde kötü bir şey midir? İmajlar sahip olduğumuz bilgi ve tecrübelerin gerçek taşıyıcısı mıdır? İmaj ile gösteri ve gösteriş arasında nasıl bir ilişki vardır? İmaj bizi hakikate yabancılaştırıyor mu? Düşünce gelenegimizdeki "tasavvur" ile "imaj" kelimesi aynı anlama mı geliyor? Hakikatin dünya hayatındaki tecellileri neler ve hakikati elde etmek için neler yapmalıyız? İmaj hakikatin önündeki bir perde ya da onun bir yansı-

ması mıdır? Bol miktarda ve zahmetsizce ulaştığımız imajlar, hakikati arama çabamızı köreltiyor olabilir mi? Ve zihnimiz, "imaj tamamsa gerisi teferruattır" düşüncesiyle çalışmaya başlamış olabilir mi? İmajlarıyla yetindiğimiz samimiyet, dürüstlük, çalışkanlık, iyilik, güzellik, cömertlik, cesaret, yetenek gibi yüksek değerlerin hakikati midir teferruat dediklerimiz?

Bu ve benzeri sorular çerçevesinde şekillenen dosyamızda yazarlarımız "Hakikat ve İmaj" konusunu farklı bakış açılarıyla değerlendirdiler. Mustafa Tekin konuya Kur'an perspektifinden bakarken, Mevlüt Uyanık "Hakikat"ın Nihai Temsilcisi Hz. Muhammed" başlıklı yazısıyla sünnet perspektifini gündeme getirdi. Ejder Okumuş ise "Erdemli Toplum ve İmaj Toplumu" yazısıyla konuyu toplumsal perspektiften ele alarak inceledi. İmajı gerçekliğin bir parçası olarak ele aldığı yazısında Mustafa Yürekli, imajların giderek gerçekliğe dönüşmeye başlamasını akıcı üslubuyla bizimle paylaştı. "İmaj, Tasavvur ve Hakikat Üzerine" başlıklı yazısında Ali Ulvi Mehmedoğlu, bu üç kavram üzerinde ilgi çekici değerlendirmelerde bulundu. Konuyu güncel bir meseleden yola çıkarak değerlendiren Mesut Özünlünün yazısının konusu ise Batının "İslami Terör" Söyleminde Hakikat ve İmaj Sorunu. Hakikat ve İmaj konusunda Tahsin Görgün ile yapılan söyleşiyi tamamlanan dosyamız ve dergimizin diğer bölümlerindeki birbirinden kıymetli kalemlerin yazılarıyla sizleri baş başa bırakırken, hakikat arayışımızın ve hakikatin yanında yer alma irademizin hep devam etmesini diliyorum. ■

içindekiler | 273

diyanet

Aylık Dergi • Eylül 2013 • Sayı 273

Hakikat ve İmaj

gündem

06

Kur'an'da Hak, Hakikat ve İmaj

Doç. Dr. Mustafa Tekin

**Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi
ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Yüksel Salman

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk Görgülü

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa Bayraktar (Dön. Ser. İsl. Müd.)

Yayın Koordinatörleri
Mustafa Bektaşoğlu
Mutlu Doğan
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Tashih
Mesut Özünü

Teknik Servis
Latif Köse

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Yönetim Merkezi

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı No:147/A 06800
Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06
Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri

Tel : (0312) 295 71 96-97
Fax : (0312) 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt içi yıllık: 33,60 TL
Yurt dışı yıllık: ABD, 30 ABD Doları
AB Ülkeleri, 30 Euro
Avustralya, 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka, 250 Kron
İsviçre, 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner
Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün
T.C. Ziraat Bankası Ankara - Akay
şubesindeki

IBAN: TR84 0001 0007 6005 9943 0850 01

no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun
fotokopisi ile abonemin hangi sayıdan
başlayacağını bildirir bir dilekçe,
mektup, yazı, faks veya e-postanın
Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye
İşletme Müdürlüğü Üniversiteler
Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No:147/A
06800 Çankaya /ANKARA adresine
gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın
Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler:

Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri

www.diyanet.gov.tr
diniyayinlar@diyanet.gov.tr
sureliyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve
çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel
sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tasarım: Acar Basım ve Cilt Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi Birlik Caddesi No: 26 Acar Binası
Haramidere / Beylikdüzü / İstanbul - Türkiye
Tel: (0.212) 422 18 34 / Faks: (0.212) 422 18 04
www.acarbasim.com

Baskı: Korza Yayıncılık Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti. Ankara - Türkiye
Tel: (0.312) 342 22 08 / Faks: (0.312) 341 28 60
www.korzabasim.com.tr
Basım Yeri: Ankara / **Basım Tarihi:** 19.09.2013
ISSN - 1300 - 8471

söyleşi

31

Prof. Dr.
Tahsin Görgün ile
Hakikat ve İmaj
Üzerine Söyleşi

kültür sanat edebiyat

61

Kalk Ey Nil!
Sümeyye Özgen

hikmet penceresi

66

Yusuf Suresi
Bize Ne Söyler?
İbrahim Arpacı

10 "Hakikat"ın Nihai Temsilcisi:
Hz. Muhammed (s.a.s.)
Prof. Dr. Mevlüt Uyanık

13 Erdemli Toplum ve İmaj
Toplumu
Prof. Dr. Ejder Okumuş

17 İletişim Çağında Bilginin
Ekonomi Politikası
Mustafa Yüreklî

21 Haberiniz Olsun!..
Dr. Mustafa Asım Coşkun

25 İmaj, Tasavvur ve Hakikat
Üzerine
Doç. Dr. Ali Ulvi Mehmedoğlu

28 Batının "İslami Terör"
Söyleminde Hakikat ve İmaj
Sorunu
Mesut Özünü

34 Din Eğitiminin Aşamaları
Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz

38 Farklı Kuşakların Dinî
Değerleri Birlikte Öğrenmesi
Prof. Dr. M. Akif Kulavuz

41 Kur'an'da Öfke Kontrolü
Doç. Dr. Kerim Buladı

43 Fakire Giden Yol
Mustafa Yavuz

46 Evlilik ve Ailenin Hikmeti
Prof. Dr. Ertuğrul Yaman

49 Çocuğun İbadet Hayatına
Alıştırılması
Doç. Dr. Halil Altıntaş

52 Hz. Meryem: Mabede Adanmış
Bir Hayat
Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karslı

54 Hayâ İmandandır
Rukiye Aydoğdu

56 Bir Kur'an Kursu Öğrencisinin
Dilinden...
Ermine Gözen

58 Nereden Geldik, Gidişimiz
Nereye?
Vedat Ali Tok

63 Vaiz Salih Büyükcâm
Prof. Dr. Ramazan Altıntaş

68 Fıkıh Köşesi
Din İşleri Yüksek Kurulundan

70 Kur'an Kavramları
Doç. Dr. İsmail Karagöz

73 Chat'le gelen bir şehadet
Sigrún Valsdóttir (Âmine)
Haz. Metin Karabaşoğlu

76 Kurban ile Allah'a Yaklaşmak
Harun Karahan

79 Kitap Tanıtımı
Mehmet Çilek

gündem

Kur'an'da Hak, Hakikat ve İmaj

Kur'an-ı Kerim varlığa dair anlatımlarında Allah'ın sınırsız güç ve egemenliğine vurgu yaparken, insanın sınırlılığının altını çizmektedir. İşte tam da bu nokta ve fark, Allah'ın niçin hakikatin kaynağı ve kendisi, diğer varlıkların da hakikatin birer konusu olduğunu anlatmaktadır.

Doç. Dr. Mustafa Tekin *Istanbul Üniv. İlahiyat Fak.*

Bugün postmodern bir dünyanın içinden, postmodernlik üzerine ve aslı itibarıyla postmodern sorunlarla ilgili konuşmaktayız. Bu konuşma, çok sınırlı bir entelektüel düzeyde belki bir farkındalık içinden meydana geliyorsa da, geniş kitleler bu farkındalıktan yoksundurlar ve sorunları tartışmanın bir entelektüel fantezisi olduğunu düşünmektedirler. Fakat teori-sine girmeden, aslında gündelik hayattaki sorunların temel referans noktalarının postmodernlik olduğunun bir şekilde farkındalığı gerekiyor.

Bugün geldiğimiz noktada, insanlık çok hayati bir soru(n) ile karşı karşıya kalmıştır. Modernlikle birlikte hakikatin kaynağının Tanrı'dan "insan"a kayan ibresi, postmodernlikle birlikte bir hakikatin var olup olmadığı tartışmasına evrilmiş ve nihayet hakikat parçalanarak öznelleşmiştir. Dolayısıyla "hakikatin insandan bağımsız dışarıdan verildiği" gerçeğinin yerini "insandan bağımsız hakikat yoktur" düşüncesi almıştır ki, nihayetinde her insanın kendi hakikatini

inşa edebileceği süreksiz bir öznelliğe doğru evrilmiştir insanlık. Hakikatten kopuk imajların oluşumu, tam da böyle bir vetirede baş göstermektedir. Böylece dinler ve sistemlerin ortodoksisi delinmiş, dışarıdaki momentum noktaları kaybedilmiş ya da flulaşmıştır. Bundan dolayı meta anlatılar devri bir an önce kapatılmak istenmekte, evrenselliğin yerine görecelik hâkim kılınmakta; işte tam da bu sebeple imajlar gerçekliğin önüne geçmektedir. İşte çağdaş sorun budur.

Kur'an bir hakikati ifade etmektedir ve bu hakikat insandan bağımsız olarak vardır; bizim öznel arzu ve taleplerimizden bağımsızdır.

“Kur'an” ve “hakikat” kelimelerini birbirleriyle ilişkileri içinde ele aldığımızda, her şeyden önce iki temel varsayımı kabul etmemiz gerekir. Birincisi: “Kur'an-ı Kerim, içerisinde bir hakikatin var olduğu kitaptır.” İkincisi: “Bu hakikat insana dışarıdan bağımsız olarak verilmektedir.” Biz buna insanın dışında var olan momentum noktası diyebiliriz. Bu iki öncülün sonucu olarak şunu söyleyebiliriz; “İnsan, kendisinin dışında var olan bu hakikati keşfetmek için çaba harcar.” Tarih boyunca insanların özelde Kur'an-ı Kerim, genelde kutsal kitaplarla ilişkisi bu çerçevede olmuştur. Nitekim müminler Kur'an-ı Kerim'i anlama çabasına girerlerken, temelde Allah'ın (c.c.) muradının ne olduğu üzerine tartışmışlardır. Kur'an-ı Kerim'in ifade etmeye çalıştığı hakikatin ne olduğu üzerine kafa yormuşlar ve gayret göstermişlerdir. Bu gayretler, hakikati yakalama çabasından ibaret olup, Kur'an üzerine hiçbir yorum hakikatin kendisi olduğunu iddia etmemiş; bu gayretin ardından oldukça mütevazı bir şekilde “Allahu a'lemu bi muradihi bizalîk.” (Bununla ne kastettiğini en iyi Allah bilir.) diyerek haddini bilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in anlatımı ve söylemine baktığımız zaman, Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.s.) kadar tüm toplumlarda temel problemin Allah'ın yegâne egemenliği olduğunu görürüz. Kur'an-ı Kerim de dâhil olmak üzere kutsal kitaplar, hakikatin Allah'tan geldiğini ve kaynağının sadece Allah olduğunu vurgularlar. Bu vurgulama,

tarih boyunca insanların Allah'a rağmen hakikati kendilerinden menkul bir öge hâline getirme çabalarına karşındır. Bu açıdan “Tanrımerkezlilik” ve “insanmerkezlilik (hümanizm)” gibi iki tavır alış içerisinde, insanmerkezlilik bir eleştiri konusu olmaktadır. Zira insanlar çoğu zaman dışarıdan kendilerine verilen hakikati ya kabul etmekte ya da bölüp, parçalayıp değiştirmeye çaba harcamakta; neticede hakikatin merkezine kendisini yerleştirmeye çalışmaktadır. Böylece aslında insan, kendisinin dışında aşkın bir hakikat yerine içkin olarak hakikati kendisine çevirmektedir.

Hakikatin insan kaynaklı hâle gelmesi, onun yeniden üretimi ve inşasını gerektirmektedir. Çünkü bir kültür, coğrafya, biyoloji vb. ile çerçevelenmiş ve sınırlılıklarla malul insanın, hakikate dair üretimleri kapsayıcılık ve bütünsellikten uzak olduğu gibi ancak imaj düzeyinde kalacaktır. Bir başka deyişle, bu sınırlılık ve belirlenmişliklerin etrafında bazı görsel yüklemelerden ibaret olacaktır.

Kur'an-ı Kerim'de hakikat ve imaj kavramlarının tartışma konusu yapıldığı en önemli konu varlığa dairdir. Evrendeki tüm varlıkları iki boyutta ele alabiliriz. Birincisi, hiçbir kayıtla sınırlı olmayan mutlak varlık Allah'tır. İkincisi de, Allah'ın dışında kalanlar, varoluşu sadece Allah'a bağlı olan mümkün varlıklardır. Allah Teala her şeyden önce varlık açısından böyle bir hiyerarşi kurarken, kendisini diğerlerinden ayırıştırır ki, bu bir mahiyet farkıdır; Allah beka sıfatına sahipken, tüm mümkün varlıklar fani yani ölümlüdürler. Kur'an-ı Kerim varlığa dair bu anlatımlarında Allah'ın sınırsız güç ve egemenliğine vurgu yaparken, insanın sınırlılığının altını çizmektedir. İşte tam da bu nokta ve fark, Allah'ın niçin hakikatin kaynağı ve kendisi, diğer varlıkların da hakikatin birer konusu olduğunu anlatmaktadır. Bu farklılık, aynı zamanda

insanın üzerinde Allah'ın bir hakikat olarak meşruiyetini nasıl inşa ettiğini de anlatmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, bu evrensel gerçeğe değinirken Allah'ın kapsamlı ve külli sıfatlarını özellikle sıralar.

Allah, hakikatin kendisi ve kaynağı olarak Hak'tır. Bu açıdan Kur'an-ı Kerim'in özenle üzerinde durduğu problem şirktir. "Ortak koşmak", "ortaklık" anlamına gelen şirk, Allah'a ait bazı sıfatların ve özelliklerin insanlar tarafından temellükünü ve başka varlıklara aktarımını ifade etmektedir. Yunanlılarda her türlü iş

için farklı tanrıların varlığı; Mekke'de Kâbe'de 360 civarında putlardan bahsedilişi bu durumun örnekleridir. Bu putlar farklı işleri gördüklerine inanılan, bunlarla sorumlu olan aracı varlıklardır. İnsanlar, Allah'ın sıfatlarından bir kısmını aracı kıldıkları bu varlıklara aktardıklarında şirke düşmüş olmaktadır.

İnsanın Allah'ı bırakıp (Hakikati terk edip) bu hakikate dair sıfatları başka varlıklara yüklemesiyle bir tanrı imajı ortaya çıkmaktadır. İşte Kur'an, hakikatten uzaklaşıp bu imaj varlıklara tapınmayı, hatta daha ileri giderek insanın imajinatif bir biçimde tanrılaştırdığı her şeyi reddetmektedir. Kur'an-ı Kerim Yusuf suresinde Hz. Yusuf'un (a.s.) bir hitabını şöyle belirtir: "Sizin O'ndan başka taptıklarınız, birtakım kuru isimlerden ibarettir ki,

onları siz ve atalarınız uydurmuşsunuzdur. Yoksa Allah, onlara öyle bir saltanat vermemiştir. Hükümrancılık ancak Allah'ındır. O, size kendisinden başkasına tapmamanızı emretti; doğru ve sağlam din budur, fakat insanların ekserisi bilmezler." (Yusuf, 12/40.)

Burada dikkat edilirse, ortaya çıkarılan/yaratılan/üretilen tanrı imajı ve Tanrı'ya yapılan yüklemeler, "kuru bir isimlendirme" olarak nitelendirilerek eleştiri konusu yapılmakta, durumun imajinatif boyutuna dikkat çekilmekte ve bunların gerçekliğinin olmadığı özellikle vurgulanmaktadır.

Bugün postmodern tüketim toplumunda problemler önümüzde çok karışık görünüyor olabilir. Ancak şu adımların birbirini takip etmesi soru(n)ların çözümü için önemlidir. Birincisi, Kur'an bir hakikati ifade etmektedir ve bu hakikat insandan bağımsız olarak vardır; bizim öznel arzu ve taleplerimizden bağımsızdır. İkincisi, insanlar kendilerini çevreleyen her şeyi bu hakikatin çerçevesinde anlamlandırmalıdır. Bugün insanlık her şeyi görecelileştirirken "İmaj her şeydir." mottosunun sık sık tekrarlanması boşuna değildir.

İnsanların hakikate sırtlarını çevirmeleri "Biz geçmiş milletlerden farklıyız." mazaretinden beslenmektedir hep. Fakat kazananlar hakikate kulak kesilip, geçmişten ders alanlar olacaktır. ■

“Hakikat”ın Nihai Temsilcisi: Hz. Muhammed (s.a.s.)

Peygamberimizi bir “sosyal model” olarak görüp hak, hukuk ve adaletine dair uygulamalarını içselleştirebilir ve değerlendirebilirsek, hayatımıza anlam kazandırırız.

Prof. Dr. Mevlüt Uyanık *Kırgızistan Oş Üniv. İlahiyat Fak. Dekanı*

İslamiyet açısından varoluş sebebimiz ve en yüce gayemiz hakikate ulaşmaktır. Hakikate; Yaratıcımız ve Rabbimizin sıfatları üzerinde düşünmekle, gücümüz yettiğinde ona benzemeye çalışmakla yani onun ahlakı ile ahlaklanmakla ulaşabiliriz.

Cibril Hadisi bunun nasıl olacağını anlatır. İman ile teorik temeller, İslam ile bunların hayata aksettirilmesi; ilim ve amel bir araya gelince de ihsan, yani her daim ‘Hak ve Hayır’ın bilgisi ile donanmanın mertebesi örneklendirilir. Sanki Allah’ı görüyormuş veya “O’nun huzurundaymış gibi” davranmak, bedenlen halk içinde, kalben hak/hakikat ile beraber olmaktır.

Hız. Âdem’den Hız. Muhammed’e kadar farklı zaman ve mekânlarda, farklı dillerde, bütün nebi ve rasullere hep aynı hakikat (Tevhit/Nübüvvet/Mead) bilgisi verilmiştir. Bu hak ve hakikatin bilgisinin son mübelliği Hız. Muhammed’dir. Dolayısıyla muhsin/e nite-

liğini kazanmak için büyük bir ahlak sahibi (Kalem. 68/4.) Peygamberimizi rol/sosyal model olarak görmek gerekir. Özetle “Allah’ın ahlakı ile ahlaklanmak”, Peygamberimizi anlamak, içselleştirmek ve rol model olarak görmekten geçer. Çünkü “Onun üzerinde Rabbinin sıfatları öylesine tecelli etmiştir ki, nasıl Kur’an’ın bir harfinden şüphe duyulmuyorsa, onun ahlakının mükemmelliğinden de o denli şüphe duyulmaz.”

Hakikatin evrensel ifadesi: Tevhit

Tevhit, Allah’ın varlığına, birliğine, O’ndan başka ilah olmadığına, eşi ve benzeri bulunmadığına inanmaktır. Biricik ve nihai ilahî hakikatin Allah olduğuna, Peygamberimizin O’nun son elçisi olduğuna şahadet etmektir. Bu nedenle tevhit bilincine sahip olmak; Hız. Âdem’den Hız. Muhammed’e kadar farklı zaman ve mekânlarda, farklı toplumlara, hayatlarını düzenlemeleri için farklı diller-

de belirli kurallar gönderildiğini bilmek ve onaylamak demektir.

Bu onayın gereği olarak tevhidin içeriğinde, bütün bir kültür/medeniyet/tarihin bir cümlede özetlenmesi vardır. Nitekim Allah, Hz. Muhammed'e vahyettiği hususların aynısını, Hz. Nuh, İbrahim, Musa ve İsa'ya da indirdiğini belirtmiş; "Din'i dosdoğru tutup, ayrılığa düşmememizi istemiştir. (Sura, 42/13). Özetten kasıt, temelde bütün peygamberlere aynı teorik/iman ilkelerinin gönderildiğine inanmak ve tanıklık etmektir. Bu, "Hakikat"ın "Bir" ve "Evrensel" olmasının somut göstergesidir. Fakat benzerliği vurgulamak, hakikatin bütün tezahürlerinin denk ve eşit olduğu anlamına gelmez. Çünkü Peygamberimiz Hz. Muhammed; hakikatin nihai temsilcisidir.

Hakikatin tezahürleri

Risalet tek ve her şeyi kapsayan bir "Hakikat"ı vurguluyorsa bu kadar farklı hakikat tezahürlerinin olmasının gerekçesi nedir? Bu noktada "Doğru", "Gerçek" ve "Hakikat" ilişkisini temellendirmek gerekir. Zira hakikatin birden fazla anlamı/anlatımı, bilme yönü ve uygulama tarzı vardır. Bu, "Hakikat"ın, "Din"in, temelde "Bir" ve "Evrensel"; ama uygulamalarının zaman ve mekân farklılıklarına göre nebi ve rasullerle pratiğe aktarılmasının çok olduğunun izahını yapar.

Bu bağlamda her peygamberin kendisinden önceki yöntemlerin (şerait) ana kısmını özümseyerek, kendi getirdiği yeni unsurlarla bunları kaynaştırıp yeni bir dil ve yeni bir kimlikle ifade ettiğini hatırlamak gerekmektedir. Bu nedenle aynı özellikleri gösterenler birbirlerini iyi anlar, ama benzerlik, hakikatin bütün tezahürlerinin denk ve eşit olmasını getirmez, demiştik. Zira dünyada önceki peygamberlerin yol ve yöntemleriyle amel edenlerin olduğu bir gerçektir. Bu nedenle "Her gerçek, hakikate ne derecede tekabül eder?" sorusunun cevabını aramak gerekir.

Doğru, gerçek ve hakikat ilişkisi

Doğruluk; düşünce ve nesnesi arasındaki uyuma denir. Elde edilen bilgi ve verilen kararın, bilgisi edinilen; yani karar verilen nesneye tam bir uygunluğu olmalıdır. Bilen ile bilinen arasındaki bir özdeşleşmedir. Dinî açıdan bunun mümkün olduğunu (vahdet-i vücud) söyleyenler vardır, ama bu "doğru" tanımının felsefi/beşerî ilimlerdeki "Gerçek" kavramı ile ilintisini açıklamak gerekir.

Bunu deneysel bilgi ve olgusal doğruluk ile rasyonel bilgi ve akılsal doğruluk arasındaki farkı netleştirmekle yapabiliriz. Akıl, doğrusu zorunlu olan ve karşıtının imkânsız olduğu doğrudur. Dolayısıyla doğruluğu salt akılla ve deneyden bağımsız olarak belirlenir. Olgu doğruları zorunlu olmayan

Allah'ın ahlaki ile ahlaklanmak, Peygamberimizi anlamak, içselleştirmek ve rol model olarak görmekten geçer.

ve karşıtı mümkün olan önermelerdir. Bu nedenle hakikatin farklı tezahürleri (Musevilik, İsevilik) vardır, bir gerçekliktir. Kendisini doğru olduğunu iddia eden Katolik, Ortodoks, Protestan mezhepler birer dinî gerçekliktir, hepsi doğrudan (Hristiyanlık) bir parça barındırır ama hakikat ile özdeş değildir.

Medya ve işlevi

Bunlara inananların, zihinlerinde tasavvur ettikleri iman örgüsü ile dış dünyada olgusal/gerçeklik olarak sunulanın hakikate özdeşliği ne derecededir? Bunu anlamak için doğru, gerçeklik ve hakikat kavramlarını birbirine karıştırmamak lazımdır. Mesela, dünyada birçok haksızlığın, zulmün olduğu bir gerçektir. Ama zulmetmek doğru değildir. Fakat bunu yapanlar doğruluklarından hiç şüphe duymuyorlar. Kitle iletişim araçları (medya) vasıtasıyla hakikati tahrif edip, doğru tasavvurları ile özdeş gibi sunuyorlar.

Barış ve esenlik anlamını içeren İslamiyet, özellikle 11 Eylül 2001 olayından sonra küresel medya vasıtasıyla terör ve baskı şeklinde zihinlere işlenmiştir. İnsanlara dünyada refah ve huzur, ahirette ise felah/kurtuluş temin edecek ilkeler hakkında korku (İslamofobia) oluşturulmuştur.

Örnek insan: Hz. Muhammed

Bu korku sarmalını aşmanın yolu, hakikatin nihai temsilcisi olan Peygamberimizi bir sosyal (rol) model olarak görmekten geçer. Çünkü daha 20 yaşında haksızlık ve mağdu-

riyete uğrayanların haklarını korumak için kurulan ve bugün bir sivil toplum kuruluşu olarak isimlendirebileceğimiz Hilfu'l-fudul (Erdemliler ittifakı) denilen cemiyete üye olmuş bir Peygamberin takipçisiyiz.

Kişinin özlük hakları ve yeteneğini kamusal açıdan iyi değerlendiren Peygamberimiz, gençleri (40 bin kişilik bir orduya 18 yaşındaki Usame b. Zeyd'in komutan tayin edilmesi örneğinde olduğu gibi) önemli görevlere atamıştır.

Çocuk hakkı üzerinde titizlikle duran Peygamberimiz özellikle kız çocuklarının korunması, nazik yapılarından dolayı daha dikkatli davranılmasını istemiştir. Yetim ve öksüzlerin haklarına riayet edilmesini müminlerden bizzat istemiş; "Allah'tan korkun ve çocuklarınız arasında adaleti gözetin" (Buhari, Hibe, 12-13.) demiştir.

Engelliler toplumda önemli bir kesimi oluşturuyor. Peygamberimiz, bazı yetilerini kaybetmiş kardeşlerimizin diğer yeteneklerinden azami oranda faydalanılmasını ve hayata kazandırılmasını ister. Nitekim gözleri görmeyen İbn Mektum'daki yöneticilik yeteneğini çok iyi değerlendirmiş, Medine dışına çıktığı zaman onu yerine vekil olarak bırakmıştır.

Sonuç

Peygamberimizin hakkaniyetini, adalet anlayışını Veda Hutbesinde (632) bulabiliriz. Hutbe, Batı'da ilk insan hakları metni olan Magna Carta'dan (1215) 583 yıl; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'nden (1948) 1316 yıl öncedir. Dolayısıyla eğer Peygamberimizi bir "sosyal model" olarak görüp hak, hukuk ve adaletine dair uygulamalarını içselleştirebilir ve değerlendirebilirsek, hayatımıza anlam kazandırırız. Yaşanılan yanlışlar ve olumsuzluklar karşısında bir güven ve iç huzuru temin edebilir, 'anı yakalayabilir, geleceğe umutla bakabiliriz. ■

Erdemli Toplum ve İmaj Toplumu

Erdem, insanın iman, bilgi, düşünce, irfan, ilim, olgunluk, iyilik, doğruluk, salih amel ve güzel ahlak gibi boyutlarda sahip olduğu meziyetler bütünüdür ifade eder.

Prof. Dr. Ejder Okumuş *Eskişehir Osmangazi Üniv. İlahiyat Fak.*

Erdem ve imaj

Kutsal metinlerin, peygamberlerin, düşünürlerin, aydınların, ilim adamlarının ve filozofların oldukça önem verdiği bir konu olan erdem, hayatın anlamıyla, toplum hayatının varlığını sürdürmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Bundan dolayı üzerinde durulması, hayati derecede önemli bir mevzudur. İmaj da; bütün zamanlarda insanın, toplumsal hayatın önemli bir boyutunu ifade etmekle birlikte özellikle modern zamanların, modern toplumların başat özelliklerinden biridir. O nedenle imaj da üzerinde durulması gereken konulardandır.

Erdem, yani 'fazl' veya 'fazilet'; insanın iman, bilgi, düşünce, irfan, ilim, olgunluk, iyilik, doğruluk, salih amel ve güzel ahlak gibi boyutlarda sahip olduğu meziyetler bütünüdür ifade eder. Buna göre fazıl veya erdemli birey, nitelikli iman, bilgi, irfan, ilim, olgunluk, doğruluk, salih amel ve güzel ahlak gibi

hasletlere sahip insandır. Erdemli, yani fazıl toplum da aynı özelliklere sahip toplum demektir.

İmaj ise imge, işaret, hayal, suret, biçim, izlenim, yansıma, his, görünüş, taklit, bir duyguyu uyandıran veya düşündüren şey demektir. Buna göre imaj, insanda duyu organlarıyla dıştan algılanan bir nesnenin bilince yansıyan benzeri olup psikolojik ve sosyolojik planda bir birey veya grubun başkalarında yarattığı izlenim manasındadır. İmaj toplumu, imajın hâkim bir pozisyonda durduğu ve toplumsal ilişkilerde belirleyici olduğu toplumdur.

Erdemli toplum

Erdemli, yani fazıl toplum, nitelikli iman, bilgi, irfan, ilim, olgunluk, doğruluk, salih amel ve güzel ahlak gibi hasletlere sahip toplumdur. Erdemli toplum, İslam âlimi ve filozofu Farabi'nin 'erdemli şehri'ne ve bir

anlamda da Erich Fromm'un 'sağlıklı toplum'una benzer bir biçimde aktörleri sağlıklı olan toplumdur.

Erdemli toplumun en önemli boyut veya özelliklerinden biri imandır. Erdemli toplum iman toplumdur. Erdemli toplum, iman edip davranışlarını imanına göre düzenleyen bireylerden oluşur. İman toplumu olan erdemli toplumda bireyler arası ilişkiler; imana, eminliğe, emniyete, özgüvene, karşılıklı güven ilişkisine dayalıdır. Erdemli toplum güven toplumdur. Üyeleri birbirine güven vermeyen toplum, erdemli toplum değil, riya, nifak, fışk toplumu olabilir. Güvene dayalı ilişki biçiminin olmadığı toplum huzursuzdur, mutsuzdur, sağlıksızdır.

Erdemli toplumun en önemli hasletlerinden biri de düşüncedir. Erdemli toplum düşünce toplumdur, akıl toplumdur. Akletme, düşünme, anlama, kavrama toplumdur. Erdemli toplum, aktörlerinin hayatını düzenlemede, güzel ahlaka dayalı olarak kurmada Yunus Emre'nin de Risaletü'n-Nushiyye'de çok güzel ifade ettiği gibi akla, aklın kılavuzluğuna, akletmeye, düşünmeye, anlamaya önem veren toplumdur.

Erdemli toplumun bir diğer temel özelliği bilgidir. Erdemli toplum bilgi toplumdur. Erdemli toplumda bilgiye büyük önem verilir. Doğru bilginin olmadığı bir toplumda doğru düşünmek, doğru kararlar almak, doğru davranışlar sergilemek mümkün değildir. Bilgiyle eylem veya davranış arasında doğrudan ilişki vardır. Bir anlamda Eflatun'un da belirttiği gibi bilgi olmadan erdem, bilgili olunmadan da erdemli olmak mümkün değildir. Erdemli toplum, Kur'an'ın vurguladığı anlamıyla "bilenlerle bilmeyenlerin bir olmadığıdır" (Zümer, 39/9; Fatır, 35/28.) farkında olup bilgi temelinde hareket eden toplumdur. Bu bağlamda erdemli toplum bilgili, bilinçli ve uyanık bir toplumdur. Erdemli olmayan toplum, bilgi toplumu değil, olsa olsa cehalet toplumu olabilir.

Erdemli toplumun önemli bir yönü de salih ameldir. Erdemli toplum, salih davranışların hâkim olduğu toplumdur. Erdemli toplum salih amel toplumdur. Erdemli toplum, insanların iyi davrandıkları toplumdur. Erdemli toplum, güzel ahlak toplumdur. Güzel ahlak sahibi olmayan bir toplum, güvensizliğin, karmaşıklığın, huzursuzluğun, günahın, suçun, sorumsuzluğun egemen olduğu bir erdemsiz fışk toplumdur. Erdemli toplum, sorumluluk bilinciyle hareket eden, insanların kendilerini ve başkalarını kötülüklerden, günahlardan, tehlikelerden, azaptan korumaya çalıştığı iyilik ve takva toplumdur.

(Bakara, 2/177)

Erdemli toplumun başka bir niteliği, birliktir. Erdemli toplum birlik toplumdur. Erdemli toplumda insanlar, kardeşlik bilinci ve duygusuyla bütünleşir, birlik içinde yaşamaya gayret ederler. Erdemli toplumda; bencillik,

tefrika, parçalama, bölme yerine içinde 'ben'in de yeterince yer bulduğu 'biz' duygusuyla birleştirmek, birlik olmak esastır. Bundan dolayı erdemli toplumun bireyleri, erdemi ayakta tutmak ve birliği bozmamak için toplumda iyiliği yaymaya ve kötülüğü engellemeye çalışırlar. (Âl-i İmran, 3/104.)

Erdemli toplumun önemli özelliklerinden bir diğeri, paylaşmadır. Erdemli toplumda insanlar, maddi ve manevi imkânlarını belli ölçülerde paylaşmayı, dayanışma içerisinde hareket etmeyi, isarda bulunmayı, fedakârlık yapmayı bilirler. Erdem toplumu, mutluluğa ulaşma konusunda insanların birbirleriyle yardımlaştığı toplumdur. Erdemli toplumda isar ve dayanışma ruhu, başkalarına yardım etme, infakta bulunma ruhu oldukça üst düzeydedir. Erdemli toplumda bireyler birbirini anlamaya, birbirine yardım etmeye, dayanışmaya, özveri de bulunmaya çalışan "insan"lardır.

Erdemli toplumda; bencillik, tefrika, parçalama, bölme yerine içinde 'ben'in de yeterince yer bulduğu 'biz' duygusuyla birleştirmek, birlik olmak esastır.

Erdemli toplum, bir niteliğiyle de diri toplumdur, diriliş toplumdur. Diri toplum olarak erdemli toplum, bireyleri, nesilleri, toplumları diriltmenin peşindedir. Erdemli toplum, ilahî mesajı, mezaradaki ölülerden farkı olmayanlara değil, dirilere ulaştırmaya çalışmakla görevli Peygamber'i (s.a.s.) örnek olarak dirilere ulaştıran ve dirileri diriltten (Fatır, 35/22; Yasin, 36/70.) toplumdur.

Erdemli toplumun bir başka boyutu da adalettir. Erdemli toplum adalet toplumdur. Erdemli toplum, adalete dayanır. Erdemli toplumda toplumsal ilişkiler, kurumlar adalete temelinde gerçekleşir ve işler.

Erdemli toplumun önemli bir özelliği, yukarıda belirtilen ve belirtilmeyen bütün güzel hasletleri içine alacak anlam içeriğine sahip olan orta yoldur. Erdemlilik, orta yolu tutmayı gerektirir. Bundan dolayı erdemli toplum vasat toplumdur (Bakara, 2/143), orta yol toplumdur. Vasat toplumda israf, aşırılık, aşırı tüketim yoktur, her konuda insanlara ve eşyaya karşı ölçülü olma vardır.

İmaj toplumu

İmaj gerçek değildir, hakikat hiç değildir. Olsa olsa gerçeğin resmi, yansıması, sureti veya algısıdır. İmajın esas alındığı dünyada ilişkiler, hayat, düşünce, davranış, ilim vs. hakikat ve gerçeğe dayanmaz. Dolayısıyla imaj dünyasında sahiciliğe, güvene dayalı bir hayattan bahsetmek zordur. Toplumsal

ilişkileri imajların belirlediği dünyada yapaylık, sahtecilik, gösteri, gösterişçilik egemendir. İmajları esas alan ve imajlara dayanarak yaşayan kişi, gerçekten, hakikatten, güven dünyasından, samimiyetten uzaklaşır.

İmajın kendisi kötü değildir. İmajdan yararlanılır, ama imaj kadar yararlanılır. İmaj, aslın yerine geçirilmez. Günümüzde imajın aslın yerine geçtiği bir dünyada yaşamaktadır. Çağ imaj çağı,

zaman imaj zamanı, modern toplum imaj toplumudur. İmaj toplumu, imajların egemenliğine teslim olmuş, imaja dayalı ilişkilerle yaşamını sürdüren toplumdur. İmaj toplumu gösterişçi toplumdur, gösteri, resim, fotoğraf, suret ve hayal toplumudur, bütünlüklü bir mana toplumu değildir. İmaj ile gösteri ve gösteriş arasında sıkı ilişkiler söz konusudur. İmaj ve imajın egemen olduğu toplumda, samimi, sahici, güvene dayalı bir ilişki biçiminden bahsetmek mümkün değildir. Gösterişçi toplum, imaja aşırı önem verir. Gösterişçi toplum, söz ve eylemlerinde imajın önüne çıkmasına çalışır. İnsanların imaja önem vermelerinden yararlanarak imaja dayalı bir dünya kurar ve dayatır. İmaj toplumunda erdem ikinci planda kalır; erdem, erdemli düşünce ve davranışın esas olmadığı bir hayat tarzı kurulur.

İmaj toplumunda imajlar, insana her şeyin gördüğümüz gibi gerçekleştiği hissini verirken, aynı zamanda bir tür objektiflik hissi de verirler. Teknik, eğitsel araçlar, sergiler, müzeler, göstergeler, işaretler, reklam panoları, sinema, televizyon, gazete, dergi,

çizgi roman, fotoğraf gibi görsel unsurların egemenliği altında bulunan modern toplumlar, Ellul'un ifadesiyle 'manzara yönelimli toplumlar'dır.

İmajların geçerlilik kazandığı, hatta ölçü hâline geldiği bir toplumda, insanlar, imaj oluşturmak adına her türlü yolu mübah görebilir, her türlü serbestiyeti kutsayarak imaj çalışması yapabilir. İmaj toplumunda insanlar, insan olmaya benzemekten, kendi

olmaktan ziyade başkaları olmaya, başkalarında oluşturmak istedikleri imaja benzemeye, makineleşmeye önem vermektedirler.

Erdemli toplumda imajın yeri

Erdemli toplumda sahih iman ve doğru bilgi temelinde iyi davranışta bulunmak esastır. Bu anlamda insan, yaptıklarıyla toplumdaki başka insanlara örnek veya model olabilir. Aynı şekilde erdemli toplum, yaptıklarıyla başka toplumlara örnek veya model olabilir. Fakat ortaya konulan erdemli düşünce, tutum ve davranışlar, kendi başına başkalarında iyi bir imaj oluşturabilir de oluşturamayabilir de. Bazı kimse veya topluluklarda iyi imaj meydana getirebilir, bazılarında ise kötü imaj oluşturabilir. Hatta iyi imaj oluşturmak adına yapılanlar da kötü imaj oluşturabilir. O nedenle erdemli toplumda asıl kalkış noktası, imaj değildir. Fakat doğru anlaşılacak için erdemli insanların erdemli veya erdem arayışındakilerde olumlu bir imaj meydana getirme çalışmasından bahsedilebilir. Ancak bu noktada da yine kalkış noktası imaj olmaz, doğru inanç, iman ve bilgi temelinde hareket etmek esastır. ■

İletişim Çağında Bilginin Ekonomi Politikği

Postmodern kapitalizm, özel alanlarımızı, zamanlarımızı, inançlarımızı, duygu, düşünce ve davranışlarımızı da piyasa mekanizması içine çekmiştir. Bu alanlara sadece bir ideolojik saldırı yapmıyor veya baskı uygulamıyor; alınır-satılır hâle de getiriyor, metalaştırıyor.

Mustafa Yürekli

İçinde yaşadığımız 'imaj çağı'nı, 'yalanla gerçeği kovmak' yerine, onu ele geçirip 'metalaştırarak piyasaya sürmek' olarak tanımlamak yanlış olmaz. Evet, yeryüzünün tüm köşeleri bir 'yalan bombardımanı'na maruz kaldı. Ne var ki 'imaj çağı'nı, sadece bir 'yalan bombardımanı' olarak tanımlamak da yeterli değil. Bu durumun küresel bir ekonomi politikği var.

Postmodern kapitalizm, özel alanlarımızı, zamanlarımızı, inançlarımızı, duygu, düşünce ve davranışlarımızı da piyasa mekanizması içine çekmiştir. Bu alanlara sadece bir ideolojik saldırı yapmıyor veya baskı uygulamıyor; alınır-satılır hâle de getiriyor, metalaştırıyor.

Bilgi çağında yaşadığımız söyleniyor. Gerçekten ortalık bilgi dolu; her bilgi, insanın elinin altında. Bilginin ortada durmasına

rağmen, filtreler giderek ortadan kalkıyor. Bilgi, ortada dağınık ve elle tutulamaz hâlde dolaşılıyor bu yüzden. Bu noktada şablonlar çağı başlıyor. Bilgi çağında yaşadığımızı söyleyenler, Batı'nın kavramlarıyla söyleyecek olsak bile, hakikat çağında yaşadığımızı ileri süremezler. Evet, henüz hakikate ilişkin bilginin temel alındığı bir çağda yaşamıyoruz derler hemen. İletişim ve bilişim alanındaki atılımlarla bilgi çağında yaşıyoruz belki ama hakikat çağında yaşamıyoruz. Dahası ve çarpıcı olanı, bilgi ve bilim ile hakikat arasında bir ters orantı oluştu. Postmodernizmin büyük bir becerisidir bu.

Akli bilgi (burada bilimsel bilgi diyelim) algısal bilgiye dayanır ve algısal bilgi, akli bilgiyle birlikte hakikate doğru gelişir; yani bilgi ve bilim ile hakikat arasında bir doğru

orantı vardır. Ama doğru orantı olması, algısal bilginin belli bir düzeye geldiği zaman akli (bilimsel) bilgiye dönüşmesi ve o akli bilginin de hakikate götürülerek geçerli hâle geldiği anlamına gelmez. Bu kadar basit olsaydı, hem bilimsel yönetime, analize, teoriye veya filtreye gerek kalmazdı, hem de vahiyle bildirilen hakikate başvurmak gerekmezdi. Bilgilerin bilime dönüşebilmesi için nasıl filtreleme ihtiyacı varsa, aynı şekilde son çözümlemede kuramlardan oluşan bilimin de hakikat olabilmesi için filtreleme ihtiyacı var.

Postmodernizmin en büyük düşmanı olan bu iki filtre mekanizması (hakikate götürme, yöntem, değerlendirme) zayıfladığı zaman, ortada bilim diye bir şey kalmaz. Bir bilgi yığınıyla, bilgi bombardımanı ile karşı karşıya kalırız; ama işte o kadar. Algısal bilgide boğuluruz, imajlar gerçekliği başlar ve şablonlar gerçekliğin yerini alır.

Önce bilgi ile bilim arasındaki ilişkide, sonra da bilimle hakikat arasındaki ilişkide yaşanan iki kırılmadır bu durum. Ayrıca bu anlatılanlar, postmodernizmin bilim ve hakikat düşmanlığını vurgular. Aynı şeyi, teknoloji ile bilim arasındaki ilişkinin günümüzde aldığı biçimi tartışırken, hakikatten kopuk ve uzak bilimin öncü rolünü kaybettiğini, atın arabanın arkasına koşulduğunu söylerken de vurgulamış oluyoruz. Ama bu yeterli açıklıkta değil. Bu çözümleme, bilgi, bilim ve hakikat arasında neden bir ters orantı oluştuğunu, neden bir şablonlar çağının başladığını yeterince açıklamıyor.

İki kırılma

Sanırım günümüzü anlamak için biraz daha derinleşmek, sadece bilgi, bilim ve hakikat arasındaki ilişkinin çarpıtılmış olmasının tespitiyle yetinmemek, hakikati yeniden keşfetmek ve bizzat günümüzde oluşmuş 'bilgi' ve 'bilim' kavramlarını sorgulamak gerekiyor. Karmaşık bir konu, bu nedenle örneklerle ilerleyelim.

Bir insanın bilgisine nasıl ulaşabilirsiniz? Onunla olan ortak tecrübenizden, davranışlarından, çeşitli durumlarda aldığı tutumlardan, söylediklerinden, yazdıklarından, fiziksel görünümünden, geçmişine dair anlattıklarından, daha önce onunla pratikler yaşamış kişilerin anlattıklarından; kısacası, ondan size ulaşan algısal bilgilerden. Bütün bunlara bakar, durumu hakikate götürür ve bir yargıya varırsınız: İyi, kötü, güzel, çirkin, uyumlu, uyumsuz, güvenilir, güvenilmez, sağlam karakterli, karaktersiz, âlim, arif, cahil vs...

Bu yargıların ışığında onunla bir ilişki geliştirirsiniz; yakınlaşırsınız, uzaklaşırsınız, dost olursunuz, düşman olursunuz, seversiniz, nefret edersiniz. Kısacası, ondan gelen bilgilerin ışığında, deyim yerindeyse onun bilimine varırsınız. (Büyük olasılıkla yanlış olduğunu varsayalım.) Artık ek bir çaba sarf etmeniz, bir imaj analizi yapmanız gerekir. O kişi ne kadar kendisidir, ne kadar rol yapmıştır. Ne kadar gerçek, ne kadar imaj? Demek ki, bir 'bilgi işler' olarak çalışan klasik filtrelerimiz yeterli değildir artık. Filtrelerimiz birer 'bilgi süzer', daha doğrusu 'imaj süzer' olarak da çalışmalıdır. Bu noktada bilgiyi sorgulamaya ve ayırtmaya başlıyoruz.

Sanal bilgi

Diyelim ki televizyonu açtınız, uçaklar bomba yağdırıyor... Bir şehir görüntüsü var ekranda, kaçışan insanlar var, patlamalar, yangınlar, yıkıntılar. Yine bir savaş filmi diye düşünüyorsunuz. Film olmayabilir; Körfez Savaşı'nı ya da Mısır'daki katliamı seyrediyor olabilirsiniz.

Odanızda bilgisayar başındasınız, bir oyun oynuyorsunuz. Teknoloji harikası bir savaş uçağının pilotusunuz, Bağdat'a bomba yağdırıyorsunuz, ekranda belirlenen hedeflere odaklanıyorsunuz ve basıyorsunuz tuşlara.

Peki, gerçekten Irak'ı bombalayan da hemen hemen aynı şeyi yapmıyor muydu? Hangisi gerçek pilot, hangisi sanal? Odanızda, bilgisayar başında mısınız; yoksa Bağdat'ın üzerinde uçan bir uçakta mı? Bu bir oyun mu, yoksa gerçek mi? Gerçek pilot bu konuda ne düşünüyor?

Bütün bunlar bilimsel teknolojik devrimin yaşamımızdaki yansımaları; daha doğrusu yarınsamaları. İmaj, şablon, ambalaj ne dersek diyelim, öteden beri vardı. Ama artık bu kavramlar çağımıza damgasını vurmuştur.

Yeni bir bilgi türü kaplamıştır ortalığı; imaj/sanal bilgi. Algıladığımız bilginin hangisinin gerçek, hangisinin sanal olduğunu süzebilme, çağımızın en büyük sorunlarından biri olmuştur.

Her şeyin metalaşması

Aslında 'imaj=yalan' değil. Çözmeye çalıştığımız problem, sadece doğrular ile yalanları, gerçekler ile imajları birbirinden ayırmak değil. Maruz kaldığımız saldırıyı bir "yalan

bombardımanı" olarak nitelenecek yeterli değil. Öyle olsaydı nispeten kolaydı işimiz; ustalıklı kullandığımız bir filtre yeterli olabilirdi. Ama imaj da bir gerçeklik, gerçekliğin bir parçası artık.

Yaşam bir tiyatro sahnesi değil, insanlar da rol yapmıyor, binbir türlü imajımızla birlikte yaşıyoruz. İmajlarımız giderek gerçekliğimize dönüşüyor; sanallıkları içselleştirmeye başlıyoruz. Bir maskeli baloda dans ediyor olsaydık, gün gelir çıkarırdık maskeleri ve kavuşurduk gerçeklere. Ama artık süreç derinleşmiş, maskeler suratlara dönüşmüştür.

Postmodern kapitalizm bunu nasıl becerdi? Baskı mekanizmaları, yalan bombardımanı, ideolojik hegemonya, kültür emperyalizmi gibi dışsal etkilere ait kavramlar bu durumu çözümlenmek için yeterli değil.

Bu durumun bir ekonomi politiği var. Küresel kapitalizm, kendimize ait olan, özel olan alanlarımızı, zamanlarımızı, mekânlarımızı ve davranışlarımızı da piyasa mekanizması

Veni bir bilgi türü kaplamıştır ortalığı; imaj/sanal bilgi. Algıladığımız bilginin hangisinin gerçek, hangisinin sanal olduğunu süzebilmek, çağımızın en büyük sorunlarından biri olmuştur.

içine çekmiştir. Bu alanlara sadece bir ideolojik saldırı yapmıyor veya baskı uygulamıyor; alınır satılır hâle getiriyor, metalaştırıyor.

Duygularımız, davranışlarımız, özel ve farklı olan niteliklerimiz, iletişimimiz, güzelliğimiz (yeri geldiğinde çirkinliğimiz), acılarımız, coşkularımız, ancak çok özel insanlara (dostumuza, eşimize, çocuğumuza) gönüllü olarak verdiğimiz emeğimiz vb. kâr ve rekabet mekanizmasının muhatabı hâline gelmiştir. Artık sadece kol veya kafa emeğimizi değil, bütün bunları da piyasada satıyoruz, bir değer oluşturuyoruz.

Öte yandan, mesai dışı saatlerimiz, kendimize ve yakınlarımıza ayırdığımız zamanımız, boş zamanımız, belki de dünyanın en büyük endüstrilerinin birer parçası hâline gelmiş durumda. Mesaimizi bitirip eve geliyoruz, televizyonu açıyoruz, bir futbol maçını (veya bir diziyi, filmi, yarışma programını) seyretmeye başlıyoruz. Aynı anda milyonlarca insan aynı şeyi yapıyor, aynı şekilde eğleniyor, vakit geçiriyor; muazzam bir pazar. Kapitalizm her zaman, içine girdiği krizlere, yeni sömürü alanları bularak yanıt vermeye çalışır. Son on beş-yirmi yıl içinde iki yeni alan bulundu.

Birincisi daha klasik; İslam coğrafyası, yeneden kapitalist ilişkilerin içine çekildi ve bu süreç derinleşerek devam ediyor.

İkincisi ise yeni bir buluş: Duygular ve davranışlar dünyası ile özel zamanların piyasaya çekilmesi. Kısacası insanın gerçek anlamda kendini inşa ettiği alanın, 'karşılıksız emek' alanının metalaştırılması.

İletişim ve bilişim araçları, bu metalaştırma işleminin araçlarıdır. Kapitalizm koşullarındaki iletişim-bilişim devrimi budur.

Bilginin ekonomi politiği

Yazımızın başından beri vurguladığımız imaj toplumu ve sanallaşma bu sürecin bir sonucu. Verdiğimiz örnekler, bu yeni üretim alanının ortaya çıkardığı toplumsal ilişkilerin ürünleri. Daha doğrusu, karşılıksız emeğin piyasaya düşüşünün getirdiği yeni tür bir yabancılaştırmanın belirtileri.

Yaşadığımız süreç, bilginin çoğalması, hatta en özel bilgilerin bile kamulaşması, ulaşılabılır olması. Ama o bilgi kırılmış bir bilgi; imaj bilgi. Bu bilgiye dayanılarak varılacak sonuç (örneğin yapılacak olan bilim) ne kadar geçerli olabilir ki? Ürünü pazarlamak için size gülümseyen tezgâhtarın, sizi çok beğendiğini sanmanız gibi bir şey. Beğenirse, niye gülümsesin ki? Oysa o gülümseme bir metadır artık; satılıyor ve karşılığında ücret alınıyor.

Algısal bilgi ile akli bilgi arasına kapitalizmin prizması (TV ekranı, internet ağları vb.) girmiştir. Filtrelerin ortadan kaybolmasının nedeni bu. Bu prizma aynı zamanda bir çark; aç bir çark. Mümkün olduğu kadar fazla bilgiyi (veriyi) çekiyor, kâra dönüştürüyor. Bilgi bize prizmada kırılarak (çarkta metalaştırılarak) ulaşıyor.

Bilgi çağının şablonlar çağına dönüşümü böyle bir mekanizmanın sonucu sanırım. Bu mekanizmanın ekonomi politiği, yarattığı yabancılaştırma ve en önemlisi bu yeni alanın insanın neler yapması, nasıl karşı çıkışlar geliştirmesi gerektiği, bütün boyutlarıyla incelenmeye değer. ■

Haberiniz Olsun!..

Medya kurumu, had safhada bilgi ve kavram kirlenmesinin ve karmaşasının olduğu çağımızda; büyük çoğunluğu Müslüman olan ülkemizde özellikle dini kavramları ele alırken veya haber konusu haline getirirken her türlü inder mülahazalardan uzak bir şekilde ve büyük bir ahlaki duyarlılıkla hareket etmeli ve doğru bilgilendirme içerisinde dini konuları ele almalıdır.

Dr. Mustafa Asım Coşkun *D.İ.B. Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, Müfettiş*

Yaklaşık 10-15 yıl kadar önce bir Ramazan günüydü. Dini konular medyada yoğun bir şekilde ilgi çekiyordu. Sahasında uzman olsun olmasın kendisine mikrofon uzatılan bazı kişiler ekranlarda din konusunda birtakım yorumlarda bulunuyorlardı. Büyükşehirlerimizden birisinin müftü vekiline, bir gazeteci gelmişti ve onunla Ramazan'la ilgili röportaj yapmak istemişti. Müftü vekili isteği kabul etti. Derken röportaj başladı. Ramazan Ayı'nın ve oruç ibadetinin öneminden bahsedildi. Belli bir noktadan sonra diyalog şöyle gelişti:

– Hocam, malumunuz, inananlar genelde bu ayda zekât veriyorlar, zekât kimlere verilir?

– Zekât, Kur'an-ı Kerim'de ilgili ayette belirlenen şu sınıflara verilir: "Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/60.)

– Peki, Hocam, memurlara zekât verilir mi?

– Zekât, İslam'ın beş şartı içerisinde yer almış önemli bir ibadettir. Zekât, fakirin hakkı

olan bir ibadettir ve toplumsal açıdan bu ibadetin birçok faydası bulunmaktadır.

– Yani Hocam, memurlara zekât verilir, dediniz.

– Ben öyle bir şey demedim. Anlamadınız herhalde. Bir daha hatırlatayım. Zekât Kur'anı Kerim'in Tevbe Suresi'nin 60'ıncı ayetinde sayılan kimselere verilir.

– O zaman Hocam, memurlara da zekât verilir.

– Muhabir Bey, niye anlamıyorsunuz?

Bugün memur var düşük dereceden maaş alıyor, memur var yüksek dereceden maaş alıyor. Sizin bahsettiğiniz memurlar Kur'anı Kerim'de Tevbe Suresi 60'ıncı ayette sayılan sınıfların içerisinde yer alıyorsa onlara da verilir.

– Tamam Hocam, anladım, memurlara zekat verilir.

– !.....

Ve beklenen manşet: "İl Müftü Vekili, memurlara zekât verilir, dedi."

Tabi gazetenin iç sayfalarında köşelerde bir yerlerde küçük puntolarla ve kimsenin dikkatini çekmeyecek şekilde ifadelerin tamamı bulunmaktaydı.

Sonrası daha da vahimdi. Ertesi gün, gazetede çıkan manşete aldanan, alınan ve gazetenin iç kısmını okumayan o ildeki daire amirlerinden birisinden il müftü vekiline bir mektup: "Sayın Hocam, gazeteye verdiğiniz beyanata okudum. Ben de sizin gibi bir memurum. Zekât alacak kadar fakir değilim. Ancak zekât verecek kadar zengin de değilim. Bu sene sadece fitremi verebileceğim. Kabul ederseniz bu benim fitrem!.."

Yukarıda anlattıklarım bir hikâye değil, yaşanmış bir hadise. Belki medyaya konuşan veya beyanat veren bazı din adamlarının, belki de din konusunda yazıp konuşanların sıkça karşılaştığı bir husus.

Ryszard Kapuscinski, şöyle bir gözlemlerde bulunuyor: Eski den bir haberin temel değerini, doğruluğu oluştururdu. Günümüzde ise bir haberin doğruluğuna değil, ilginç oluşuna önem veriliyor. İlginç olmadığı düşünülen haber yayımlanmıyor. Etik açıdan bakıldığında, bu çok büyük bir değişim. (Ignacio Ramonet, Medyanın Zorbalığı, çev: Aykut Derman, Om yay., İstanbul 2000, sf.:29)

Müslüman dünyası olarak kavramlarımızı yitirdik. Batı modernizmi önce kavramlarımızı

değiştirdi, dönüştürdü; sonra da davranışlarımızı ve alışkanlıklarımızı. Modernizm bunu yaparken medyayı bir araç olarak kullandı.

Sosyolog Bottomore'nin de belirttiği gibi, bireylerin siyasal olandan dini olana varıncaya kadar toplumsal konumlarının ve davranışlarının şekillenmesinde medyanın önemli katkısı bulunmaktadır. (T.B.Bottomore, Toplumbilim(Sorunlarına ve Yazınına İlişkin Bir Kılavuz), çev: Ünsal OSKAY, Der yay. 4.bs., İstanbul 1998, sf.:255 vd.)

Medya, kurumsal anlamda, iki noktada din kurumuyla ilişki içerisinde bulunmaktadır. Din, inananlarına, inandıklarını gerçekleştirebilecekleri bir zihni ortam hazırladığı gibi toplumsal bir ortam da hazırlar. Medyanın da kelime anlamı itibarıyla asli unsuru ortam hazırlama çabasıdır. Gayeleri yönüyle de bir benzerlik vardır. Dinin gayesi kendisine inananları haberdar etmektir (tebliğ). Medyanın da asıl gayesi insanları haberdar etmektir. Yani medya bir bakıma "gündem tebliği" yapmaktadır.

Haber ve habercilik konusunda (empirik yönü olsun olmasın) belirli bir eleştirelilik çizgisi tutturmaya çalışan hemen her analiz, incelemenin içerisinde son yıllarda sıkça geçen bir ifade dikkat çekiyor: "Haber toplumsal gerçekliği inşa eder(kurar)." Kimi kez haberde nesnellik ve tarafsızlığın olanaksızlığına yani haber üretiminin kendisinin bir seçme ve seçilenleri bir araya getirme işlemi olmasına gönderme yapmak için dar anlamıyla; kimi kez insanın yeryüzünde var oluşuna ilişkin kaygıları da kapsayan daha geniş bir anlamda başvuruluyor "haber gerçekliği inşa eder" mottosuna. (Haber, Hakkat ve İktidar ilişkisi, der: Çiler Dursun, Elips Kitap, Aralık 2004, sf.:37)

Bazılarına göre toplumsal dokuyu şekillendirmek isteyen medya, her zaman "gerçeği gösteren" değil, gerçeği, "görünmesini istediği gibi gösteren" bir aygıttır. Bundan

dolayıdır ki, hayatımızı bu denli etkiler ve etkileme ısrarı içinde bulunur. (Hakan Poyraz, "Reklam Tanrısının Kucağından Görüntüler", Türk Yurdu Dergisi, Haziran 1994, s.:82, sf.:13.)

Medya, insanların kendi hallerinde sürdürdükleri dünyada farklı bir çizgi oluşturmakta, onların dışında var olan veya var olduğu söylenen –bazen de var olması istenen- bir gerçeklikten seslenmektedir. (Nilgün H. Bilgi, "Kitle İletişim Araçlarının Kimlik Kartı: Dil", Türk Yurdu Dergisi, Ağustos 1996, s.:108, sf.:46)

Medya özellikle sosyal medya, günümüzde modernizmin aracı olmaktan bir adım daha öteye giderek artık amaç haline gelmektedir. Bu haliyle medya temel toplumsal kurumların yerini almak istemektedir. Din kurumu da bunlardan bir tanesidir. Zira bazı medya araçları dini kendi tasarladığı ve kurguladığı çerçeve içinde sunmakta ve topluma empoze etmeye çalışmaktadır. Bu durum insanların kafasında soru işaretleri meydana getirmekte ve dini sonunda yaşanılmaz ve anlaşılabilir bir meta haline dönüştürmektedir.

Bazı medya araçları (radyo, televizyon, internet, sosyal medya vb. tüm iletişim araçları), ister küresel ölçekte olsun ister yerel ölçekte olsun, dini ve etkilerini haber konusu haline getirirken, bu etkiler kişinin vicdanında kaldığı ve eyleme dönüşmediği sürece dini, toplumsal birliği ve hoşgörüyü geliştirici bir unsur olarak değerlendirmiş, ama bu etkiler kişinin sadece vicdanında kalmayıp görünür hale gelerek ekonomik, ailevi vb. eyleme dönüştüğü anda dini, toplumsal dokuyu zedeleyici, toplumsal farkları ortaya çıkarıcı ve derinleştirici, bu yönde toplumsal değişimi olumsuz yönde gerçekleştirici bir unsur olarak değerlendirmiştir. (Mustafa Asım Coşkun, Medya-Din İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa 2003)

Medya kurumu, had safhada bilgi ve kavram kirlenmesinin ve karmaşasının olduğu

çağımızda; büyük çoğunluğu Müslüman olan ülkemizde özellikle dini kavramları ele alırken veya haber konusu haline getirirken her türlü inderi mülahazalardan uzak bir şekilde ve büyük bir ahlaki duyarlılıkla hareket etmeli ve doğru bilgilendirme içerisinde dini konuları ele almalıdır.

Bizim kavramımız olan bir hakikat vardı, bunun yerini gerçek aldı. Kurgulanan ve kurgulayan gerçek. Hakikatimizi imajlar aracılığıyla kaybettik. Başka bir deyişle imajlar hakikatin yerine geçti. Hâlbuki hakikat kalıcı, değişmeyen ve dönüşmeyendi. İmaj ise geçici, sürekli değişen ve dönüşen, hatta varlığı bu unsurlara bağlı olandır. Hayatımıza "imaj maker"lar yön verir hale geldi. Trendlerimizi onlar belirler hale geldi. Sosyal ağlarda paylaşıtlarımız özel (mahrem) olsun olmasın ne kadar "beğen" alırsa, "trend topic" olursa o kadar haz duyar hale geldik. Artık görünür olmak ön plana çıktı. Bu da ister istemez "miş gibi" davranma hastalığına düşer etti bizi. İçimizde fırtınalar kopmaya başladı. Hep ulaşamayacağımız şeyleri arzu eder hale geldik. Belki bizden bu istendi. Ne yapacağımızı, hangi limana sığınacağımızı şaşırtdık. Hareketlerimizi, davranışlarımızı sanallaştırdık. Yoksa dini sanallaştırdık mı demek lazım? Modernizm, akli kalbimizin önüne geçmişti. Biz daha da ileriye gittik ve nefsimizi, kalbimizin ve aklımızın önüne geçirdik. Kalıcı olanı değil geçici olanı durmadan arzu eder hale geldik.

Halbuki bu din son ve ekmel din idi, Cenab-ı Hakk'ın bizim için razı olduğu ve fitratımıza en uygun olan bir din idi: "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim." (Maide, 5/3)

Örneğimiz ve davranış modelimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) idi: "Andolsun, Allah'ın Resülünde sizin için; Allah'a ve ahiret günü-

ne kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzab, 33/21)

"Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarıldıkça yolunuzu hiç şaşırmasınız. O emanetler; Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim ve Peygamberinin sünnetidir." dememiş miydi Hz. Muhammed (s.a.v.) (Müslim, Hac 147)

Yine Hz. Muhammed (s.a.v.), "Malayaniyi (dın ve dünya açısından faydası olmayan şey) terk etmek, kişinin Müslümanlığının güzelliğindedir." (Tirmizi, Zühd 11) buyurmuş muydu?

Peki, içinde bulunduğumuz ahlaki çöküntüden kurtulmanın yolu ne acaba? Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: ".....Şüphesiz ki, bir kavim kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez....." (Ra'd, 13/11)

Kendi durumumuzu iyilik ve hayır yönünde değiştirme gayreti içinde olmalı, malayani ile uğraşmamalı, ekmel din olan İslamı, Yüce Peygamberimizin (s.a.v.) bize öğrettiği şekilde yaşamaya gayret etmelidir.

Medyanın taklit edici ve taklit ettirici özelliğinden bir an önce sıyrılmalı ve Hz. Ömer Efendimizin (r.a.) sorduğu soruyu her zaman kendimize sormalıyız: "Ben kimim?"

Yazımızı çağımızın önemli sosyolog ve düşünürlerinden biri olan Zygmunt Baumann'ın belirlemesiyle bitirelim:

"Dünyanın yoğun küresel karşılıklı bağımlılık ağı içinde, diğer insanlar onur kırıcı davranışlara maruz kaldıklarında, ıstırap ve acı çektiklerinde, kendi ahlaki masumiyetimizden emin olamayız. Bilmediğimizi ilan edemeyiz, ya da mağdurun yazgısının yönünü değiştirecek veya en azından yazgısının ağırlığını hafifletecek şekilde davranışımızda değişiklik yapabileceğimiz bir nokta bulunmadığından emin olamayız. Bireysel olarak aciz olabiliriz, fakat birlikte bir şeyler yapabiliriz, "birliktelik" de bireylerden oluşur ve bireyler tarafından oluşturulur. Üstlenmeye hazır olduğumuz sorumluluklar, gündelik davranışlarımızın çok daha uzaktaki insanların hayatları üzerinde gösterdiği etki kadar uzaklara ulaşmıyor." (Zygmunt Baumann, Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?, çev.: Funda Çoban-İnci Katırcı, De Ki yay., Ekim 2010, sf.: 65)

Haberiniz olsun!.. ■

İmaj, Tasavvur ve Hakikat Üzerine

İmaj kavramı o kadar sık telaffuz ediliyor ki, sadece insanlar söz konusu olduğunda değil, örgüt, kurum, kuruluş, teşkilat, medya, kültür, sanat, toplum, devlet ve hatta dinler için bile kullanılabilir.

Doç. Dr. Ali Ulvi Mehmedoğlu *M.Ü. İlahiyat Fak.*

Sosyal bilimler alanında araştırma ve incelemeler yapan bilim insanlarının önemli bir kısmı, yaşadığımız çağın bir "imaj çağı" olduğunu, dünyanın da buna bağlı olarak 'imajlar dünyasına' dönüştüğünü dile getiriyorlar. Bu genel yargı, sadece bizim dışımızdaki modern dünya için söz konusu değil, zira hız ve enformasyon bombardımanına maruz kalan bütün diğer insanların da anında bundan nasibini aldığı ve bu çağa ve bu dünyaya vakit yitirmeden uyum sağlamaya çalıştığı gözleniyor. Hatta imaj kavramı o kadar sık telaffuz ediliyor ki, sadece insanlar söz konusu olduğunda değil, örgüt, kurum, kuruluş, teşkilat, medya, kültür, sanat, toplum, devlet ve hatta dinler için bile kullanılabilir.

O hâlde nedir bu imaj? Günlük hayatımızın hemen her alanına girmiş olan bu kelime, sözlük anlamı itibariyle "resim, tasvir, imge, görüntü, görünüm, şekil, suret, fikir, benzetme, izlenim, yansıtma, bir kimse veya bir şey hakkında toplumun kanaati" gibi anlamlara gelmektedir. İmaj kavramı, bu çoklu anlam örgüsü içerisinde, farklı insanlar ve farklı alanlar için değişik manalar ifade etmektedir.

İmaj kavramını, ifade ve işaret ettiği şeyi olumlu ve önemli bulanlar olduğu gibi; yapay, sahte, hakikatten uzak kısacası olumsuz bulanlar da mevcuttur. Ancak gerçekte imajlar birtakım bilgi ve tecrübelerin taşıyıcısıdır; sahip olduğumuz bilgi ve deneyimlerin büyük kısmı imajlar vasıtasıyla oluşur. Kendi kişisel imajımız da başkalarının bizim hakkımızda şöyle ya da böyle, az ya da çok bilgi edinmesine, taraflı veya tarafsız, olumlu ya da olumsuz birtakım fikir ve yargılar geliştirmesine kaynaklık teşkil eder. Cemiyet içerisinde yaşayan bireyler olarak hepimiz, ister istemez birlikte yaşadığımız diğer insanların imajlarından etkilenir veya imajımızla onlara etkide bulunuruz.

Düşünce geleneğimizde, Batı dillerindeki imaj kelimesine karşılık olarak temsil ya da tasavvur kullanılmaktadır. Bilincinde olduğunun bilincinde olan yegâne varlık olarak insanın düşünce kabiliyetinin bir aleti olarak temsil veya tasavvur, psikolojik bir kavram olarak "Ruhi/manevi güçlerimiz ya da duyarlarımız vasıtasıyla zihinlerimizde önceden oluşan herhangi bir nesnenin, olayın, fiilin ya da bir kavramın kendi istek ve irademizle yeniden şekillenmesi, canlanması, anlam ka-

İnsanın tasavvur kapasitesi, onu biyolojik bir makine, sırf bir algı kutusu olmaktan çıkarmış, tarih yapan, kültür ve medeniyet kuran bir varlık hâline getirmiştir. Din de bu kapasiteyi genişletmiş ve ona bir yörünge sağlamıştır.

zanması veya hatırlanması” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımın açıkça gösterdiği üzere insan, diğer yeteneklerinin yanı sıra tasavvur eden bir varlıktır. Bunun için gerekli ve uygun donanımlara sahiptir. Ruhu, aklı, zihni ve kalbi vardır. Düşünür, hatırlar, anlar, hisseder, inanır ve davranışta bulunur.

İnsan; evvela kendini ve hayatı inşa etmek, onları anlamlandırmak ve ilişkilendirmek; daha sonra başta kendisi olmak üzere yakın ve uzak çevresiyle, bütün bir insanlıkla, tabiatla ve kendini aşan, kendi ötesindeki bir güçle, Mutlak Hakikat ile ilişki kurmak, bu âlemde yalnız olmadığının ve başboş bırakılmadığının farkına varmak ve nihayetinde biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve dinî esasların gereği olarak tasavvur etmek zorundadır da. Yani her birimiz, hayatımızı sürdürürebilmek, anlamlandırabilmek, ilişki kurabilmek, bağlanmak ve inanmak için tasavvur etmeye mecburuz. İnsanın tasavvur kapasitesi, onu biyolojik bir makine, sırf bir algı kutusu olmaktan çıkarmış, tarih yapan, kültür ve medeniyet kuran bir varlık hâline getirmiştir. Din de bu kapasiteyi genişletmiş ve ona bir yörünge sağlamıştır.

Düşünce geleneğimizin tasavvur kavramına yüklediği bu geniş ve zengin anlam tayfına karşılık, bugün geldiğimiz noktada imaj kelimesinin anlam ufkumuzda işgal ettiği

yerin ne kadar sığ ve ne kadar kısır kaldığı ortadadır. Zira imaj dendiğinde zihnimizde oluşan “imaj”, daha ziyade birtakım görsel çağrışımlardan, reklamlardan, dış görünüşlerden, bazı sloganlardan ve klişe laflardan ibaret kalmaktadır. Bu durum da kimi düşünürlerin, imajı, “hakikatin ‘yaklaşık ve kısmi’ bilgisi veya sunumu” şeklindeki tanımlamalarında bir haklılık payı bulunduğuna işaret etmektedir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere, imaj kavramına daha olumsuz yaklaşanlar ise, bir tarafa imajı diğer tarafa da hakikati koyacak kadar ileri gitmektedirler.

Bununla birlikte imaj/tasavvur, çeşitli vasıtalarla, ilişkilerle, kültürle, farklı fikir ve yargularla, inanç ve din ile edinilen bilgi ve deneyimlerin yeniden değerlendirilmesi ise, bu durumda imajın ilk bakışta hakikat ile karşılıklı birer taraf olarak yorumlanmasında çelişkili bir durum var gibi gözükmektedir. O zaman ya bütün bu saydıklarımızda bir yanlışlık var ya da hakikatten ne anladığımız pek açık değil. Hâlbuki sık sık başvur-

duğumuz düşünce geleneğimiz, insanın fitri/deruni kapasitesi olarak bir Hak ve hakikat imajından/tasavvurundan bahseder. Hatta bu bağlamda bazı müfessir ve mutasavvıflar; Kur'an-ı Kerim'in, ilk insanın, yani Hz. Âdem'in, aynı zamanda ilk peygamber olması ve bütün isimlerin ona öğretilmesi (Bakara, 2/30-37) ve Allah Teala'nın Âdemoğullarını kendisinin onların Rabbi olduğu konusunda şahit tutması (Araf, 7/172.) şeklindeki beyanlarını, insanın başlangıçtan itibaren bir Mutlak Hakikat fikri ve tasavvuruna sahip olduğu şeklinde değerlendirirler.

İnsanın kendi hakikatine uygun, kendine mahsus tasavvurları seçebilmesi, yine kendine özgü hakikat kaynağı ile bağlantılı olması ile ilişkilidir. Zira hakikatin kaynakları ile kurulan anlama dayalı ilişkiler, doğrudan onunla irtibatlı, bizi biz yapan ilişkilerdir. Bu anlamıyla hakikat, hem bir anlam kaynağı hem de varlığın kendisi ile bağın kurulmasını sağlayan, ilişkiler yoluyla kendisinde var olunan bir durum, bir hâl ve eylemler

manzumesidir. Bu noktada, hakikat kendisini bize, oluşturulan ve bizi kendi hakikatimizden uzaklaştıran imajlar yerine, kendi gerçeğimizle birlikte olmakta olan ve sürekli dönüşen tasavvurlar yoluyla açar. Görüldüğü üzere hakikatimiz ve tasavvurlarımız da sürekli birbirini dönüştüren ara mekânlar ve zamanlardır.

Tasavvur ile hakikat arasındaki ilişki, ne bütünüyle birbirinden bağımsızdır ve ne de bütünüyle birbirine mutabık olarak gözlemlenebilecek türdendir. Tasavvur ya da bazen tahayyüller olarak imajlarımız, hakikatin gerçekliğinden beslenerek, hakikatle zihin dünyamız arasında âdeta bir ara mekân gibi dururlar. Tasavvurlarımız bu aradaki hâllerleriyle bir yandan kendilerini inşa eden, bir yandan da gerçekliği dönüştüren ve birikerek çoğalan kavrayışlardır.

O hâlde insanın, hakikat konusunda anlama ulaşabilmesi için bir kaynağa duyduğu ihtiyaçtan ve dahası bu kaynağın nihaysiz imkânlarıyla kendi sınırlı imkânlarını zenginleştirmesinden söz etmeliyiz. Bu da ancak insanın sınırlı/mukayyet aklının ötesindeki sınırsız/mutlak bir varlığı kabul etmesi, ona inanması, ona bağlanması, yani hakikatle yüzleşmesi ve ona göre sürekli yenilenmesi ile mümkündür. Şayet bu gerçekleşmezse, yani insan bilgi ve inançlarını küllî, kadim, âlemşümul değerlere yönelerek kesintisiz olarak kendisi için yenilemezse, bu durumda başka kaynakların devreye girmesini beklemek kaçınılmaz olmaktadır. Aynı zamanda imajların ve imaj-yapıcıların anlam kaynaklarımızla benliklerimiz arasına girerek bizi hakikatlerimize yabancılaştırmaları da zor olmayacaktır. Bugün geldiğimiz noktada imajın çoğumuz için böylesi olumsuz bir anlam taşınması, her halükârda "olduğumuz gibi görünmek"ten dem vurulması, "hâletiruhiyemizin bozulduğu"ndan bahsedilmesi ve sık sık "kendini bilme"nin ulvi bir erdem olduğunun hatırlatılması da, gerçekte bu öteki belirleyicilerin geçmişe nazaran bugün daha fazla devrede olması yüzündendir. ■

Batının “İslami Terör” Söyleminde Hakikat ve İmaj Sorunu

Her nerede ve hangi şartlar dâhilinde olursa olsun, hiçbir kişi, grup veya cemaat, din adına bir tezahürle ortaya çıkarak kendi dindaşını veya insanları öldürmek gibi bir hakka ve yetkiye sahip değildir.

Mesut Özünü

Hakiki algı; bir şeyin ne aynısı ne de gayrısı olan bir fotoğrafı, imaj ise bu fotoğrafın negatifiyle birlikte iç ekranımıza olan yansıması gibi bir fenomeni ifade eder. Bir şeyin gerçekliği, salt hakikatle ifade edildiği zaman daha açık ve daha nettir. Bu gerçekliğin negatifi ile birlikte iç ekranımıza yansımasını tanımlayan imajda ise fluluk, karaltı, gölge, siluet, tahayyül ve belirsizlik gibi insana ait tayf farklılıklarını da içerisine alan bir izafiyet söz konusudur. Bu nedenle bir şeyin imajında aslından daha cazip bir albenilik gizlidir. Hemen her imaj, sinesinde aslına göre daha içkin, daha derin ve daha gizemli bir anlam barındırır.

Hakikat, bir şeyin aslını; imaj ise bir nevi onun gölgesini resmeder. Buradan hareketle gölgelerin değişkenliğinden imajın göreceği olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Gölgeler, her zaman asıllarının aynını yansıtmazlar. Dolayısıyla imaj, birçok bilinenin iç içe geçmesiyle gittikçe bilinmez bir hâle dönüşebilir. Zannetme ise, imaja dair algılarımızın sonunda vardığımız subjektif hükümdür. Bundan böyle zan, bünyesinde bir bilinmezlik aczi taşıdığından bilimsel değildir. Çünkü

içerisinde yüzde ellişerlik oranda isabet veya yanılma payı bulundurmaktadır. Bu sebeple Kur'an bazı zanni algılarımızın doğru olmadığını vurgulamış, bilimsel bir netlik kazanmamış ham sanıların “günah/ hem dünya hem ahirette bağlayıcılığı bulunan yanlışlık” olduğunu belirtmiştir. (bk. Hucurat. 49/12.)

Şayet insanın dilinde yalan, ifadesinde mecaz, zihninde tereddüt, deyişinde abartı olmasaydı bütün tarihî ve sosyolojik gelişmeler tıpkı matematik ve kimya gibi ölçümlenebilecek; diğer bir deyişle başta söz ve davranışlarımız olmak üzere hemen her hareketimiz bizi çok daha tutarlı ve çok daha nesnel bir sonuca götürecekti. Bugün sosyal olayları veya olguları gerçeğe en yakın şekliyle kafamızda kodlayamayışımızın, kendi subjektif ve indî değerlendirmelerimiz sebebiyle hakikati olduğundan daha farklı bir imajla algılayışımızın altında yatan temel neden de bu dört unsurdur denilebilir. Ama bu dört negatif unsurun varlığı, imajın da var olmasını, dolayısıyla hayatın ve sosyal akışın çok daha renkli, akışkan, cevval bir hâl alması sonucunu doğurmuştur. Siyah

beyaz bir fotoğrafın bir de zıt izdüşümlü bir negatifinin bulunması gibi, imajın varlığı da benlik içre bir benliğin, oluş içre bir olgunun derunilik koridoruna açılan kilidini oluşturmaktadır.

Hakikatle imaj genellikle birbiriyle mücadele hâlinindedir. Çünkü bu ikilinin mutabık kaldığı zamanlar mutabakata varamadığı anlardan daha azdır. Hakikat teklifin, imaj ise çokluğun temsilcisi konumundadır. Bir niteliğin diğeri niceliğin doğal tezahürüdür. Hakikat daha belirgin hâliyle somut, tek, dar, sınırlı ve berrak; imaj ise soyut, geniş, serpintili, hudutsuz ve karaltılıdır. İmajın tutarlılığı, hakikat algısının doğru olduğunu gösterir. Bu sebeple Mevlana'nın "Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol" sözü, hakikatle imaj arası uyumsuzluklarımızın düzeltilmesi çağrısından başka bir şey değildir. Bu uyumsuzluğun nedeni bazen yanlış algı veya anlamalardan, bazen çıkar amaçlı hedef veya beklentilerden, bazen de siyasi oyunlardan kaynaklanmaktadır.

Buradan sözü, ikide bir dünya kamuoyunun gündemine sokulmaya çalışılan "İslami terör" konusuna getirmek istiyorum. Yıllar önce Arapça bir dergide Afganistan'da dini söylemleriyle ortaya çıkan şiddet yanlısı bir örgütün dünyadaki İslam imajına büyük zararlar verdiğinden söz ediliyordu. Mahiyeti tam bilinmese de İslam adına ortaya çıkan böylesi bir oluşuma çekince koymanın ve uyarılarda bulunmanın makul ve elle tutulabilir bir yanı olabilirdi. Bir kere her nerede ve hangi şartlar dâhilinde olursa olsun, hiçbir kişi, grup veya cemaat, din adına bir tezahürle ortaya çıkarak kendi dindaşını veya insanları öldürmek gibi bir hakka ve yetkiye sahip değildir. Buna, her şeyden önce ısrarla mensubu bulduklarını iddia ettikleri İslam dini müsaade etmemektedir. İslam; şartları oluşmuş savaşın, hukuken verilmiş bir infazın dışında bütün katledişleri haram saymış; masum bir insanı öldürmenin bütün insanları öldürmekle eş değer olduğunu belirtmiştir. (bk. Maide, 5/32.) Yakinen incelendiğinde İslam dünyasında yer yer meydana gelen bu tür yapılanmaların bazı şekli tezahür

ve retorikler dışında dinle doğrudan bir ilişkisi de yoktur aslında. Çünkü dinin imha ve tedhişe karşı tetikleyici değil, tam tersine önleyici ve teskin edici bir rolü bulunmaktadır.

Batılı bir kısım medya tarafından son on yıldır özellikle dillendirilmeye çalışılan "İslami terör" söylemi de yukarıda birer olumsuz imaj sebebi şeklinde sıralamaya çalıştığımız o dört negatif unsurun manipüle edilerek dünya kamuoyuna pazarlanmaya çalışılmasından başka bir şey olmasa gerek. Ortaya konulmaya çalışılan imajla İslam'ı terörle berabermiş gibi göstermek; akla karayı, pamukla katranı bir araya getirmek, gerçeği akla ziyan olmazlarla öldürmeye çalışmak kadar realiteden uzaktır. Amerika ve Avrupa menşeli bazı medya organlarında özellikle 11 Eylül saldırılarıyla birlikte sıkça yer almaya başlayan bu haksız söylem, bir yandan Batı'nın en çelişkili imaj sapmalarından birisini oluşturmakta, diğer yandan jeopolitik konumu itibarıyla ileride kendisini tarihin tazyikine maruz bırakacak en netameli kırılmalıklardan birisini teşkil etmektedir.

İçinde bulunduğumuz şu günlerde Batı'nın içine düştüğü durum öylesine çelişkili bir hâl almıştır ki; önce kendini var eden kavramlarını, sonra da bir zamanlar insanlığa yön vermeye çalıştığı kurumlarını işlevsizleştiren bir mekanizmaya dönüşmüştür. Hatta Batı'nın; kendisini, kendi mantık kodları açısından son derece muvazaalı bir tamlama olan "İslami terör" gibi bir imaj sarmalına kaptırmış olması bile, başlı başına onun büyük çelişkilerinden birisi sayılabilir. Batı'nın gittikçe artan bu çe-

lişkilerini kendi sağduyulu entelektüelleri de zaman zaman ifade etmektedir. Ünlü Fransız siyaset bilimcisi Maurice Duverger, Doğan Yayınları tarafından 1977 yılında yayınlanan “Batı’nın İki Yüzü” adlı kitabında bu çelişkileri yıllar öncesinden görmüş, “Artık Batı, maddi alanda elde ettiği büyük başarının yükünü taşıyamaz hâle gelmiştir. Çünkü bu başarının kaçınılmaz karşılığı insan yaşamının alabildiğine yoksullaşması olmuştur. Eşi görülmemiş bir varlık birikimi içindeki yığınların bu büyük tatminsizliği, Batı sisteminin yarınını belirleyecek olan temel çelişkidir.” şeklinde bir tespitte bulunmuştur.

Tarih, bugün Batı’yı büyük bir ray değişiminin eşiğine getirmiştir. Ya aklının akrabası olan vahyi kabul edip İslami imajını düzeltecek, ya da gittikçe kendini tüketen bir anaforun içerisinde un ufak olup gidecektir. Bu dizaynın yolu da “İslami terör” tarzı tutarsız söylemlere itibar etmekten değil, bu konuda da kılı kırk yarmasından, kendi içerisinde ödün verilemez bir ilke olarak gördüğü “Hukukun üstünlüğü” kriterini, başkaları için de bizatihi işlerlik kazandırılması gereken bir değer olduğunu kabul etmesinden geçmektedir. Üstelik Müslümanların Batı’dan, Batı’nın da Müslümanlardan faydalanacağı çok şey vardır. Bugün Batı dünyası alkolizmin, uyuşturucunun, tüketim köleliğinin ve ailevi değerler aşınmasının gayyasında boğulmaktadır. Kendisini bu gayyadan çekip çıkaracak olan yegâne can simidi de İslam’dır. Durum bu iken Batı, “İslami terör” söylemiyle hem mantıken hatalı bir algıda ısrar etmeye, hem farkında olmadan halklarını uyutmaya devam etmektedir. Dahası, hem kendi sağduyu sahibi insanların

hem yeryüzü insanlığının vicdanında gittikçe mahkûm olmaktadır.

Batı’nın İslam ile terörü bir kefeye koyması; “Trafik kazalarının nedeni trafik kurallarıdır, bütün haksızlıkların nedeni hukuk kitaplarıdır, bütün cinayetlerin nedeni emniyet güçleridir” demek gibi haksız, sığ ve indirgemeci bir suçlamayı da beraberinde getirmektedir. O Batı ki; Cezayir’de, Filistin’de, Bosna’da, Arakan’da yapılan katliam ve kıyımlara göz yummuş; yüz binlerce masum Müslüman öldürülürken kılını dahi kıpırdatmamıştır. Sadece iş isten geçtikten, Arapların deyimıyla “Basra harap olduktan sonra” cılız sesle dile getirilen birkaç kınamanın veya el ucuyla yapılan göstermelik birkaç girişimin dışında bir şey yapmamıştır. Hatta deyim yerinde ise bütün bu olup bitenleri bir tiyatro imiş gibi izlemeyi tercih etmiştir. Ancak aynı Batı, 11 Eylül benzeri bir dizi terör ve bombalama eylemini bahane ederek “İslami terör” gibi haksız bir söylemle İslamî ve Müslümanları rencide etmekten çekinmemiştir.

Kısacası Batı’nın çelişkileri gün geçtikçe artmaktadır. Şu anki hâliyle Batı’nın durumu, Ziya Paşa’nın deyimıyla “Onlar ki verir lâf ile dünyaya nizamat (düzen), bin türlü teseyyüp (ihmal ve düzensizlik) bulunur hânelerinde” derekesine düşmüştür. Bütün bu yan çizişlerin ardından Batı, “İslami terör” dedikçe İslam’ın imajını değil, tam aksine kendi geleceğini karartmaktadır. İslam’dan korkan ve onu bir umacıymış gibi göstermeye çalışanlar müsterih olsunlar; İslam yeryüzü coğrafyasının emniyet kemeridir. Onu, imajını tersyüz edip bir yılan gibi göstermeye çalışmak kimseye bir fayda getirmeyecektir. ■

Prof. Dr. Tahsin Görgün ile Hakikat ve İmaj Üzerine Söyleşi

Bizim dinimiz ve dilimiz, bize iki cihanda saadetin mümkün olduğunu söylemektedir. Biz kendimize ve sevdiğimizimize iki cihan saadeti dileriz. Bunu söyleyebilmemizin yegâne esası, bütün görünüşlerin gerisinde bir hakikat, bir gerçeklik olduğu ve bütün gerçeklerin de Hakk'ın bir tecellisi olduğunun farkında olmamızdır.

Söyleşi: **Mutlu Doğan**

Yüzyıllarca hakikati arayan düşünürler oldu. Filozoflar, mutasavvıflar ve mütekellimler; hakikate kendi yöntemleri ile ulaşabileceğini iddia ettiler. Hakikatin mahiyeti ve elde edilip edilemeyeceği adına neler söyleyebilirsiniz?

Bizim dışımızda bir hakikatin olduğunu kabul ederek, buna ulaşmaya çalışmak ile bizim dışımızda bizden bağımsız bir hakikatin bulunmadığını; hakikatin bir insan inşası/icadı olduğunu söylemek arasında çok önemli bir fark vardır. İlk tavır 19. Yüzyıla kadar genel olarak kabul edilen, en azından sorgulanmayan bir tavır iken, 18. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren Batı dünyasında hakikatin bir insan inşası olduğu düşüncesi oluşarak yaygınlaşmaya başladı. Günümüzde özellikle Türkiye'de "yapılandırmacılık" olarak bilinen yaklaşım, hakikatin bir insan inşası olduğunu ve her bir insanın kendi

hakikatini kendisinin inşa ettiğini savunur. Bu tavır, Türkiye'de son zamanlarda -bilerek veya bilmeyerek- okullarımızda bile oldukça etkili olmuştur. Bu mesele, dinimizi de doğrudan ilgilendirmektedir ve bu çerçevede ciddiyle tartışılması gerekmektedir.

Filozoflar, mutasavvıflar ve mütekellimler, insandan bağımsız bir hakikatin varlığını hiçbir zaman sorgulamadılar; ancak onlar bu hakikatin, insanın sahip olduğu imkânlarla bağlı olarak, bulunup bulunamayacağını tartıştılar ki, bu tartışma, birçok inceliklerin ortaya çıkmasına vesile olduğu için oldukça önem arz etmektedir. Önemli olan ilk bakışta kimin haklı olduğu değil, insanın hakikate ulaşmak için gayret içinde olmasıdır; her bir insanın kendi kabiliyetlerini kullanarak bu hususta sa'y ü gayret içinde olması gerekmektedir.

İslam dini, hakikat kavramının merkezine Allah Tealâ'yı konumlandırırken, Batı dünyası bu kavramın merkezine insanı yerleştirmiştir. Batı dünyasının insanı hakikat kavramının önesi olarak kabul etmesinin sonuçlarından bahsedebilir misiniz?

Hakikatin ulaşılan değil, icat edilen, insan eseri bir "şey" olduğunu düşünmek, ancak modern dönemde, kendisini müstağni gören bir tavır için mümkündür. Bu, insanın kendisini en üst ve üstün hakikat olarak kabul ederek, kendi dışındaki her şeyi, hatta dini ve dinî inançları bile, insan eseri olarak görmesine götürür. Bunun neticesi ise kısaca hakikatin, insan dışında bulunan ve insanı ihata eden; insanın ihata edemediği Mutlak'ı reddetmek, her şeyi izafileştirerek değersizleştirmek anlamına gelir. Her şeyin değersizleştirilmesine ise, nihilizm denilir. Batı dünyası, mutlak hakikati reddederek nihilizme ulaşmıştır.

Peygamber Efendimiz "Din nasihattir" buyurmuştur. Peygamberimizin bu hadisinden din hizmetlerinde samimiyetin ne kadar önemli olduğunu görüyoruz. Din görevlilerimize, samimiyet ifade eden hakikat ile geçici gösteriş ifade eden imaj hakkında tavsiyeleriniz nelerdir?

Bu hadis-i şerif, Türkçede nasihat kelimesinin "sözlü uyarı ve irşat" anlamında kullanılması sebebi ile, genellikle yanlış anlaşılır. Hakikaten, sorunuzda da işaret ettiğiniz gibi, buradaki nasihat, samimiyet anlamına gelmektedir. Samimiyet ise bir şeyi yaparken, onu hakikaten istediği için yapmak demektir. Hadis-i şerifin devamında da buna işaret ediliyor: İnsanın eylemlerini, eğer Allah için yapması gerekiyorsa Allah için yapması; diğer insanların faydalanması için yapıyorsa, bunu dikkate alması ve bunu gözetmesi gerekiyor. Dindarlık her mertebede, o mertebenin gerektirdiği samimiyeti göstermeyi ifade ediyor. Dindarlık bir 'gösteri' değil, bir 'hâl' olarak anlamlıdır.

Erdemli bir toplum için hakikatin öneminden ve imajın toplumda yol açtığı sorunlardan bahsedebilir misiniz?

Günümüzde bir söz vardır: "Image is everything/ İmaj her şeydir." Bunu biz kısaca 'görünüş' olarak ifade edebiliriz. Mevlana'nın "Ya görüldüğün gibi ol ya olduğun gibi görün" şeklinde ifade ettiği ilke tam da bunun aksini ifade eder.

Modern dönemde görüntüyü muhafaza ederek, klasik ifadesi ile "zevahiri kurtararak", etkin olmak ilke hâline gelmiştir. Artık fertler kadar, belki fertlerden daha fazla, toplumlar imaj üzerinden geçmektedir. İmajınız kadar etkin oluyorsunuz; etkinlikleriniz imajınızı besliyor.

Bu durum tabii ki hakikatin gizlenmesi anlamına gelmektedir. Gerçekten yaptığınızı gizleyerek, eğer insanlar nezdinde olumlu bir imaj oluşturabiliyorsanız, o zaman bu imaja bağlı olarak el içine çıkabilirsiniz.

İmajın en büyük düşmanı, hakikattir. Hakikat görünür hâle geldiğinde, imaj varlığını ve anlamını yitirir. Hakikatin gizlendiği ortamlarda görünüş ve imaj etkin olabilir.

Modern dünya, böylesi bir imaj siyasetinin ciddiyetle yürütüldüğü bir dönem geçiriyor. Modern söylem, modernitenin nihai olduğu ve insanlığı mutluluğa eristireceğini iddia ediyordu; insanlığın yaşadığı en büyük diktatörlükleri ve zulümleri; en kanlı savaşları, en acımasız silahları ortaya çıkardı. Bu durum hep imaj yönetimi ve siyaseti ile atbaşı beraber yürüdü. Postmodernlik denilen tavır bunu daha radikalleştirirdi. İnsanlığın önünde bir hedef olarak mutluluğun da anlamlı olmadığını iddia etti.

Hâlbuki bizim dinimiz ve dilimiz, bize iki cihanda saadetin mümkün olduğunu söylemektedir. Biz kendimize ve sevdiğimizimize iki cihan saadeti dileriz. Bunu söyleyebilmemizin yegane esası, bütün görünüşlerin gerisinde bir hakikat, bir gerçeklik olduğu

ve bütün gerçeklerin de Hakk'ın bir tecellisi olduğunun farkında olmamızdır.

Bütün görüntüler kaybolur ve geriye, geride, -başında olduğu gibi- Hak kalır.

Anadolu'da doğru, güvenilir ve vefakâr insanları nitelendirmek için "hakikatli insan" tabiri kullanılır. İslam ahlaki açısından hakikat ve imaj kavramlarını değerlendirebilir misiniz?

İki şeyi birbirinden ayırmak gerekmektedir. Bunlardan birisi hakikatin terk edilerek, sürekli üretilen imajlar üzerinden, bir imaj siyaseti üzerinden etkin olmaktır. Bu modernliğin ve modern insanın önemli bir boyutudur. Modern dünyada yaşayan insanlar ve toplumlar, ister istemez imajlarına/görünüşlerine/zahirlerine dikkat etmek zorundadırlar.

Ancak meselenin bir de hakikat/batın boyutu vardır ki, bu boyut insanların büyük bir kısmının fark etmediği bir boyutu işaret eder. İnsanların büyük bir kısmının fark etmemesi demek, insanların bir kısmının, küçük de olsa, bunun farkında olduğunu da söylemektir. Yani verilen imaj ne olursa olsun, işin ehli insanlar görünüşün arkasındaki gerçekliği bilirler. Bu sebeple imajın bu kadar ön plana çıktığı modern dönemde bile gerçekliğin farkında olan insanlar mevcuttur.

Müslümanların, fert ve toplum olarak, hakikaten oldukları gibi görünmedikleri gibi, görüldükleri, daha doğrusu gösterildikleri şekillerin, oluşturdukları imajın da, hakikatlerine uymadığını söyleyebiliriz. Daha açık ifade edecek olursak Müslümanlar görüldükleri veya gösterildikleri kadar "kötü" olmadıkları gibi, görüldükleri kadar "kötü" şartlarda da yaşamıyorlar. Batı dünyasında oluşturulan imaj, kötü olan bir durumun gizlenmesine veya olduğundan daha iyi gösterilmesine hizmet ederken, İslam dünyasında durum tam aksi istikamette cereyan ediyor: Müslümanlar oldukları ile mukayese

edilemeyecek kadar kötü gösterilerek, sahip oldukları faziletler de gizleniyor.

Müslümanların günümüze yapacakları önemli işlerden birisi, kötü olarak yaşayıp iyi görünmek olamaz; aynı şekilde iyi olarak yaşayıp, bu iyi hayatın gösterilmesi ve anlatılması ile ilgilenmemek de, şimdiye kadar yapıldığı gibi, çözüm değildir. Yapılması gereken şey, iyi olmak ve bunu da bütün insanlığa göstermektir.

İyi olmadığı hâlde iyi gözükmek nifak ve münafıklık olduğu gibi iyi olduğu hâlde bunu göstermemek de, hakikatin ifade edilmemesi, gizlenmesi anlamına gelir. Nifak içinde olmak da hakikati gizlemek de Müslüman ahlakına yakışmaz.

Müslüman iyi olmak ve olduğu gibi görünmek ve bilinmek zorundadır. Aksi taktirde kendisi hakkında oluşturulan imaj, onun kendi hakikatini örter; belli bir süre sonra da o, kendisi hakkında oluşturulmuş olan imaj üzerinden kendisini tanımaya yönelir ki, bu, her yönden kaçınılması gereken bir durumdur. ■

Din Eğitiminin Aşamaları

Din eğitimcisinin ortam hazırlamada sahip olması gereken en önemli özellik tebessüm ve hüsn-i muameledir. Yüzü gülen ve davranışları tutarlı bir eğitimci, diğerlerine göre bir adım öndedir.

Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz *Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı*

Din eğitimi nebevî bir hizmettir. Bu yüzden din eğitimi, öğretim ve bilgilenmenin ötesinde sevgi ve güven ortamında dokunan bir ilgi kumaşı ve bir duygu motifidir. Çünkü din eğitimi insanın kimlik ve kişilik kazanımına bir vesile; dinî aidiyet ve mensubiyet için önemli bir vasıtaadır.

Din eğitimi hizmeti verenlerin dikkat etmesi gereken hususları ortam hazırlama, zamanlama ve hedef kitleye ulaşmadaki üslup, şeklinde üç aşamada değerlendirmek mümkündür. Üç maddede özetlediğimiz bu konu bir dergi makalesinin sınırlarını çok aşacak kapsamdadır. Ancak biz bu yazımızda temel bazı esaslara işaret edeceğiz.

1- Ortam hazırlama

Ortam deyince fiziki ve sosyal ortam hatırlanmaktadır. Fiziki ortam sadece cami, okul

ve kültür merkezi gibi mekânlardan ibaret değildir. İnsanlara ulaşılabilecek her yer, din eğitiminin fiziki ortamıdır.

İnsanlar birbirlerini söz, tavır ve davranışları kadar karşısındakilere verdikleri güvenle etkilerler. Bu yüzden din eğitimi verecek kişinin nebevî sıfatlara sahip olması ve bu eğitimin ortamını oluşturması gerekir. Bu ortamı oluşturmanın temel şartı, bu eğitimi verecek kişinin gönlündeki aşk ve heyecandır. Sahip olduğu inanç değerlerini başkalarına taşıma kaygısıdır. İnsanlara ulaşma arzusu ve kendine güvenidir. Henüz gönlündeki problemleri çözememiş, kendini aşamamış bir insanın başkalarına bir şey vermesi beklenemez.

Kur'an-ı Kerim'de Musa (a.s.)'nın kıssasında anlatılan hususlar bu konuda bize önemli ipuçları vermektedir. Nitekim tuğyan ehlinden, yoldan çıkmış ve azmış bulunan

Firavun'a davetle görevlendirilen Musa'nın bu görevi üstlenir üstlenmez Allah'a yaptığı dua, manevi/kalbî ortamın hazırlanması konusuna ışık tutmaktadır: "Rabbim, gönülme genişlik ver; sadrımı şerh eyle! (Beni sadır daralmasına ve sıkıntıya düşürme.) Bana yüklediğin bu işimi kolaylaştır. Dilimdeki ukdeyi/düğümü ve tutukluluğu çöz ki sözümü anlasınlar." (Taha, 20/25-28.)

Ayetlerin bu kısmında anlatılandan insanın gönül ortamının her türlü dağınıklık ve parçalanmışlıktan kurtulup tek noktaya teksifiyle dikkatini söyleyeceklerine yoğunlaştırmaya çalışması gerektiği anlaşılmaktadır. Asırlardan beri vaaza başlayan vaiz ve hocalarımızın bu duaları tekrarlaması boşuna değildir.

Hız. Musa ve Hız. Harun gibi davet ve tebliğini, irşat ve din eğitimini topluma ve toplum önderlerine ulaştırmak isteyen insanların kendi iç donanımlarından sonra bir de sosyal paylaşım ve destek ortamına ihtiyaçları vardır ki

Hız. Musa'nın duasının devamındaki ifadeler bu konuya ışık tutmaktadır: "Bana ailemden birini yardımcı ver. Bu kardeşim Harun olsun. Onunla sırtımı pekiştir, gücümü arttır. Onu benim işime ortak et. Böylece seni çok tesbih edelim. Seni çokça zikredelim. Çünkü sen her şeye ağâhsın." (Taha, 20/29-35.)

Din eğitimcisi de kendisine yakın insanlardan böyle yardımcı ve destekçiler bulmalı, onların destek ve dualarıyla böyle büyük bir hizmete başlamalıdır ki sosyal değişim ve dönüşüme muvaffak olabilsin.

Ortam hazırlamanın yolu insanlarla iletişim kurmaktan, selamlaşmaktan, ziyaretten, ikramdan, ilgi ve sevgiden geçer. Hız. Peygamber'in nübüvvetle görevlendirildiği ilk yıllarda ilahî mesajı tebliğ maksadıyla bir yemek vererek kendi aile ve akrabasına İslam'ı anlatmak için ortam hazırlaması bunun en güzel örneğidir. Bugün yaygın din eğitiminde bu uygulamadan yararlanmak mümkündür.

Din eğitimi bir gönül uzmanlığı,
aşk ve coşku ile sağlam bir altyapı
isteyen uzun vadeli bir süreçtir.

“İnsanoğlu ihsana mağluptur.” sözünün ifade ettiği gibi insanın ihsan ve ikramla, şahsiyetleri zedelemeyen, çevresinde bir sevgi halkası oluşturması mümkündür. Nitekim bazıları “Sevmek vermektir.” diyerek vermenin sevgi ortamını oluşturmadaki etkisine işaret etmişlerdir. İhsanın her zaman maddi bir şeyler vermek suretiyle olması da gerekmez. Çünkü ihsan kelimesi, hüsn/güzellik kökünden olduğu için her türlü güzel muamele ve güler yüzlü davranış bu kapsama girer. Din eğitimcisinin ortam hazırlamada sahip olması gereken en önemli özellik tebessüm ve hüsnümüameledir. Yüzü gülen ve davranışları tutarlı bir eğitimci, diğerlerine göre bir adım öndedir.

Din eğitimcisinin eğitim ortamı hazırlayabilmesi için kendisini sevdirmesi ve ilişkilerinde güven vermesi gerekir. Bunun yolu da bıkmadan ve usanmadan insanlara ulaşmaya çalışmaktır. Kur'an ve ayetlerdeki tekrarlar, Hz. Peygamber'in tebliğ ve eğitimdeki ısrarlı tavrı bunu telkin etmektedir. Din eğitimcisinin, insanlara kırılma ve onları terk etme hakkı yoktur. Bugün ticaret ve ekonomide pazarlama psikolojisi ile ilgili çalışmalarda da vurgulanan “müşterinin daima haklı olduğu ve her müşteriye ulaşım ona ürün satmanın bir yolunun bulunduğu” ilkesi, eğitim ve özellikle din eğitiminde önem arz etmektedir.

Din eğitimcisi bir bakıma pazarlamacı konumundadır. Nasıl pazarlamacılar müşterilerinin tek tek ayaklarına giderek veya

evlerde ve benzeri ortamlarda insanlara bütün sempatik tavırlarıyla mallarını satmaya çalışıyorlarsa, din eğitimcisi bunun daha fazlasını yapmalıdır. Nitekim dünyanın en vahşi toplumundan en medeni insanlarını yetiştiren Yüce Peygamberimizin başarısının en temel vasıfları devamlılık ve ısrar ile her insana ulaşılabilecek bir yol araması ve buna uygun ortam hazırlamasıdır.

2- Zamanlama

Din eğitiminde zamanlama ve zamanı iyi kullanma son derece önemlidir. İnsanların eğitim açısından telkine daha açık oldukları zamanlar vardır. Bunlar insan hayatının önemli değişikliklerine sahne olan doğum, ölüm, evlenme-boşanma ve hastalık gibi zamanlardır.

İnsan hayatında meydana gelen değişikliklere sahne olan ölüm, doğum ve evlenme gibi zamanlar din eğitimcisi için önemlidir. Çünkü pek çok kişi ve aile, din ve din adamı ile ancak böyle zamanlarda karşılaşabilmektedir. Çeşitli telkinlerle din ve din adamı hakkında şuuraltında menfi bir kanaat sahibi olanlar, katıldıkları bu dinî ortamlarda telkine açık konumdadır. İyi bir din eğitimcisi böyle zamanları bilinçle değerlendirebilir. Burada aslolan güzel davranış, sevinç ve acıyı paylaşmaktır. Kişilerin bizzat kendilerinin veya yakınlarının hasta olduğu zamanlarda aranıp hâl hatırlarının sorulması, eğitimde zamanlama açısından çok kıymetli vakitlerdir.

Eğitimde insanların eşref saatleri ya da aktif veya pasif olduğu zamanları vardır. Gecenin karanlığının çöktüğü zamanlar, gündüzün aydınlık vakitlerine göre telkine ve eğitime daha uygun görülmüştür. En güçlü duyu organı olan gözün çevreyle irtibatının azaldığı, daha çok kulak ve gönül ikliminin harekete geçtiği gece, aynı zamanda peygamberlere de vahyin en çok

geldiği zaman birimidir. Nitekim: “Gerçekten gece kalkışı daha oturaklı ve okuması daha etkilidir.” (Müzzemmil, 73/6.) ayeti bu gerçeği ifade etmektedir. Tiyatroların, piyes ve benzeri ideolojik amaçlı faaliyetlerin daha çok geceleyin icra edilmesi bu sebeple olsa gerektir. Bu itibarla din eğitimcisi eğitimde zamanlama konusunda özellikle uzun kış gecelerinin bereketli ortamlarından yararlanmalı ve bunun için özel programlar yapmalıdır.

3- Hedef kitleye ulaşma üslubu

Din eğitimi için gerekli olan sevgi ve güven ortamını hazırlayan, onlara ulaşmak için zamanlamayı da tamamlayan din eğitimcisinin üçüncü merhalesi hedef kitleye ulaşmaktır. Burada önemli olan üsluptur. Dinî öğretimin bir bakıma uygulaması demek olan bu aşama, ilk merhaleler başarı ile tamamlanmışsa biraz daha kolaydır. Bu merhalede eğitimcinin yapması gereken, konuyu açık ve berrak bir dille muhataplarına takdim etmektir. Kısa ve özlü cümleler kullanmaktır. Kur’an üslubunda olduğu gibi yer yer

kıssalar ve örnekler nakletmektir. Konuyu sadece bir bilgi aktarımı gibi görmeden, alınacak dersleri ve konunun hayatımızdaki yerini canlı bir biçimde sunmaktır. Önemli ve mesaj niteliği taşıyan cümleleri tekrar etmektir. Anlatılan bilgilerin içi boş zarf gibi, kuru nakillerden ibaret olmamasına dikkat etmek ve ona duygu unsuru katmak, heyecan yüklemektir.

Bütün bunların tam bir tabiiyet içinde olmasına büyük bir özen göstermektir. Konuşma ve sohbetin uzun olmamasına dikkat etmektir. Çünkü kısa ve örnekli konuşmalar daha kalıcı olur. Şunu da unutmamak gerekir ki kalıcı sözler, parlak cümleler ve yaldızlı ifadelerle yapılan konuşmalardan çok, samimi ve tabii bir üslup içinde yapılan konuşmalardır.

Netice olarak din eğitimi bir gönül uzmanlığı, aşk ve coşku ile sağlam bir altyapı isteyen uzun vadeli bir süreçtir. Aşamaları takip edilerek yapıldığında değişim, dönüşüm ve gelişimi hızlandırır. Fertlerden topluma doğru yeni bir inşa hareketi sağlar. ■

Farklı Kuşakların Dinî Değerleri Birlikte Öğrenmesi

Kur'an'da tüm insanlığa hitap edilmesi, farklı yaş grubundan kişilerin birbirleriyle iyi ilişkiler içinde olmaları gerektiği ve birbirlerinden öğrenmelerinin mümkün olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Prof. Dr. M. Akif Kılavuz *Uludağ Üniv. İlahiyat Fak.*

İslam inancında tüm yaş grubundaki müminler bir bütün olarak ele alınmaktadır. Gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse Hz. Peygamber'in hadislerinde hitap, her yaş grubundaki müminlerin tümüendir.

Kur'an'da genellikle çocuk, genç, yetişkin ve yaşlılardan ayrı ayrı bahsedilmemektedir. Ancak Kur'an'da bazen belli yaş grubundaki bireylerle ilgili olay ve olgulardan da bahsedilmektedir. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de Hz. Âdem'in çocuklarıyla ilişkilerinden, (Maide, 5/27, 28.) Hz. Musa'nın kardeşi Harun ile ilişkilerinden, Hz. Lokman'ın oğluna yaptığı öğütlerden, (Lokman, 31/16-19.) Hz. Meryem'in genç bir kadın iken Hz. İsa'yı dünyaya getirmesinden, Hz. İsmail'in ve Hz. Yusuf'un kardeşleri ve babası ile olan ilişkilerinden, (Yusuf, 12/1 vd.) yaşlı bir kimse olarak Hz. Zekeriya ve Hz.

İbrahim'e çocuklarının olacağına müjdelenmesinden, (İsra, 17/23, 24.) anne babaya çocukların nasıl davranması gerektiğinden (Maide, 5/27, 28; Taha, 20/25-35; Necm, 37; Ahzab, 33/23; Meryem, 19/41; Meryem, 19/54; Hud, 11/72; Araf, 7/150.) bahsedilmektedir. Sonuçta Kur'an'da belli yaş grubundaki kişilerin diğer yaş grubundaki kişilerle ilişkilerinden söz edilmektedir.

Kur'an'da tüm insanlığa hitap edilmesi, farklı yaş grubundan kişilerin birbirleriyle iyi ilişkiler içinde olmaları gerektiği ve birbirlerinden öğrenmelerinin mümkün olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Peygamber Efendimiz de, insanların bir vücudun organları gibi olduğunu, yani müminlerin geniş bir ailenin üyeleri olduğunu ifade etmektedir. Nasıl ki aile üyelerinin

birbirine bağlı olması gerekirse, toplumu meydana getiren inananların da birbirleriyle iyi ilişkiler içinde olması gerekmektedir. Hz. Peygamber'in şu sözleri de bu konuya ışık tutmaktadır: "Birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamette, birbirlerine şefkatte müminlerin misali, bir vücudun misali gibidir. Ondan bir uzuv rahatsız olursa, diğer uzuvlar da rahatsız olur." (Buhari. Edep, 27)

Bir başka hadislerinde Peygamber Efendimiz; "Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir." (Tirmizi. Birr, 15.) demek suretiyle bireylerin yaş bakımından hem kendilerinden küçük hem de büyük olanlarla iyi ilişkiler kurmalarının bir gereklilik olduğunu vurgulamaktadır.

Ayrıca Hz. Peygamber, eş, çocuk, anne baba olarak görevlerimizden söz ederken şunları ifade etmiştir: "Hepiniz görüp gözeticisiniz ve hepiniz görüp gözettiklerinizden sorumlusunuz. Amir, koruyucusudur ve maiyetinden

sorumludur. Kişi ailesinin koruyucusudur ve görüp gözettiği kişilerden sorumludur. Kadın eşinin, evinin koruyucusudur, görüp gözettiği kişilerden sorumludur." Bu sözleriyle Peygamber Efendimiz, toplumda yaşayan her grubun birbirleriyle ilişkili olduğunu vurgulamıştır. (Buhari, Cuma, 11.)

Diğer taraftan Hz. Peygamber, toplumun her kesiminden bireylerin bir arada bulunduğu ortamlarda onlara din hizmeti götürmüştür. Bu çerçevede Peygamber Efendimiz, bebeklerin ve çocukların camiye gelmesine imkân sağlamış, hatta bazen torunlarından Hz. Hasan veya Hz. Hüseyin'i sırtına alarak mescide girmiştir. Namaz esnasında torunu sırtında olduğu için secde oldukça uzun bir süre kalmıştır. (Buhari, Ezan, 65.)

Ayrıca Hz. Peygamber, her yaş grubundaki insanların bir arada bulunduğu ortamlarda farklı yaş ve özellikteki bireylerin durumlarının göz önünde bulundurulmasını istemiştir.

Hız. Peygamber, her yaş grubundaki insanların bir arada bulunduğu ortamlarda farklı yaş ve özellikteki bireylerin durumlarının göz önünde bulundurulmasını istemiştir.

Ebu Mes'ud el-Ensari'nin anlattığına göre, bir adam Rasulüallah (s.a.s.)'a gelerek; "Ben falancanın bize namazı uzun kıldırması yüzünden sabah namazına gelemiyorum." demiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Ey cemaat! İçinizde nefret ettirenler var! Hanginiz cemaate imam olursa namazı kısa kıldırın. Çünkü arkasında yaşlı, zayıf ve ihtiyaç içinde olanlar bulunabilir." (Buhari, Ahkâm, 13; Müslim, Salat, 82.)

Farklı yaştaki bireylere din eğitimi, hizmeti götürme açısından konuyu ele aldığımızda Hz. Peygamber'in, camide hem yetişkinlerin hem de çocuk ve gençlerin bulunduğu ortamlarda eğitim etkinlikleri yaptığını tanık oluyoruz. Camide Hz. Peygamber'in "Yapraklarını dökmeyen ağaç hangisidir?" sorusuna Abdullah b. Abbas "Onun hurma ağacı olduğunu biliyordum. Ancak yaşım küçük olduğu için soruyu cevaplamaktan çekindim." (Buhari, İlim, 4.) sözü, küçük yaşta-kilerin de Hz. Peygamber'in ders halkasında bulunduğunu ifade etmektedir.

Hız. Peygamber, çocukların yetişkinlerle birlikte eğitim almalarına katkı sağlamak suretiyle, sıcak bir ortamda, iyi ilişkiler geliştirmelerini kolaylaştırmış ve çocukların yetişkinlerle aynı ortamda öğrenmelerine fırsat sağlamış ve böylece kuşakların birbirlerini tanımalarına imkân hazırlamıştır.

Farklı kuşakların birbirlerinden öğrenmeleri, ancak birbirlerini tanımlarıyla mümkün

olacaktır. İslam dini her ne kadar ergenlik çağına kadar çocuklara dinî mükellefiyet yüklemese de, çocuklar dinî uygulamalarla ilişki içinde olmak suretiyle yetişkinlerden etkilenecektir. Çocuğun dünyaya geldiği ilk anlarda kulağına ezan okunması, yedi yaşına girdiğinde namaza alıştıırılması ve bazı ahlaki ve dinî kuralların benimsetilmesi için uygulamalar yapılması, çocuğun din ile ilişkisinin hayata başladığı ilk yıllardan itibaren var olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Çocuğun din ile ilişkisi, yaşının artması sonucu aile üyeleriyle iletişime geçmesiyle zenginlik kazanmaktadır. Özellikle diğer insanlarla gerçekleştirilen ibadetler ve eğitim etkinlikleri, çocuğun başka insanlarla birlikte dinî değerleri benimsemesinde önemli fırsatlar sağlamaktadır. Diğer taraftan gençlik ve yetişkinlik dönemindeki bireyler için de diğer kuşaklarla iletişime girmek ve birlikte öğrenme etkinliklerine katılmak olumlu katkılar sağlamaktadır.

Tüm yaş grupları, inanç toplumu içinde aidiyet duygularının güçlendirilmesi için birlikte bulunma, ibadet etme ve öğrenme ihtiyacındadırlar. İbadetleri gerçekleştirme, din ile ilgili semboller, jestler ve tavırlar, çeşitli yaştaki bireyler tarafından gözlemlenerek, farklı kapasitelere göre algılanarak öğrenilmektedir. Böylece gerek ailede gerekse eğitim kurumlarında ve toplumda kuşaklar, birbirleriyle iletişim içine girmek suretiyle din konusunda birbirlerinden çok şey öğrenmektedirler.

Farklı kuşaktan oluşan bireyler arasında daha kuvvetli ve yakın bağlar oluşturulabilmesi, karşılıklı yardım ve destek sağlanabilmesi ve yaş grupları arasında bütünlük sağlanabilmesi için çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin daha fazla bir arada bulunmalarına ve birlikte eğitim etkinliklerine katılmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. ■

Kur'an'da Öfke Kontrolü

Allah Teala, gazap (öfke) sıfatını insanın fıtratına yerleştirmiş, ancak onun terbiye edilmesini, itidal çizgisinde hareket edilmesini istemiştir.

Doç. Dr. Kerim Buladı *İstanbul Üniv. İlahiyat Fak.*

İnsan, zayıf ve aceleci bir tabiatla yaratılmıştır. (Nisa, 4/28; Enbiya, 21/37) Cimrilik, öfke, cömertlik, şehvet gibi çeşitli kuvvetlerle donatılan insan, bu özelliklerini kontrol altında tuttuğu ve itidal sınırını koruduğu sürece kendini geliştirebilir ve kemale erebilir.

Kur'an-ı Kerim'de öfke sözcüğünü ifade eden kelimelerin anlamlarını vererek yazımızı sürdürmeye çalışacağız. El-ğayzu: Öfkenin en şiddetlisine denir. Kalbin kan basıncının artması sebebiyle insanın hissettiği hararettir. Allah Teala, insanları, öfkenin vuku bulduğu sırada nefislerine sahip olmaya ve kontrol altında tutmaya davet etmiştir. (Rağîb el-İsfehâni, Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân, Tahkik. Safvan Adnan Dâvûdî, Daru'l-Kalem, Şam, 2011, s. 619)

Bu konuda şöyle buyrulmuştur: "Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever." (Âl-i İmran, 3/134)

Bu ayetin metin içerisindeki bağlamı (sibak ve siyakı) incelendiğinde bu özelliklerin mutakilere ait olduğu görülür. Onlar, öfkelerini yutarlar, kontrol altında tutarlar, öfkelerine yenik düşmezler. Öfkelenerek insanlardan öç almaya değil bilakis onları affetmenin yolunu ve çaresini ararlar. Affetmek, onların en önemli özelliğidir. Hatta öfkelenenler insanları affetmekle de kalmazlar, onlara

iyilik yapar ve yardımda bulunurlar. Allah Teala, "ğayz" ile yani öfke ile vasıflandırıldığında bununla intikam almak kastedilmiş olur. (Şuara, 26/55; İsfehâni, a.g.e., s. 619)

El-ğadabü: İntikam almak isteğiyle kalbin kan (basıncı)ının yüzde belirmesi, anlamındadır. (İsfehâni, a.g.e., s. 608) Bu kelime hem insan için hem de Allah için zikredilmiştir. Allah Teala'nın gazap etmesi yani öfkelenmesi bu kelime ile vafedildiğinde, intikam alma anlamı (Bakara, 2/90) kastedilmiş olur. (bkz. İsfehâni, a.g.e., s. 608) Bu kelime de el-ğayzu kelimesi ile eş anlamlıdır. Kızma, öfkelenme özelliği insana mahsus bir özelliktir. Şu ayet bunun bariz bir örneğidir: "Musa'nın öfkesi dinince (attığı) levhaları aldı. Onların yazısında Rableri için korku duyanlara bir hidayet ve bir rahmet vardı." (Araf, 7/154)

Musa (a.s.), Allah Teala'dan vahyi almak üzere Tur Dağı'na gitmiş, yerine kardeşi Harun (a.s.)'u bırakmıştı. Kavmi, Musa (a.s.)'nın arkasından, buzağı heykelini tanrı edindi. Tur dağında 40 gece kaldıktan sonra kendisine vahyedilen Tevrat levhaları ile geri dönen Hz. Musa, onların bu hâline çok üzüldü ve elinde bulunan Tevrat levhalarını yere attı. Kardeşi Harun'u niçin bunlara sahip çıkmadın diyerek paylamaya çekip çekiştirmeye başladı. Hz. Musa'nın gazabı (öfkesi) dinince

Tevrat levhalarını yerden aldı. (bkz. Araf. 7/138-154 ve benzeri ayetler.)

Görüldüğü gibi, ayette Hz. Musa'nın gazabı (öfkesi) sükût bulunca (dinince) ifadesi zikredilmiş, 'yok olunca' tabiri kullanılmamıştır. Demek ki, öfke insanda her zaman bulunan bir kuvvet, bir özelliktir.

Es-sehatü: Cezalandırmayı gerektirecek şekilde, şiddetli bir biçimde gazaplanmak (öfkelenmek) demektir. Allah Teala hakkın-da kullanıldığında cezalandırma, anlamında zikredilir. (Âl-i İmran, 3/162; Maide, 5/80; Muhammed, 47/28; İsfehani a.g.e., s. 402, 403.)

Es-suhtü: Rızanın (hoşnutluğun) zıddıdır. (Ebu Bekir er-Razi, Muhtârü's-Sihâh, Dâru'l-Marifeti, Beyrut, 2010, s. 265.) Şu ayette bu açıkça görülmektedir. "Allah'ın rızasına uyan kimse, Allah'ın gazabına uğrayan ve varacağı yer cehennem olan kimse gibi midir? O, ne kötü varılacak yerdir!" (Âl-i İmran, 3/162.)

Görüldüğü gibi her üç kelime de aynı anlamlara gelmektedir. Allah Teala, gazap (öfke) sıfatını insanın fitratına yerleştirmiş, ancak onun terbiye edilmesini, gözetim altında tutulmasını, itidal çizgisinde hareket edilmesini istemiştir.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber'in başarısını, insanlara yumuşak davranmasına, sert tavırla muamele etmemesine, merhametli bir kalple onlara yaklaşmasına bağlamıştır. (bkz. Âl-i İmran, 3/159.) Hz. Peygamber, bütün davranışlarında merhamet ilkesini öne çıkarmış ve kendi aralarında birbirine merhamet eden bir toplumu inşa etmiştir. (Fetih, 48/29.)

Kur'an-ı Kerim'in, yumuşak muameleye ve davranışa büyük önem verdiğini görmekteyiz. Firavun, Kur'an'ın ifadesiyle azmış (bkz. Taha, 20/24; Naziat, 79/17), İsrailoğullarına zulmetmiş ve onları bölüp parçalamıştır. (bkz. Kasas, 28/4.) Bu cürümlerle yetinmeyerek ilahlık iddiasında bulunmuş ve kendisini tanrı olarak ilan etmiştir. (bkz. Kasas, 28/38; Naziat, 79/24.) Bu kadar suç işlemesine ve başkaldırı eyleminde bulunmasına rağmen, Allah Teala, Hz. Musa ve Hz. Harun'a Firavun'a "kavl-i leyyinle/yumuşak sözle" tebliğ yapmalarını emretmiştir. (bkz. Taha, 20/41-44.)

Unutulmamalıdır ki, kontrol edilmeyen ve İslami bir disiplin altına alınmayan öfke hem kişinin şahsına hem de topluma zarar verir. Öfke, sirkenin aksine sadece küpüne zarar vermez. Öfke; dine, akla, ahlaka, toplumun birliğine, sosyal hayata ve en başta kardeşliğe büyük zarar verir. Toplumsal istikrarı ve güveni yok eder. Bu sebeple bir Müslüman olarak her zaman öfkemize hâkim olmalıyız. ■

Fakire Giden Yol

Kur'an-ı Kerim'de infak niyetiyle toprağa saçılan her tohum, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane ile yedi yüz veren bir ekin olarak tasvir edilmiştir.

Mustafa Yavuz Cide İlçe Müftüsü

İnfak, İslam dininde en önemli kavramlardan birisidir. Konu malla yapılan ibadet kısmının en hassas noktalarından birisi olduğu için, ayetlerde üzerinde sıklıkla durulmuş ve ehliiman infaka çağırılmıştır.

Atalarımız "Mal canın yongasıdır." demişlerdir. Vermek, bu yüzden zor ve herkesin üstesinden gelemediği bir erdemdir. İnsanın manevi bir parçası olarak düşünülen malın bütününden bir kısmını koparmak, aslından ayırmak ve başka bir canın eksik olan tarafına yama yaparak can bulmasına vesile olmak, her kişinin harcı değildir.

Bu nedenle infak eden övülmüş, Kur'an dilinde muttakiler olarak tavsif edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de infak niyetiyle toprağa saçılan her tohum, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane ile yedi yüz veren bir ekin olarak tasvir edilmiştir. (Bakara, 2/261.)

Bununla birlikte ihtiyaç hâlindeki insana yapılan infakın esasları vardır. Bu esaslardan en başta geleni, sağ elin verdiğiinden sol elin habersiz bırakılması, (Buhari, Ezan, 36, Zekât, 16; Müslim, Zekât, 91.) yani gizlilikte hassas olunmasıdır.

İkincisi, hayırda zirveye ulaşmak için sevdiklerinden vermek, (Âl-i İmran, 3/92.) kendisinin gözünü yummadan alamayacağını başkasına vermemektir. (Bakara, 2/267.)

Üçüncü esas ise ihtiyaç sahibine verirken gösteriş, başa kakma ve eziyet için vermek, (Bakara, 2/264.) verdiğini Allah için vererek teşekkür dahi beklememektir. (İnsan, 76/9.)

Dördüncü esasa gelince, vermek için yaşlılığı, ölümü beklememek, (Bakara, 2/254.) -kaldı ki, böyle bir durumda vermeye teşebbüs bile boşunadır- gençlik çağında ve zenginliği arzulayıp, fakirlikten endişe duyulan hâllerde

İnsanın manevi bir parçası olarak düşünülen malın bütününden bir kısmını koparmak, aslından ayırmak ve başka bir canın eksik olan tarafına yama yaparak can bulmasına vesile olmak, her kişinin harcı değildir.

verebilmektir. (Buhari, Vesaya, 7, Zekât, 11; Müslim, Zekât 92.)

Bir de verirken ihtiyaç sahibini bulmak, yaralı olanın yarasını tedavi edebilmektir. Konunun en hassas noktası burasıdır. Kimi vardır, derdini anlatır, ihtiyacını söyler, gerektiğinde zorlar, ısrar eder ve sorununu çözer, kimi de vardır, bağrına taş basar ama yine de kimseye el açmaz, ben açım, ihtiyacım var diyemez.

Bu konuları düşünüp acaba iffetinden dolayı ihtiyacını ortaya koyamayanlara nasıl ulaşırız gibisinden soru işaretleri kafamda dolaşırken, kutsal beldeden, Hz. Peygamber'in diyarı Medine'den geçen hafta gelen bir misafirim bu soruların büyük bir kısmının cevabını bulmama yardımcı oldu ve samimi bir Müslüman'ın basiretinin nelere kadar olduğunu ortaya koydu.

Adı Said olan ve Mescid-i Nebevi'de görevi bulunan bu misafirim istişare ve halis niyetle hayır yoluna girenlerin mutlaka başarıya ulaşacaklarının ispatını bizzat yaşayarak yapmış oldu.

Bu hikâyenin gerisini gelin Medineli Said'den dinleyelim:

Oturduğum sokakta yirmiden fazla villa tipi ev var. Mahallemizdeki evler de aynı şekilde her biri sokağa bakan, müstakil, görünüşte zengin ailelerin oturduğu hanelerden oluş-

makta. Bu sokaktaki yaşamım normal hâlde yıllarca devam etti. Bana göre herkes mutlu, hâli vakti yerinde, maddi açıdan sıkıntısız bir hayat yaşamakta idi.

Hâl böyle iken yine de içimde bir sıkıntı, bazı şeylerin yolunda gitmediğinin huzursuzluğunu hissettiren bir acı yüreğimi tırmalamakta idi.

Acaba benim oturduğum mahallede maddi sıkıntı yaşayıp da bizim yardımcı olmadığımız insanlar bulunabilir miydi? Varsa bunu nasıl tespit edecektik? Ev ev dolaşıp da bir ihtiyacınız var mı diye soramazdık ya.

Öte yandan Hz. Peygamber'in hadislerinde "Komşusu açken tok yatan mümin değildir." (Buhari, Edebü'l-Müfred, 52) buyurması bu konuda mutlaka bir şeyler yapmam gerektiğini, yapabileceğimi söylüyordu.

Bunu öğrenmenin mutlaka bir yolu olmalıydı. Neden bugüne kadar düşünememiştim! O anda ayet-i kerimedeki "Onların işleri, aralarında danışma ile dir." (Şura, 42/38) ilahî buyruğu aklıma geldi.

Hemen mahallenin gençleriyle bir toplantı yapmaya karar verdim. Belirtilen gün ve saatte mahallenin bütün gençleri bu toplantıya iştirak etti. Herkes aynı kanaatte idi. Mutlaka mahallemizde fakirler olmalıydı. Ama nasıl bulacaktık?

Derken küçük oğlum şöyle bir fikir ortaya attı. Baba, dedi. Gençlerle aramızda mahallemizin sokaklarını paylaşalım. Bir hafta boyunca herkes sorumlu olduğu sokaktaki çöp bidonlarını her gün kontrol etsin ve rapor tutsun. Eğer çöp bidonlarındaki çöplerde bir artış, çoğalma olursa bu evin durumu iyi, eğer değişiklik yok ise fakir olduğu ortaya çıkar, dedi.

Bu fikir herkes tarafından takdirle kabul görüldü. Bu yöntem hem kolay, hem de kimseyi incitmeden sonuca ulaşmada bizlere kolaylık

sağlayacaktı. Çünkü oturduğumuz mahallede her evin önünde o haneye özel bir çöp bidonu bulunmakta idi.

Hiç vakit geçirmeden sokaklara dağıldık. Ben oturduğum sokakta fakir var mı, yok mu, varsa kimler olduğunu tespit edecektim.

Bir hafta boyunca ikamet ettiğim sokağın evlerinin önündeki çöpleri incelemeye aldım. Sonunda yıllardır önlerinden geçtiğim, durumlarından bihaber olduğum 7 ailenin çöplerinde hiç değişiklik, artış olmadığını, yarı aç yarı tok bir vaziyette hayatlarını sürdürdüklerini anladım.

Bu hâl beni çok etkiledi. Nasıl haberdar olmazdım? Ben nasıl bir komşu, nasıl bir sorumluluk sahibi Müslüman idim? Bu arada gözlerimdeki yaşlara hâkim olamadım. Sel olup aktılar...

Diğer arkadaşlarımız da aynı şekilde her sokakta üç-beş ihtiyaç sahibi aile olduğunu ortaya çıkardılar. Hemen kendi aramızda bir yardımlaşma fonu oluşturduk. Durumu iyi olan kardeşlerimiz her ay bu fona destek oldular. Bu sayede mağdur ailelere alış-veriş kuponu vermeye başladık. Aile ihtiyacı ne ise o kuponla alıyor, bizler ödemeyi yapıyorduk.

Her hafta elde ettiğimiz meblağ ile fakir ailelere kumanya almaya, gece vakti kimse görmeden bırakmaya başladık ve hâlâ da devam ediyoruz.

Hikâye burada bitti. Gelelim bize... Ne dersiniz! Mutlaka bizim sokakta, evimizin hemen yanında bir fakir var ise onu bir şekilde bulmaya, ona destek olmak için üç-beş kişi birleşip fon oluşturarak incitmeden, kimseye göstermeden destek olmaya... ■

Evlilik ve Ailenin Hikmeti

Evlilik, aileye giden yolun anahtarıdır. Aile, bireyler için huzurlu bir liman, toplum için sağlıklı bir yapı taşıdır. O bakımdan aileyi sağlamlaştırmak geleceğe sahip çıkmaktır.

Prof. Dr. Ertuğrul Yaman *Yıldırım Beyazıt Üniv. İnsan ve Toplum Bil. Fak.*

İnsanın yaratılışı sırlarla doludur. Biyolojik ve psikolojik boyutlarıyla insanoglu, âdeta bir sırlar hazinesidir. Bu sırların bir kısmı, akılla izah edilebilirken bazılarını anlayabilmek için hikmet nazarıyla bakmak gerekir. İnsanlığın taşıdığı muhteşem sırlardan birisi de evlilik olgusu ve aile kurumudur.

Evlilikteki en büyük sır, diğer canlılarda olduğu gibi, kendi neslinin devamını sağlamaktır. Ayrıca, hayata karşı dayanıklı olma; daha sağlıklı, huzurlu ve mutlu olmanın yolu evlilikten geçmektedir. Her ne kadar insanoglu, evlenmeden de yaşayabiliyor olsa da hayatın güzellikleri ancak evlilikle ortaya çıkmaktadır. Evliliğin bilinen faydaları yanında daha birçok hikmetinin varlığı da gerçektir.

Nitekim Yüce Mevla'mız, evlilik nimetini bizlere ihsan ederken iki cihanın yüz akı Peygamberimiz (s.a.s.), evlenmemizi ve çoğalmamızı tavsiye etmiştir. Bilgi ve bilinçle kurulan bir evlilik, dünya hayatının cennetini

bahşeder insana... Yarın Hakk'ın divanında da gerçek cenneti başışlar inanana... Nitekim evlilik, insanı birçok günah ve yanlıştan da korur.

Bu hususta evlilik çağına gelmiş çocukları bulunan anne ve babalara çok büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Ebeveynler, bir yandan evlilik çağına gelmiş çocuklarına bu konuda gerekli rehberliği yaparken bir yandan da evlilik ve aile konusunda bilgi ve bilinç kazanmaları için imkân tanınmalıdır.

Aile büyükleri, yetişkin çocuklarına evlilik ve aile olmanın faydalarını anlatmak yerine, öncelikle kendi ailelerinde bu hususta yaşayan birer numune olmaları gerekir. Evliliğe giden yolda, söz ve nasihatlerden ziyade güzel hayatlar çok daha etkilidir. En güzel nasihat, örnek bir aile hayatı sürmektir.

Gençlerin bir araya gelerek yeni bir yuvanın temellerini atmada aile büyükleri yanında

evlenecek gençlere de bazı görev ve sorumluluklar düşmektedir. Evlenmek Yüce Mevla'nın emri ve Peygamberimizin (s.a.s.) kavli olduğuna göre, bu yükümlülüğün ve hayatın en temel ihtiyacının çok da uzatmadan karşılanması gerekir.

Peki, bu sürece başlarken gençler neler yapmalıdırlar? Evlenmek suretiyle hanımefendi ve beyefendi olmaya aday gençler, öncelikle kendi zihin ve gönüllerinde evliliğe gerçekten hazır olup olmadıklarını, sorumlulukları taşıyıp taşıyamayacaklarını sorgulamalıdırlar. Bedenen ve ruhen hazır olduklarını düşünüyorsa, o durumda eş adayları üzerinde düşünmek ve aile büyükleriyle istişare etmek gerekir.

Sağlam temelli aileler kurmak amacıyla evlenecek bireylere evlilik öncesinde bir takım eğitimler verilmelidir. Evlilik okulu, anne-baba okulu projesiyle evlilik öncesinde çiftler, yirmi günlük veya bir aylık eğitimlerden geçirilerek evlilikteki sorumlulukları anlatılabilir. Genç çiftlere, evliliğin görünen ve görünmeyen birçok yönü uzmanlarınca anlatılmalıdır. Eşler arası ve aile içi iletişim, çocuk bakımı ve hassaten ev ekonomisi gençlere mutlaka evlilik öncesinde öğretilmelidir.

Bireyler evlilik kurumuna saygı duymalı, devlet de bu kurumu her yönden desteklemelidir. Çünkü evlilik, aileye giden yolun anahtarıdır. Aile, bireyler için huzurlu bir liman, toplum için sağlıklı bir yapı taşıdır. O bakımdan aileyi sağlamlaştırmak geleceğe sahip çıkmaktır.

Aile; Allah'ın emri, Peygamber'in kavli... Huzurun adı, hayatın tadı... Gönüllerin miracı, ruhların ilacı... Sevginin oymağı, saygının kaymağı... İnsanın emeli, toplumun temeli... Mutluluğun mekânı, duyguların harmanı... Ömrün imarı, ahiretin mimarı... Bereketin kervanı, sıkıntıların dermanı...

Aile kurumu; Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile sağlam temeller üzerine bina edilir-

se o yapıda huzur, mutluluk ve bereket hâsıl olur. Eğer, ailenin temelinde şeytani duygu ve ihtiraslar hâkim olursa, işte o zaman aile kurumu daha baştan yanlış bir zemine sahip olur ki onun encamı ve akıbeti pek de hayır olmaz.

Aile kurumunun hikmetini anlamak ve o hikmeti yaşamak, ailenin sağlıklı sürdürülmesinde en büyük güvencedir. Neden iki ayrı cinsten iki insan bir araya gelmek ve bir arada yaşamak zorundadır? Bunun manası ve önemi nedir? Birliktelik bize ne kazandırır? Yoksa tek başına yaşamak daha mı güzeldir? Ailedeki hikmet, bu soruların doğru cevaplarında gizlidir.

Aile kurumunun hikmetine mazhar olmanın ilk adımı, bu yapının ilahî bir emirle ve fitri bir ihtiyaçla oluştuğunu idrak etmektir. Aile kurumu, Yüce Mevla'mızın yüceliğinin bir tezahürü ve insan olmanın bir temayüzüdür. Mamafih, aile olmakta birçok hikmet olmasaydı, Rabbimiz bize bunu emreder miydi? Öte yandan hayatın zorluklarını göğüslemede birlikte yaşamının ve eşler olarak birbirimize paydaş olmamızın ne kadar büyük faydası vardır!

Aile hayatının temelinde hikmet kavramını ikame etmeden oluşturulacak bir birliktelik, olsa olsa ortak bir şirket kurmak şeklinde düşünülebilir. İşler, yani hayat iyi giderse ortaklık devam eder, işler bozulursa şirket iflas edebilir. Dolayısıyla, evvel emirde tarafların hangi niyetle bir araya gelecekleri üzerinde düşünmeleri gerekir. Unutmamak gerekir ki hayat bir oyun, aile de bir şirket ortaklığı değildir!

Ailede hikmetin tezahürü için en başta eş seçimine çok dikkat etmek gerekir. Bu hususta Peygamberimizce bize tavsiye edilen ölçü; öncelikli olarak inançlı olanı tercih etmektir. Bu tavsiyeye uyulursa,

Fotoğraf: Burhan Çimen

ailede hikmete ulaşılabilir. Aksi takdirde oluşacak birliktelikler; şirket ortaklığı, otel komşuluğu veya birlikte zorunlu ikametinin ötesine geçemeyebilir.

Aile kurumunda var olan hikmetlerin ortaya çıkabilmesi için aile büyüklerinin bu konuda yardımcı olmaları da çok önemlidir. Aile büyükleri, evlenecek gençlere ve hassaten yeni evlilere hâl ve sözleriyle rehber olmalıdırlar. Evlilik ve ailenin en doğal okulu ve harika numunesi, büyüklerin sürdürdüğü örnek güzel ailelerdir. Genç adaylar, bu güzel örnekleri kendilerine rehber edinirlerse, ailenin hikmet ve bereketine daha çabuk nail olurlar.

Aile kurumunda hikmetin tezahürü ve huzurlu bir yapının tesisi için, ailede birtakım duygu ve değerlerin yaşanması gerekir. Eşlerin birbirlerine sadakat ve vefa ile bağlanmaları aile kurumunun olmazsa olmazıdır. Bu tür duygu ve değerler, dilde değil gönülde taşınmalıdır. Hayatın her cilvesine karşı birlikte olunacağı bilinciyle sabırlı ve dayanıklı olunması gerekir. Hastalığı-sağlığı, fakirliği-zenginliği, zorluğu-kolaylığı vb. birlikte paylaşmak aile olmanın esasıdır. Akıllı eşler, aileyi bir rekabet alanı olarak değil, bir paylaşma ve yardımlaşma alanı olarak görürler. Birbirlerinden sır saklamazlar, aralarından su sızmasına müsaade etmezler.

Eşlerin birbirlerine hoş görünmelerini sağlayacak en önemli davranış modeli, birbir-

lerinin hassasiyetlerine itibar etmeleridir.

Aile, özü itibariyle iki ayrı insandan; yani iki farklı benlik, kimlik ve kültürden oluşur. Bu gerçekten hareketle farklı hassasiyet, tercih, karar ve zevklere saygı duymak icap eder. Eşler, birbirlerinin hassasiyetlerini keşfetmeli; bir yandan güzel buldukları ve hoşlandıkları davranışları daha fazla yapmaya gayret ederken hoşlanılmayanlardan kaçınmaya dikkat etmelidirler. Akıllı eşler, öncelikle birbirlerini mutlu etmenin yollarını ararlar! Kısacası, eşler birbirlerini keşfetmek ve mutlu etmekle mükelleftirler.

Ailede huzurun tesisi ve hikmetin tezahürü için aile içinde saygı, sevgi, hoşgörü, fedakârlık, diğerkâmlık, anlayış, ölçülülük, duyarlık gibi birçok duygu, değer ve davranışın yaşanması en önemli tedbirdir. Akıllı olan her insan, tedbiri elden ve evden bırakmaz! Ailemiz hayatımızın en önemli gülşeni olduğuna göre, bu hususta gayret etmek aklın ve hikmetin gereğidir.

Sonuç olarak evliliğin ve ailenin bilinen-bilinmeyen, görünen-görünmeyen birçok hikmeti vardır. Hikmeti yaşamak herkesin hakkıdır. Kalbin rikkati, iki cihanın saadeti, ömrün bereketi, evlatların ikbali, toplumun hidayeti, milletin istikbali, devletin ilelebeti... Hepsi bu aile hikmetinde gizlidir. Kısacası hikmetin ilhamı; aile içinde sağlık, huzur, mutluluk ve ebedî saadetin ikramı ile mümkündür! ■

Çocuğun İbadet Hayatına Alıştırılması

İslami algıya göre çocuk anne baba elinde Allah'ın bir emanetidir. Bu emanetin muhafazası onu besleyip büyütmek ve yetiştirmek yani onun maddi/biyolojik ve ruhi/manevi ihtiyaçlarını karşılamakla gerçekleşir.

Doç. Dr. Halil Altuntaş *Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi*

İslami terbiyenin manevi boyutu kişinin, hayatı iyi bir kul olarak yaşayabilmesi için gerekli alt yapı donanımına sahip kılınması şeklinde çerçvelenebilir. Gerçekte çocuk bu konuda ön hazırlık diyebileceğimiz bir nitelikte dünyaya gelir. İslami söylemin fitrat diye tanımladığı bu nitelik inanma ve tevhide yönelme şeklinde kendini gösterir. İşte bu niteliğin bozulmaya uğramadan çocuğun ruhi gelişmesine ve dinî yapılanmasına temel teşkil etmesini sağlamak önem arz etmektedir.

İslami algıya göre çocuk anne baba elinde Allah'ın bir emanetidir. Bu emanetin muhafazası onu besleyip büyütmek ve yetiştirmek yani onun maddi/biyolojik ve ruhi/manevi ihtiyaçlarını karşılamakla gerçekleşir. İslam ahlakçılarının terbiye kavramı ile ifade ettikleri şey budur. Terbiyenin maddi boyutu konusunda elden gelen her şey yapılırken manevi boyut daima ihmal edilme riski ile karşı karşıya olagelmiştir. Böyle bir riske kapı aralamak çocuğun her iki dünya mutluluğuna mal olacak bir sonucu ortaya çıkarabilecektir. Bu sebeple çocuğun terbiyesinden birinci derecede sorumlu olan anne babalar görevleri konusunda önemli nebevi uyarılara muhatap olmuşlardır. “Şüphesiz ki Allah Teala kişinin aile bireyleri hakkında sorgusuna

varıncaya kadar her sorumluluk sahibi kişiye sorumluluğundakileri korudu mu, yoksa zayıf mi etti diye hesap soracaktır.” (Müslim, Kader, 22.) uyarısı bunlardan sadece biridir.

Anne babaların ya da onların konumundaki kişilerin bu önemli görevi gerektiği gibi yerine getirebilmeleri için terbiyenin hem maddi hem de manevi boyutu hakkında yeterli bilgi donanımına sahip olmaları gerekir. Eksiklik hissedilen noktalarda tamamlayıcı bilgiler edinilmeli, gerektiğinde işin uzmanlarından yardım istenilmelidir.

Kâinata hâkim olan zamanlama kanunu, zorunlu olarak insan hayatında da geçerlidir. Zamanında yapılmayan eylemler ya sonuç alamaz ya da beklenen sonuca ulaşamaz. Çocuğun terbiye konusu işte bu çerçevede özel bir önem arz eder.

Terbiyenin manevi boyutu günlük hayatımızda dinî terbiye diye ifade ediliyor. İbadet alışkanlığı ve bilinci kazandırma faaliyetleri dinî terbiyenin kendini gösterdiği pratik alan olarak öne çıkar.

İnsanın dinî yükümlülüklerle muhatap olmasının ölçüsü ergenlik çağına ulaşmaktır. Akıl sağlığı yerinde olarak bu çağa ulaşan çocuk

Çocuk Allah fikri ile birlikte, yaşadığımız dünyanın ötesinde sonsuz bir hayatın varlığından da haberdar edilmeli ki ibadet kavramının zemini hazırlanmış olsun.

artık dinî hayatın içine fiilen girmiş ve dinî görevleri yerine getirmekle yükümlü olmuş demektir. Ergenin dinî görevlerini yerine getirmeye başlayabilmesi için onun daha önceden bilgi, bilinç ve uygulama noktalarında hazır hâle gelmesi gerekir. Bu sebeple ergenlik çağından önce çocukların gerek aile içinde, gerek eğitim kurumlarında bilinçli ve planlı bir eğitim sürecinden geçirilmeleri gerekir. Yedi yaşına geldiklerinde çocukların namaz kılmalarını öngören nebevi uyarı (Ebu Davud, Salat, 26.) çocuğun bu yaştan önce namaz eğitimini almış olması gerektiğini gösterir. Aksi takdirde çocuktan bilmediği, yapamayacağı bir şey istenmiş olacaktır.

Doğumdan itibaren ilk altı yıl öğrenmenin yoğun olarak yaşandığı dönemdir. Bu dönemde işitme ve görme şeklindeki harici uyarılar çocuğun ruhi, ahlaki ve dinî gelişimi açısından bir temel teşkil eder. Bu dönemden sonra üç dört yıllık süreç ise öğrenilenlerin uygulamaya geçirilmek istendiği aktif bir süreçtir. Namaz, oruç gibi ibadet alışkanlıklarının temeli bu dönemde atılmalıdır. Dört yaşındaki çocuklar ibadet ve duayı ilginç buldukları için büyüklerini taklit ederek namaz kılmak, oruç tutmak, dua etmek isterler. Bu yönelişlerini fırsat bilerek, verdiği nimetlerden dolayı onların da duyacağı bir ses tonu ile Allah'a şükretmek, aile fertlerimiz, sevdiklerimiz ve milletimiz için dua etmek onlar üzerinde büyük etki bırakır. (Bkz. Kerim Yavuz, Çocuk ve Din, Çocuk Vakfı Yay. İst. 1994, s.15, 36, 132, 133.)

Dengeli bir ruh gelişiminde Allah ve ahiret inancını temel birer unsur olarak ortaya çıkar.

Çocuk Allah fikri ile birlikte, yaşadığımız dünyanın ötesinde sonsuz bir hayatın varlığından da haberdar edilmeli ki ibadet kavramının zemini hazırlanmış olsun. Çocuğun "Niçin namaz kılıyoruz, niçin oruç tutmamız gerekiyor?" sorularına algılayabileceği bir cevap verebilmek için bu gereklidir. Böylece onun, "Çalışıyoruz, çünkü para kazanmamız gerekiyor; ibadet ediyoruz, çünkü Allah'ın hoşnutluğunu, sevgisini kazanmak ve böylece ölüm ötesi hayatta sonsuza kadar mutlu yaşamak istiyoruz." algısını edinmesine yardım edilmiş olur. Çocukların geçmiş olaylara olan ilgisinden de yararlanarak, oruç ve namaz ibadetlerinin geçmiş peygamberlere ve onların ümmetlerine da farz kılınmış olduğu anlaşılabılır. Öte yandan, oruç tutan insanların yoksulların durumlarını daha iyi kavrayabilecekleri ve böylece onların elinden tutacakları söylenebilir.

Alışkanlıklar herşeyden önce görerek ve taklit ederek kazanılır. Çocuk pek çok bilgiyi bu yolla öğrenir ve benimser. Çocuğun örnek alacağı anne babası aynı zamanda onun en çok güvendiği kişiler olduğundan onların dinî tutum ve davranışlarını, duygu ve düşüncelerini doğrudan benimser. Taklit edilen tutum ve davranışlar zamanla özümşenerek çocuğun tabii davranışları olarak ortaya çıkar. Bu bakımdan çocuğun ibadet hayatı konusunda başta anne baba olmak üzere aile bireyleri örnek davranışlar sergilemeli, çocuğu kazandırılmak istenen ibadet alışkanlıkları fiilen aile içinde zaten yaşanıyor olmalıdır. Çocuğun gelişme ve yetişme süreci, içinde doğduğu hazır dünyadan zamanla kendine has bir dünyaya doğru kat ettiği bir süreçtir. İşte bu süreçte anne babalar örneklikleri ile çocuğun dünyasına açılan birer pencere olmak durumundadırlar.

İbadet alışkanlığının kazandırılması konusunda örnek olma ve usulünce telkin yöntemleri yanında, ibadetlere dair ilgi çekici kitaplar okutulmalı; okuma yaşında olmayanlar için bu kitapları okuyup dinlemeleri sağlanmalıdır.

İbadet yapan çocuk takdir edilmeli, ona itibar gösterilmeli, sevgi ile yaklaşılmalıdır. Na-

maz kıldığı, oruç tuttuğu için anne babası ve yakınları yanında ayrıcalıklı hâle gelen çocuk, ibadetler sebebi ile Allah'ın sevgisini kazanma olgusunu daha kolay algılayabilecektir.

Çocuk farklı ilgi alanlarının etkisi altında kalarak ibadet konusuna gerekli ilgiyi göstermeyebilir. Bu durumlarda onu azarlamak ve suçlamak yerine büyüklerin, durumu çocuğun bakış açısı ile değerlendirmeleri, kendilerini onun yerine koyarak sabırlı davranmaları gerekir.

İbadet eğitimi pratik olarak namaz ve oruç üzerinden gerçekleştirilir. Namaz çocukla Allah arasında eylemli itaat ilişkisinin, oruç ise eylemsiz itaat ilişkisinin oluşmasına zemin hazırlar. Bu sebeple yetişkinler evde ya da camide namaz kılarak küçükleri yanlarına olarak onlara da namaz kıldırma, ramazanda sahura kaldırarak, iftar sevinç ve heyecanına onların da ortak olmalarını sağlamalıdır. Oruç tutan çocuk açlığa dayanamazsa, günün yarısını "oruçlu" geçirmesini sağlamak, biraz daha dirençli olabilmesi için çeşitli oyalayıcı yöntemlere başvurmak mümkündür. Hanım sahabilerden Rubeyyi' binti Muavviz anlatıyor: "Pamuktan yahut boyalı yünlerden oyuncak bebekler yapıyor, oruçlu olan çocuklarımızdan biri yemek için ağladığında iftara kadar oyalanması için bu oyuncakları ellerine veriyorduk." (Buhari. Savm. 47)

Hac ibadetini yerine getiren kimseler unutamayacakları çok farklı hatıra, duygu ve düşüncelerle yurtlarına dönmektedirler. Bu sosyopsikolojik ortamın çocuklarla da paylaşılması onların ruh dünyasında ibadet olgusunun kök salmasında büyük katkı sağlayacaktır. Özellikle hac ibadetinin yapıldığı mekân olan Mekke'ye yakın bölgelerde yaşayan ailelerin, çocukların ibadet hayatına alıştırılması konusunda hac mevsiminden yararlanmak gibi büyük bir imkânları vardır. Bu ibadetin ifası sırasında büyük kalabalıklarla birlikte yaşanan manevi atmosfer, farklı tecrübeler çocuk üzerinde ibadet kavramına dair unutulmaz izler bırakır. Sahabilerin bu fırsatı iyi değerlendirmiş olduklarında şüphe yoktur. Said b. Yezid, babasının, veda haccı

sırasında Rasulüllah ile birlikte kendisine hac yaptırdığını anlatmakta ve "Ben o zaman yedi yaşında idim." diye eklemektedir. (Buhari. Cezau's-Sayd. 25.)

Çocuğun ibadet hayatına uyum sağlaması için anne babalar olarak fiilen yapmamız gereken her şeyi yaptıktan sonra bu konuda bizi başarılı kılması için Allah'a dua etmemiz, O'nun yardımını istememiz gerekir. Sonuçta her güzellik O'nun rahmeti ile gerçekleşiyor. Hz. İbrahim'in, "Rabbim! Beni namaza devam eden bir kimse eyle. Soyumdan da böyle kimseler yarat. Rabbimiz! Duamı kabul eyle" (İbrahim. 14/40. 41.) şeklindeki duası bu konuda bize ışık tutmaktadır. ■

Bir Ayet Bir Vorum

Hız. Meryem: Mabede Adanmış Bir Hayat

Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karılı *Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi*

ihkarılı@diyanet.gov.tr

“Hani bir zamanlar İmran'ın hanımı şöyle dua etmişti: Ey Rabbim! Karnımdaki (çocuğumu) Senin hizmetine adayacağıma söz veriyorum. Benden bunu kabul buyur.”
(Al-i İmran, 3/35.)

Rivayete göre, İmran'in eşi Hanne'nin uzun süre çocuğı olmamıştı. Bir gün bir kuşun yavrularını beslediğini görünce, içinde çocuk sahibi olma konusunda tarif edilmez bir arzu uyanmıştı. Rabbine yalvarıp yakarmış, kendisine bir çocuk lütfetmesini niyaz etmişti. Rabbi de onun bu dileğini kabul buyurmuştu. Çocuğı hamile kalınca, İsrailoğulları arasında âdet olduğu üzere onu Süleyman Mabedi'nin hizmetine adamıştı. Çocuk doğmadan kısa bir süre önce de kocası İmran vefat etmişti.

Konu, Kur'an'ın veciz ifadeleriyle şöyle dile getirilir:

“Hani bir zamanlar İmran'ın hanımı şöyle dua etmişti: Ey Rabbim! Karnımdaki (çocuğumu) Senin hizmetine adayacağıma söz veriyorum. Benden bunu kabul buyur!” (Âl-i İmran, 3/35.)

Hanne'nin hamile kalması şehirde duyulmuş, büyük bir merak uyandırmıştı. Halk beklenti içerisindeydi. Mesih gelecek; İsrailoğullarının önüne geçip onları diğer milletlere üstün kılacaktır. Ancak beklenen, erkek değil de kız çocuk olunca büyük bir hayal kırıklığı Celile bölgesini kaplamış, bütün ümitler suya düşmüştü. Kız çocuk âdeta kâbus gibi şehrin üzerine çökmüştü. Öyle

ya nereden bilsinler, doğan bu kız çocuğın bir geleceğı müjdelediğini, Hz. İsa'yı dünyaya getireceğini.

Bu durum karşısında Hanne de şaşırmış; o da hayal kırıklığına uğramıştı. Çünkü erkek çocuk bekliyordu ve onu mabedin hizmetine adamıştı. Çocuğunun yapacağı bu kutsal görevi dört gözle bekliyor, o günleri âdeta ipe çekiyordu. Ancak Rabbi ona erkek değil; kız çocuğı nasip etmişti. Kız çocuklar da bu toplumda şansızdı. Çünkü mabedin hizmeti, erkeklerin tekelindeydi.

Hanne'nin yaşadığı bu şaşkınlığı, Kur'an bizlere şöyle anlatır: “İmran'ın zevcesi çocuk doğurunca, Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bildiğı hâlde, ey Rabbim! Onu kız doğurdum. (Mabet hizmetinde ise) erkek, kız gibi değildir. Bununla beraber, ben onun adını Meryem koydum. Onu da onun neslinden gelecekleri de o melun şeytanın şerrinden korumanı niyaz ediyorum.” (Âl-i İmran, 3/36.)

Ayetten de anlaşıldığı gibi, İmran'ın eşi ilk anda şaşkınlığını gizleyememişti. Çünkü kadınlar mabet hizmetlerinde bulunmuyorlardı. Onlar erkekler gibi değillerdi. Oradan dışlanmışlardı. Ancak bu şaşkınlığı uzun sürmedi. Kendini

toparlayarak, kız çocuğun da bir takdiri ilâhî olduğunu hemen hatırlayıverdi.

Hanne doğurduğu çocuğa Meryem ismini verdi. Bu isim de pek anlamlıydı. Çünkü "tapınak hizmetçisi" manasına gelmekteydi. Zaten İmran ailesi de, İsrailoğulları arasında mabet hizmetleriyle meşhur değil miydi?

Evet, Hanne kız çocuk doğurmuştu. Kız çocuklar da köhne bir anlayışın gereği mabet hizmetine adanamıyordu. Ancak o, başta verdiği söz gerçekleş-tirmede kararlıydı. Rabbi ona bunu ilham etmiş, kalbine de azim ve sebat vermişti. Dileğini geri çevirmemişti. Aksine kadına karşı olan bütün olumsuz yargılara rağmen, Rabbi onun adağını en güzel şekilde kabul buyurmuştu. Konu, Kur'an'da şu ifadelerle anlatılır:

"Rabbi onu güzellikle kabul buyurdu ve pek güzel bir tarzda onu yetiştirdi. Onu Zekeriya'nın eğitim ve himayesine verdi. Zekeriya onun yanına mabede ne zaman girse beraberinde yiyecekler bulurdu. 'Meryem! Bu yiyecekleri nereden buluyorsun?' deyince de o: 'Bunlar Allah tarafından gönderiliyor. Muhakkak ki Allah dilediğine sayısız rızıklar verir.' derdi." (Âl-i İmran, 3/37)

Ne var ki, küçük Meryem'in mabede yerleşmesi öyle kolay da olmadı. Din adamları buna ayak dirediler. Ama sevgili annesi de hemencecik bu davadan vazgeçecek değildi ya. Çünkü buna karar verecek olan din adamları değil, aksine Rabbiydi. Rabbi de kararını vermişti: Mabedin kapıları

Meryem'e açılacak; kadınları bu kutlu mekândan alıkoyan batıl zihniyet artık sona erecekti.

Din adamları sınıfı bu beklenmedik gelişmeyi kabullenemediler. Çünkü asırlarca benimsenmiş bir gelenek vardı. Örf ve âdetler din yerine geçmiş ve onunla amel edilir olmuştu. Ona itiraz etmek, Yahudi şeriatına muhalefet etmek, din adamlarının yerleşik otoritesine başkaldırmak demektir. Ferisilerin huzuru iyice kaçmıştı. Nasıl olur da bu mukaddes mekâna bir kadın yerleşebilirdi. Bu, mabedin hürmetine saygısızlıktı, onun kutsallığıyla asla bağdaşmayan bir durumdu.

Ferisilere göre, kadının mabede yerleşmesi, bir anlamda bu mekâna bir put dikmekten farklı bir şeydi. Çünkü erkek, şeriatı uygulamak için yaratılmıştı. Kadın ise ona hizmet etmekle yükümlüydü. Bu ikisi birbirine eşit değildi. Çünkü ruhları zaten farklıydı. Özgür bir insanla bir kölenin aynı seviyede tutulması doğru olur muydu? Dolayısıyla, kadın ve erkeğin mabedi eşit bir şekilde paylaşmaları da mümkün olamazdı.

Bu açıdan küçük Meryem'in mabede konulması, İsrailoğulları tarihinde âdeta bir dönüm noktası oldu. Çünkü kadınlar, mabetle yeniden buluşacak; onun manevi feyz ve bereketinden istifade edeceklerdi. Mabet-kadın ilişkisinde yeni bir dönem başlayacaktı. Tabular yıkılacak, din adamları tarafından kesilen kadın-mabet ilişkisi yeniden kurulacaktı.

Kur'an, Hanne'nin ifadeleriyle konuyu anlatırken, adanan

çocukla ilgili "muharrer" kelimesini kullanır. Bu, şu anlama gelir: Meryem, her türlü bağ ve bağımlılıktan özgürlüğü temsil ediyordu. Kadının hürriyetini ve köhne geleneklerin esaretinden onun kurtuluşunu simgeliyordu. Yine Meryem, nefsin ve şeytanın tuzaklarından azade olmayı sembolize ediyordu.

Rabbi, küçük Meryem'in mabette yetişmesini murat etmişti. Çünkü o, Hz. İsa'nın annesi, ilahî müjdenin taşıyıcısı idi. Dolayısıyla onun bu kutsal mekânda serpilip gelişmesi, etinin, kanının burada imanla yoğrulması önemliydi. Zira mabedin lahuti ortamını yaşayabilenler, hayatın kir ve pasından kendilerini arındırabilirlerdi. İnsanlığın geleceğine ışık tutacak salih nesilleri de ancak böyle kimseler yetiştirebilirdi.

Küçük Meryem, bir çiçek misali burada serpildi, gelişti. Büyüyünce de tapınak hizmeti sebebiyle vakitlerinin çoğunu mabedin bir köşesinde geçirdi. Rabbiyle baş başa kalmak, O'na tazarru ve niyazda bulunmak, en çok hoşlandığı anlarıydı. Nasıl olmasın ki? Rabbi ona yürekte kendisine bağlanmasını emretmişti. Rükû edenlerle beraber rükû etmesini, huzurunda secdeye kapanıp tazim ve tespihte bulunmasını buyurmuştu. (Âl-i İmran, 3/43)

Kadınla mabedin buluşmasında rehberliği de bir peygamber üstlenmişti. Zekeriya peygamber, zorlukları aşmasında Hz. Meryem'i himaye etmişti. Tıpkı son elçi Rasul-i Ekrem Efendimiz'in mabetle kadını buluşturmasında olduğu gibi. ■

*Abdullah b. Ömer'in naklettiğine göre Allah Rasulü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Hayâ imandandır."
(Buhari, İman, 16.)*

Bir Hadis Bir Yorum

Hayâ İmandandır

Rukiye Aydoğdu *Diyanet İşleri Uzmanı*

Kaygılı gözler, her yerde onu arıyor, kulaktan kulağa herkes birbirine onu soruyordu: "Neredeydi?" Herkes telaş içindeydi. Erkekler kadınlara sordu, büyükler küçüklere. Onu yitirmekten utanarak sordular, onu kaybettiklerini kimseye fark ettirmemeye çalışarak aradılar. Çünkü utanılacak bir şeydi: "Hayâ" hiçbir yerde yoktu...

Onsuz olmuyordu. O olmadan kızarmıyordu yüzler, aksine yüzü kızaranlar utanıyordu. O olmadan çirkinlik akıyordu yüzlerden, gözlerden ve sözlerden... Nağmeler hep hayâsızlığa davet ediyordu. O olmadan insan çalıyordu, sövüyordu, öldürüyordu, tüm bunlardan hayânın yüzü kızarıyordu da insanların kızarmıyordu. Hayânın başı önüne eğiliyordu da hayâsızlık yapanlar başı dik yürüyordu. Çirkinlikler fazilet sayılıyor, hayâsızlığın kendisi bir erdem zannediliyordu. Türlü ahlaksızlıklar insanı tamamlıyordu da zavallı hayâ eksiklik olarak görülüyordu. Ancak şimdi anlıyorlardı ki hayâ olmadan insan tam ola-

mıyordu, asıl onun yokluğu büyük bir eksiklikti.

Ardından ağıtlar yakıyorlardı, hayâ onları terk etmişti. Kimseler onu görmemiş miydi? Atına atlayıp çok uzak diyarlara mı gitmişti? Masal ülkesinden haberler getiren o kahraman nerdeydi şimdi? Hangi taşın altına saklanmıştı? Yoksa ahlaksızlıklardan utanıp yerin dibine mi girmişti? Sözlüklere mi hapsedilmişti? Aradılar, lügatlerin "H" harfine sordular, kütüphanelerin tozlu raflarına baktılar. Onun izini kitapların satırlarında sürdürdüler.

Ve bir gün, güvenilir hadis kitaplarının başında gelen Buhari'nin sayfaları arasından, Hz. Peygamber'in sahabisi Abdullah b. Ömer (r.a.) getirdi müjdeli haberi. Çağlar ötesinden, hayânın yüzüne en çok yakışanının haberini. Göğsünde hayâyı en güzel taşıyanın haberini. Adı güzel, kendi güzel olanın haberini. Muhammed Mustafa'nın haberini getirdi. Hayâ timsali Nebi (s.a.s.), kayıp hazinenin kaynağına şöyle işaret etti:

“Hayâ imandandır.” (Buhari, İman, 16.)

Bu sözle insanlar huzura erdi çünkü aradıkları uzaklarda değil, kendi içlerindeydi. Sevgili Peygamberimiz’in işaretleriyle, her insan özlemini çektiği, yokluğundan şikâyet ettiği hayâyı kendi özünde, fıtratında, iman dolu kalbinde bulabildi. Demek ki kişi, ‘Semî’ olup her şeyi işiten, ‘Basîr’ olup her şeyi gören, ‘Alîm’ olup kendisinden hiçbir şey gizlenemeyen Rabbine iman ettiğinde hayânın tadına varabiliyordu. Zira Rabbi onu her an gözetlemekteydi. (Fecir, 89/14.) Gözler O’nu göremese de O, gözleri görmekteydi. (Buhari, Tefsir, 31.) Her an huzurda olmanın bilincini taşıyan kalp, nasıl gaflette bulunabilirdi? “İhsan” şuuru- na eren insanın eli harama, dili yalana, yüreği nifaka nasıl bulaşabilirdi? Ağızların susup ellerin, ayakların konuşacağı, gözlerin ve kulakların şahitlik yapacağı güne (Yasin, 36/65; Fussilet, 41/20-23.) inanan bir mümin, hayâsızlığa nasıl cüret edebilirdi? Rabbinden hayâ etmeksizin başkalarını nasıl incitebilir, ağlatabilir, aldatabilirdi?

Zor sorulara cevaplar sunup kalplerimizi yatıştıran, bizlere

izini sürdürdüğümüz hayânın adresini gösteren Allah Rasulü, kendisinden hayâ edilip utanılmaya en layık olanın Rabbimiz olduğunu haber vermişti. (Tirmizi, Edep, 22.) Bunun hakkıyla nasıl yapılacağı yine onun sözlerinde gizliydi: “Allah’tan hakkıyla hayâ etmek, baş ve başta bulunan organlarla, karın ve karnın içine aldığı organları (her türlü günah ve haramdan) korumak, ölümü ve (toprak altında) çürümeyi daima hatırlamaktır. Ahireti arzu eden, dünyanın süsünü terk eder. Kim bu şekilde davranırsa Allah’tan gereği gibi hayâ etmiş olur.” (Tirmizi, Sıfatü’l-kiyâme, 24.)

Buna göre, Allah’tan gereği gibi sakınmanın, takva elbisesini (Araf, 7/26.) kuşanmanın yolu hayâdan geçer. Hayâdan takvaya giden ince bir yol vardır. Hayâ, kalbi Allah’a bağlamaktan kaynaklanan bir rikkat, bir inceliklerdir. Böyle kalp sahiplerinde bulunan vakarlı bir duruş, edepli bir bakıştır. Bu latif hâl, kalbin günahlarla kirletilmesi neticesinde kişiyi terk eder. Her bir ahlaksızlık, kalpteki hassasiyeti biraz daha öldürür ve onu katılaştırır. Her günah, edebimizden bir parça koparır, her çirkinlik güzel-

liğimizde bir leke bırakır. Her bir ahlaksızlık, utanan yüzümüzü, yaşaran gözümüzü bizden alır ve kişinin bütün sermayesi bir kızarmaz yüz, bir yaşarmaz göz olur. Yüzdeki o ince hayâ perdesi kalkınca, kişi aynadaki yüzünü tanıyamaz hâle gelir. Oysa bu çirkinliğin sebebini, hayâyı kendisinden öğrendiğimiz, genç bir kız kadar kendisine hayâyı yakıştıran Sevgili Peygamberimiz (Buhari, Edep, 73.) şöyle haber vermiştir: “Ahlaksızlık bulunduğu şeyi çirkinleştirir; hayâ ise bulunduğu şeyi süsler.” (Tirmizi, Birr, 47.)

Öyle bir süstür ki hayâ, insanı Yusuf (a.s.) kadar güzelleştirir. Hayâsızlık, Yusuf tabiatlılara zindandan daha karanlık gelir.

Öyle bir süstür ki hayâ, insanı zarifleştirir, vakurlaştırır, Meryem gibi iffet timsali hâline getirir.

Osman (r.a.) gibi peygamber övgüsünü hak ettirir, meleklerin dahi kendisinden hayâ ettiği bir mertebeye ulaştırır. (Müslim, Fezail, 26.)

Makamlardan makamlara, imandan ihšana, mürüvvetten takvaya hayâ ile varılır. Zira “Hayâ, bütünüyle hayırdır.” (Müslim, İman, 61.) ■

Bir Kur'an Kursu Öğrencisinin Dilinden...

İlkokul çocukları gibi sevinçliydim. Kaydımı yaptırdığımda, hayatımın ikinci baharında gençlerle birlikte öğrencilik yapmak ne büyük bir şanstı!

Emine Gözen *Batıkent Hacı Ömer Şahin Kur'an Kursu Öğrencisi*

Mevsim sonbahar, ömrüm sonbahar. Çoğunluğu mutlulukla geçmiş yarım asırlık hayatımın dönüm noktası...

30 yıllık evlilik hayatımdan 3 kız çocuğu, 2 damat, 2 torun... 12 sene kayınvalidemle, 14 sene annemle beraber aynı evi paylaştım.

20 yıllık iş hayatım, yurtdışı seyahatim, dolu dolu yıllarım olmasına rağmen kalbimde bir boşluk, sanki gizli gizli rahatsız eden bir huzursuzluk... İçimden bir ses "ara" diyordu sanki. Kalbimde bir kıvılcım ateşlendi, sönmeyen "ara" diyordu.

Ankara Batıkent'e taşınalı 7 yıl olmuştu. Yabancıydım. Nereden bulabilirdim bana Kur'an-ı Kerim'i öğretecek din kardeşimi? Günler geçmekte iken, bir gün evimin ihtiyacı olan ekmeği almak üzere büfeye gitmiştim. İki bayanla karşılaştım. Ellerinde kırmızı kurdela diplomalara, bana yıllarca çalışıp emekli olduğum Kara Harp Okulunu

hatırlattı. Ve sordum "Gözünüz aydın. Diploma almışsınız." "Evet" dediler. "Yeni Huzur Sitesindeki caminin bir bölümü Kur'an kursu olarak bayanlara ayrılmış, oraya devam edip, mezun olduk" dediler. Çok sevindim. Hemen kayıtları sordum. Eylül'de dediler. "Allah'ım! Şükürler olsun." dedim. Yavaş yavaş içimi bir mutluluk kaplamış sabırsızlıkla eylül ayının gelmesini bekliyordum.

İlkokul çocukları gibi sevinçliydim. Kaydımı yaptırdığımda, hayatımın ikinci baharında gençlerle birlikte öğrencilik yapmak ne büyük bir şanstı!

Teşekkürler Diyanet. Bizlere, orta yaşlı hanımlara da bu fırsatı verdiğiniz için.

Öğretmenimle tanıştığım ilk gün çok heyecanlı idim. Hocam da anne sıcaklığı, abla şefkati, evlat sevgisi ve mahcup gülüşü ile bana cesaret vermişti. Gülpembe yanaklı, güzel bakışlı hocam içimi ısıtmıştı.

Korkularım vardı. Kur'an'dan bir harf bile bilmiyordum. "Acaba öğrenebilir miyim?" dediğimde hocamın; "Şimdiye kadar buradan öğrenmeden giden olmadı." demesi beni daha da cesaretlendirdi. Daha da sevindirdi.

Ekimden itibaren hocamın sayesinde Kur'an-ı Kerim'i okumayı, sureleri, duaları, birçok dini bilgiyi öğrendim. Namazıma birçok dua ve sure ilave ettim.

Birgün komşumdan telefon geldi. "Emine Hanım, komşuları çaya çağırdım. Siz de Kur'anınızı getirseniz de annemle babama bir Yasin okusanız" dedi. Hayatımda aldığım en güzel teklifti. Hemen gittim. Herkes hazır beni bekliyordu. Kur'an-ı Kerim'imi açtım. Yasin, Tebareke ve Amme, daha sonra dualarımı okudum. Duamızı yaparken içim öylesine coştı, öylesine kendimi kaptırışım ki anlatamam. O anda derdine çare arayan hastadan, can veren din kardeşimden, doğum yapan anneden, sınırda nöbet tutan askerden, sabahın seherinde ezan okuyan müezzinden dualarıma katmadığım kimse kalmamıştı.

Gözlerimi açtığımda komşularımı ağlar vaziyette "Amin" derken gördüm. İşte Kur'an kursunun faydası. Hem komşumu memnun etmiştim, hem de Allah'ın rızasını almıştım. "Allah razı olsun." dediler.

Bence de "Allah razı olsun." hocamdan, bu fırsatı veren Diyanetten, kapısını açıp okumamı isteyen komşumdan. Sordular, memnun musun Kur'an kursuna gitmekten?

Dedim ki; hayatımda yaptığım en güzel, en övünerek söyleyeceğim şeylerden biri Kur'an kursu öğrencisi olmamdır.

Dinimi ve Kur'an-ı Kerim'i öğrenmemde ilahiyat mezunu, yurt dışı tecrübesini yaşamış, ileri görüşlü, anlayışlı gençlerle orta yaşlı hanımları anne, kardeş, abla sevgisiyle birbirine sevdiren, dinimizin inceliklerini öğreten hocama binlerce teşekkür ediyorum.

İmtihan haftasına girdik. Allah mahcup etmesin. Yavaş yavaş ayrılık vakti geliyor. Sevmediğim vedalaşma zamanı...

Nasıl unuturum arkadaşlarımı, kadife sesli Yedigâr, o güzel Kur'an okuyuşunla ruhumuzu dinlendiriyordun... Nasıl unuturum Tuba, sabahları teneffüste çayımızı demleyen küçük annemiz... Nasıl unuturum cıtır simitleri dağıtan Sultan'ımı... Gelin adayları Hülya ve Dilara, Allah mutluluklar versin... Asiye ile Arzu işiniz hayırlı olsun... Başarılar... Hafize ve Aylin güzel kızlar... Hepinizden Allah razı olsun genç arkadaşlarım, güzel kalpli hanımlar...

Mevsim ilkbahar, gönlüm ilkbahar...

Kalbim huzurla dolu. Binlerce teşekkürler olsun Rabbime bana böyle bir kurs, öğrencilik, arkadaşlar ve bilgi yüklü sevgili hocamı nasip ettiği için.

Teşekkürler Diyanet... Teşekkürler hocam... Teşekkürler bizlere rehberlik eden müftümüz... Yolunuz açık olsun... ■

Nereden Geldik, Gidişimiz Nereye? Kayudan kelürmen kayuya yolum?

İnsan her hâlükârda, fikir ve gam girdabı içinde olmalı ki insan-ı kâmil olabilsin. O zaman nereden geldiğini ve nereye gideceğini bilebilsin.

Vedat Ali Tok

Mutasavvıfların, gururlanmaması için, üç beş damla kan şeklinde tarif ettiği insan, Kur'an-ı Kerim'de, düşüncesi ve yaptıklarına göre kâh hayvandan daha aşağı, kâh meleklerden bile üstün bir varlık olarak tanımlanır. Demek ki yaratılış itibarıyla aslında zayıf olan insan, bir bakıma yaptıklarıyla kıymet kazanıyor, yüceliyor veya insanlık kavramını taşıyamayacak kadar zaaf göstermek suretiyle aşağıların aşağısına kadar inebiliyor.

Bir kutsi hadiste, "Ben bir gizli hazine idim. Bilinmeyi istedim ve âlemi yarattım." buyuruluyor. Biz bundan Allah Teala'nın insana karşı bir sevgisinin, aşkının olduğunu anlayabiliriz. Şairi bilinmeyen tasavvufi bir beyitte:

*"Kendi hüsnün hûblar şeklinde peydâ eyledin
Çeşm-i âşıktan dönüp sonra temâşâ eyledin"*

(Ey Allah'ım) Sen, kendi güzelliğini, dünyada yarattığın güzeller ve güzellikler şeklinde ortaya koydun, sonra dönüp âşkın gözüyle seyre koyuldun.)

deniyor. Yani Allah Teala, yarattığı her güzel şeye kendinden bir parça vermiş. Dünyada tezahür eden her güzellikte, insan-ı kâmil olan, O'ndan bir iz bulabilir. Fakat Allah Teala, birçok sıfatının cüz'ünü insana vermek suretiyle, onu diğer canlılar arasından mümtaz bir yere getirmiş ve eşref-i mahluk (yaratılmışların en şerefli) makamına yükseltmiştir.

Fizik olarak daha güçlü ve cüsseli mahlukata da yaratan Allah Teala, muhatap olarak insanı almış, kulluğa layık görmüş, diğer yarattıklarını da onun emrine amade etmiştir. Buna göre, yaratılmış canlı cansız her ne varsa insanın emrine ve emanetine verilmiş;

emanet ise aynı zamanda insan için imtihan vesilesi kılınmıştır. Emanete ne kadar riayet edebiliyorsa o kadar kulluğa ve sevaba nail oluyor demektir insan...

Kimi çevrelerce hayattan kopuk olmakla hor ve hakir görülen Divan edebiyatında, insan her bakımdan muhterem görülmüş, onun sosyal ve ruhi problemleri dile getirilmiş, hatta bazı hikmet sahibi şair filozoflarca da mühim tavsiyelerle, insanın meselelerine çözümler sunulmuştur.

Yaratılış hikmetini iyi kavrayan bir Mevlevi şairi olan Şeyh Galip, insanı âdeta yüreğinden yakalar, tutar, sarsar, silkeler ve insanlığın ne kadar yüce bir mertebe olduğunu haykırır. Şeyh Galip, insanın eşref-i mahlukat olarak yaratıldığını, bu yüzden insanların da insanca yaşaması gerektiğini savunur. Yani insan, yaratılışındaki hikmeti kavramalı ve ona göre düşünmeli, ona göre hareket etmeli. Bir terci-i bendinde şöyle diyor:

*“Ey dil ey dil niye bu rütbede pür gamsın sen
Gerçi vîrâne isen genc-i mutalsamsın sen
Secde-fermâ-yı melek zât-ı mükerrremsin sen
Bildiğin gibi değil cümleden akvamsın sen
Rûhsun nefha-i Cibrîl ile tev’emsin sen
Sırr-ı Hak’sın mesel-i İfî-i Meryemsin sen*

*Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen”*

Günümüz Türkçesiyle ifade edelim: “Ey gönül, ey gönül, neden bu kadar gamla dolusun? Yıkıksın, kırık dökük bir hâldesin hâlbuki sen tılsımlı bir hazinesin. Meleklerin secde etmeleri emredilen kadri yüceltilmiş bir varlıksın. Bildiğin gibi değil, her varlıktan daha olgun, daha ilerisin. Ruhsun Cebrail’in üfürmesiyle ikizsin. Sen Allah’ın sırsısın Meryem’in oğlu İsa gibisin. Kendine dikkatlice bir bak; sen âlemin özüsün. Sen varlıkların gözbebeği olan insansın.” Bu sözlerle Şeyh Galip insanı, yaratılışı üzerinde tefekküre teşvik etmek ister. Zira insan, ken-

Bütün yüceliğine rağmen Yaratanı yanında çok âciz bir durumda bulunan insan, daima Allah Teala’nın huzurunda olduğunun şuurunda olmalı; gururlanmamalı, kibirlenmemeli; çünkü bu hâller insanın sıfatı olamaz. Büyüklük, azamet Allah’ın sıfatlarındandır.

disine meleklerin secde etmeleri emredilmiş mukaddes bir varlıktır.

Şeyh Galib’in şu mısraları, yine insanın yaratılışındaki ulviyetine işaret eder:

*“Bir şu’lesi var ki şem’-i cânın
Fânûsuna sığmaz âsmânın
Bu sine-i berk-âşiyânın
Seynâ dahi görmemiş nişânın
Efrûhte-i inayetindir”*

“Can mumunun öyle bir yalımı var ki gökyüzü fanusuna bile sığmaz. Bu şimşekler yuvası olan göğsün izini Tur Dağı bile görmemiştir. Onu senin inâyetin, senin lütfun yaktı, parlattı.”

Bütün yüceliğine rağmen Yaratanı yanında çok âciz bir durumda bulunan insan, daima Allah Teala’nın huzurunda olduğunun şuurunda olmalı; gururlanmamalı, kibirlenmemeli; çünkü bu hâller insanın sıfatı olamaz. Büyüklük, azamet Allah’ın sıfatlarındandır.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi aslı üç beş damla kandan ibaret âdemoğlunun canı da bedeni de emanettir. İnsan cismi, ruhun emaneten giydiği bir elbise gibidir ki onu diken, arzuladığı biçimde keser, biçer; ona

şekil verir. Bu yüzden insanın fiziğiyle övünmesi abestir. Çünkü beden ruha giydirilmiş emanet bir elbise gibidir. O emanetin de sınırlı bir yaşama müddeti vardır ki her geçen zaman da maddi güzelliğini hırpalamakta, bozmakta... Ve sonunda o fani vücut geldiği yere geri dönecektir. Bütün bunların düşünülmesi gerekiyor. İnsan, ancak bunları düşünmekle mükelleftir. Yani "Nereden geldik, gidişimiz nereye?" sorusunu sık sık kendisine sorması gerekiyor.

*"Tırnağı en yırtıcı hayvanın pençesinden,
Daha keskin eliyle, başını ensesinden,*

*Ayırıp o genç adam, uzansa yatağına;
Yerleştirse başını, iki diz kapağına;*

*Sorulursa: Ben neyim ve bu hâl neyin nesi?
Yetiş, yetiş, hey sonsuz varlık muhasebesi!"*

(Necip Fazıl Kısakürek)

Evet, "Ben neyim ve bu hâl neyin nesi?" İnsanın her an kendisine sorması gereken bir soru... Ruhun kendisiyle muhasebesi...

Ruh, muhasebesi ölçüsünce yücedir. Tefekkür insan yaratılışının gereğidir. İnsan, düşündükçe yücelir. Düşünmek, insanı hayvandan ayıran en önemli insani özelliklerden biridir. 15. asır şairi Necati, kalam-ı kibar bir beytinde:

*"Cihânda âdem olan bî-gam olmaz
Anıñün bî-gam olan âdem olmaz"*

(Dünyada insan olan gamsız olmaz. Onun için gamsız olan insan olmaz.) diyor. Yani insan her hâlükârda, fikir ve gam girdabı içinde olmalı ki insan-ı kâmil olabilsin. O zaman nereden geldiğini ve nereye gideceğini bilebilsin. Mademki Yunus'un deyişiyle "Ecel erer kurur baş tez tükenir uzun yaş / Düpdüz olur dağ u taş gök dürülür yer gider" O hâlde biz de Şeyhi'ye kulak verelim ve onunla noktalayalım sözü:

*"Ömr-i bekâ diler isen ihsân yolun gözet
Çün kalır âdemîlik ü âdem gelir gider"*

Ölümsüzlük istiyorsan iyilik yolunu tut; çünkü insan dünyadan gider ama iyilik, yani insanlık kalır... ■

Kalk Ey Nil!

Kim dermiş suların dili yoktur diye? İlk lafı firavunlar söyledirdi belki lakin son sözü hep sen söyledirdin. Susmak sana yakışmazdı. Sen susarsan zulüm konuşurdu ve masum çocuklar huzura susardı bilirdin.

Sümeyye Özgen

Vakitlerden o vakit, çağlardan o çağlardı...

Afrika çölünün kurak topraklarına tutunmuştu köklü bir medeniyet... O medeniyet ki Allah'ın lütfuyla akan, her damlası yüklendiği rahmetle coşan mübarek bir suyun insanlığa armağanıydı. Su ki, ikiye bölerdi çölün kurak sinesini. İkiye bölerdi ya! Bir yanında yeryüzüne hüküm kurmuş, Allah'ın mülkünü sahiplenmiş Firavunlar; öbür yanında üstünde hüküm kurulmuş fakirler, mazlumlar yaşardı. O vakitlerde daha bir kururdu toprak, susardı insanlar ve kâinat Rabbinden utanırdı. İkiye bölünmüşken insanlar, hak ile batılı ayırır gibi, yüklendiği merhametle ve bitmeyen umutla işte bu su akardı...

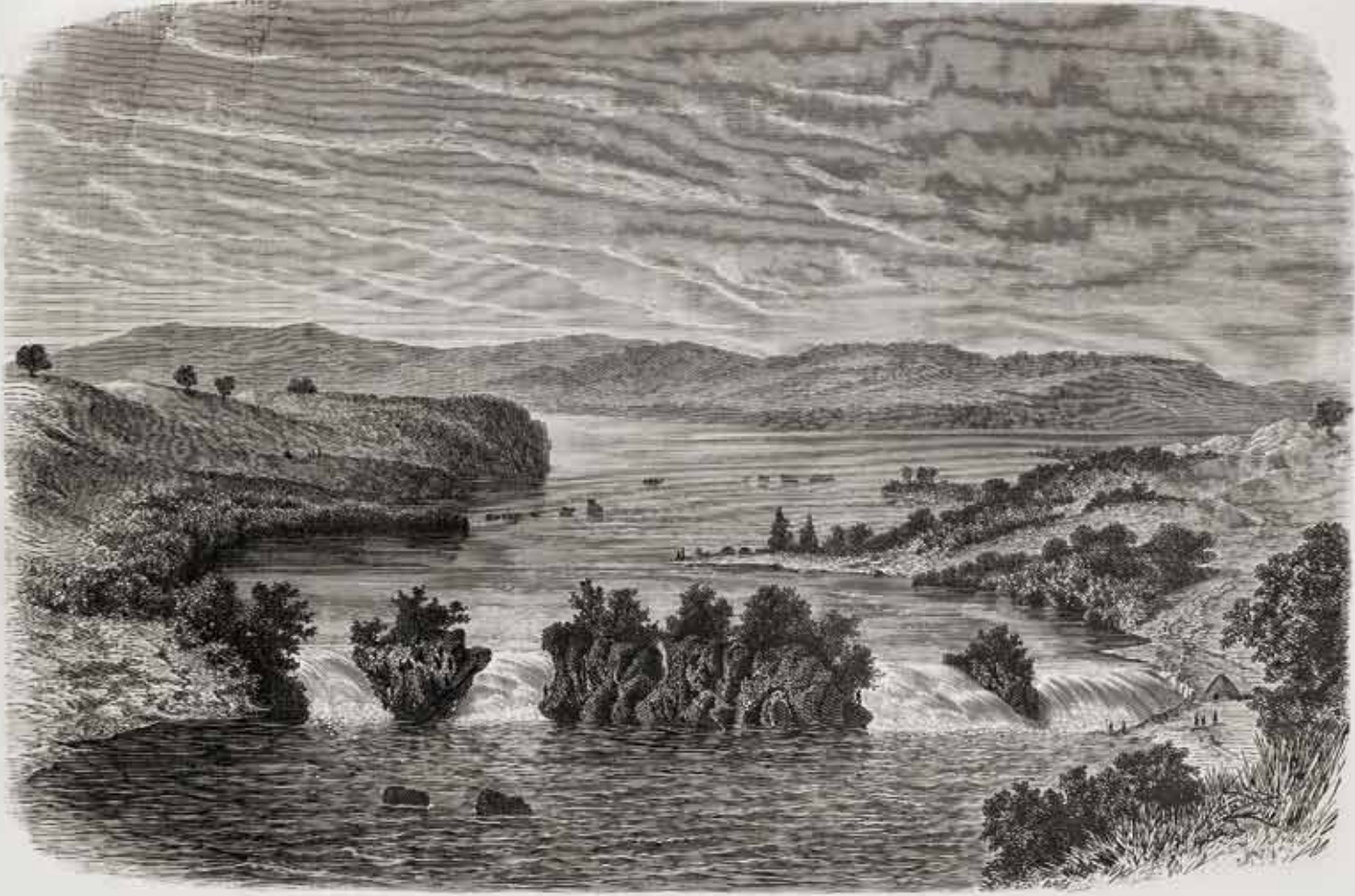
Vakitlerden o vakit, çağlardan o çağlardı...

Sen ki kuraklıkla giriştiğin ölümcül savaşlardan belin büklüm büklüm kıvrılmış olarak, lakin görülmemiş bir zaferle çıkardın. Bükülen beline inat, her vakit dimdikti başın. Sen

aktıkça yeşerirdi çöl ve bereket konuşurdu sen taşınca. Can bulurdu dokunup geçtiğin yerler, serinliğe açardı gözlerini toprak. Çölün bağrını bir sızı gibi yarıp geçerdi suların... Seninle birlikte akardı zaman... Ve senin aktığın yöne doğru sürüklenirdi tarih. Zamanın içinden zamansızlığa... Tarihin içinden tarihsizliğe... Yokluğun içinden varlığa... Kuraklığın içinden berekete... Ölümün içinden yaşama... Ve zulmün içinden adalete doğru...

Vakitlerden o vakit, çağlardan o çağlardı...

Varlığın, başlı başına, çölün içinde uzayıp giden zıtlıktı. Adına Bahr-el Nil dedi insanlar... Seçilmiş insanların, kutlu kılınmış şehirlerin yanında anıldı ve hayırlarla yüceltildi adın... Dağına göre kar verir ya hani Rahman, her bir damlana Afrika'nın kurağına eş bereket yükleyerek saldı seni çölün bağrına... Çöle can veresin diye, Âdem'in topraktan var edilen bedenine üflenen ilahi nefesten üflendi

gürül gürül akan sularına. İşte, öylesine çok sevdi seni Rahman... Sen ise başağın içindeki güneş gibi sessiz sedasız, medeniyetin içindeydin. Medeniyetin damarlarında sen dolaşırdın, bereketin arkasında senin suların... Senin arkanda ise sırtını dayadığın, adını anarak aktığın Allah'ın keremi vardı. İçinde kopan fırtınalar, köpük köpük akışın onun aşkıydandı. Onun aşkıyla analık etmiştin hani Musa'ya, bağrında taşıyıştın insanlığın kurtuluşu için. Kıyında gezerdi Musa, esasını vurduğu vakit Kızıldenizleri yarardı. Eğilip sana bakan her firavun Musa'nın meydan okuyan yüzünü gördü asi ve derin sularında. Senden, başka yiğit mi sorarlar ey Nil? De ki, düştüğü kör kuyuların sonu benim diyarımda sultanlığa çıkan, iffet gömleğini kuşanmış Yusuf'um vardı... Sen ki boylu boyunca ve dehşetle firavunların rüyalarında akardın, rüyalarında korkarlardı senden.

İşte sen böyle bir medeniyeti besledin yüzyıllardır. Her şeye ve herkese rağmen

bereket akardı suların. Kim dermiş suların dili yoktur diye? İlk lafı firavunlar söylerdi belki lakin son sözü hep sen söylerdin. Susmak sana yakışmazdı. Sen susarsan zulüm konuşurdu ve masum çocuklar huzura susardı bilirdin. Bundandır ki üstünde aktığın topraklarda yerle bir olan saltanatlara inat, insanlık için söylediğin bitmeyen özgürlük türkülerin vardı.

Şimdi vakitlerden bu vakit, çağlardan bu çağdır...

Şimdi susmak vakti değildir, konuşma vakti senindir ey Nil. Firavunların rüyalarına girme vaktidir şimdi. Şeytanın yaktığı fitne ateşini söndürme vaktidir. Masumlar, dudaklarından dökülecek hayır kelimelerini gözü yaşlı bekler ve senin konuşmanı düşler parça parça olmuş medeniyetin çocukları. Şimdi gözlerinden akan kanlı yaşları silme vaktidir. İki büküm yattığın yatağından doğrulup kalkma vaktidir. Kalk ey Nil! Kalk ve son sözü adl-i ilahi ile yine sen söyle. Asırlardır bitmeyen bir türkü gibi... ■

örnek
hayatlar

Vaiz Salih Büyükcem

Salih Büyükcem Hocaefendi, ahlak-ı hamide sahibi bir abide şahsiyettir. Onu hep güler yüzlü, insana güven veren, sevecen ve oldukça utangaç tabiatlı bir insan-ı kâmil olarak hatırlıyoruz.

Prof. Dr. Ramazan Altıntaş *Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi*

*Âdem odur ki adını âlemde andıra.
Âlemde ad kalır ve âdem gelir-gider.*

Vaiz Salih Büyükcem Hocaefendi, Konya'nın Kadınhanı ilçesi, Osmancık kasabasında 20 Mayıs 1933 yılında dünyaya gelir. Babası, Konya medreselerinde okumuş, ilmiyle amil bir âlim olan Hasib Efendi'dir. Annesi Meryem Hanım'dır. Küçük yaşta babasını kaybeden Salih Hocaefendi, ilkokulu Osmancık'ta okur. Hıfzını ise, Hoca Hasan Hüseyin Efendi'de tamamlar. Osmanlılar döneminde ataları Cemal Efendi aile olarak Yemen'den Akşehir ilçesine irşat görevlisi olarak gelir. Orada tutunamayınca Saideli (Kadınhanı) Osmancık kasabasına yerleşirler. Salih Büyükcem Hocaefendi, dedesine

nispetle, Cemaller sülalesindedir. Cemal Efendi, hafızlık müessesesini ilk defa yaşadığı bu bölgeye taşır.

Kal-hâl Müslümanlığının bu çağda iyi bir temsilcisi olduğuna inandığımız hocamız, hafızlığını tamamladıktan sonra, annesi Meryem Hanımefendi tarafından Konyalı meşhur Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu Hocaefendi'ye ilim tahsil etmesi için teslim edilir. Ülkemizde dinî tedrisatın olabildiğince daraltıldığı yıllarda bir Müslüman âlim duyarlılığı sergileyen Hacıveyiszade Mustafa Kurucu hocamızın manevi terbiyesinden de geçen Büyükcem hoca, altı sene kendilerinden başta Arapça olmak üzere, Fıkıh, Kelam, Tefsir, Akait, Tasavvuf, Hadis gibi

Salih Büyükcem Hocaefendi, tek başına bir vakıftı ve toplumun hakemi idi. Özellikle toplumsal olaylarda ve aile içi sorunların çözümünde yegâne başvuru bir adrestir.

temel İslam ilimlerini tahsil eder. Ayrıca, Konya'nın Altınçeşme/Sephavan Mahallesinde görev yapan, Postalıcı namıyla maruf Şeyhu'l-Kurra Rahim Efendi (1873-1954) ve Ağazade Osman Efendi'den de özel olarak kıraat dersleri alır.

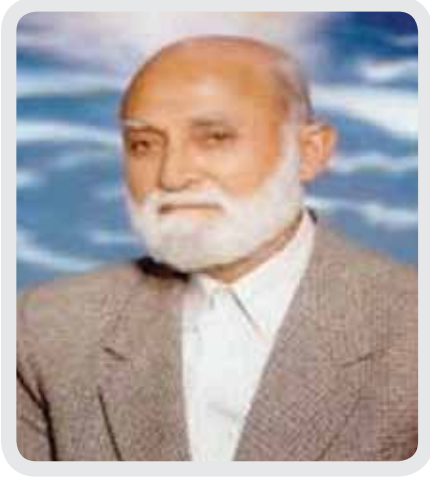
Arapçada "salih insan" tabiri, "kusurları olabildiğince asgari düzeye indirilmiş ve görüldüğü zaman Allah akla gelen insan" manası taşır. Tam da bu isimle müsemma olan Salih hocamız, 1950 yılında Konya'dan Kadınhanı ilçesine tekrar döner. Henüz talebelik dönemi bitmemiştir. O yıllarda memleketimizin birçok yerinde Osmanlı bakiyesi diyebileceğimiz âlimler vardır. Bu âlimlerden birisi de dönemin Kadınhanı Müftüsü Mehmet Müslimoğlu Hocaefendi'dir. Salih hocamız bu Hocaefendi'den özel olarak Usul-i Fıkıh, Mesailü'l-Fıkhiyye, Miras Hukuku ve Feraiz gibi dersler alır. İyi derecede İslami ilimlere vâkıf olan, geleneğimizin hem hafızı ve hem de muhafızı diyebileceğimiz Salih Büyükcem Hocaefendi, ferdi anlamda da ilmî hayattan asla kopmaz.

Salih Büyükcem Hocaefendi, 27 Kasım 1958 yılında Hatice Süleyha Hanımefendi ile evlenir. Biri erkek olmak üzere üç çocuğu dünyaya gelir. Konya Akşehir ilçesi Absarı ve Konurören köylerinde imam-hatiplik görevine başlar. Bu görevi, 1962 yılına kadar sürdürür. Cemaatinin ilmî ve manevi önderi

olan Hocaefendi, kısa zamanda dinî bir otorite olarak çevresinde tanınır, derin saygı görür. Uzak yerlerden halk, fetva sormak için Salih Büyükcem hocamıza gelir. Bu anlamda onun hanesinden insanlar hiç eksik olmaz. Onun ilmî ve manevi hayatını keşfeden halkımız, ona, sadece dinî konularda değil, dünyevi konularda da danışır ve onun görüşlerine büyük itibar gösterirler. O sadece cemaatinin önünde bir imam değil, aynı zamanda sosyal konularda da cemaatinin önünde duran bir önderdir. O, fetva ve irşat hizmetlerini birlikte yürütürdü. Kendisinden dinî konularda fetva isteyenlere cevap verdikten sonra, ikram faslına geçildiğinde gönülleri doyurmak adına kısa sohbetlerle irşat faaliyetlerine devam ederdi.

Salih Büyükcem Hocaefendi, 1962-1983 yıllarında Kadınhanı'nda vaizlik yapar. Bu arada irşat faaliyetlerini sürdürmek için çevre ilçe, kasaba ve köylere gider, bu konuda asla yüksünmezdi. Hocaefendi, fıkıhı, salt ilmiyal bilgileri anlamında görmezdi. Ona göre fıkıh, bir Müslüman'ın itikat, ibadet, muamelat, siyaset açısından aleyhine ve lehine olan şeyleri bilmesi şeklinde zengin bir anlamlar dünyasına sahipti. Bu sebeple o, gerek ülkemizde gerek İslam âleminde ve gerekse bütün bir dünyada olup bitenlerin arka planını anlamayı da fıkha dâhil ederdi. O, halka yönelik konuşmalarında ve ilmî tedris esnasında sadece geleneksel ilmî mirası aktaran bir kimse değil, Müslümanların ihtiyaç duyduğu dinî bilgiyi de güncelleyerek vermeye çalışan ilmî bir üsluba sahipti. Salih Büyükcem Hocaefendi, her ne kadar 1983 yılında emekli olmuşsa da, vefatına kadar fahri olarak fetva ve irşat faaliyetlerinden geri durmamıştır.

Salih Büyükcem Hocaefendi'nin ilim okutma usulü, Hacıveyiszade Mustafa Kurucu hocamızın usulü idi. Kitap, sünnet, icma-ı

ümme, kıyas-ı fukaha esasından ayrılmazdı. Önce âlet ilimleri gibi dersleri okutur, belli bir dil eğitimi verdikten sonra İlm-i Akait'ten Aliyyü'l-Kâri'nin Şerhu'l-Emâli ve Taftazani'nin Şerhu'l-Akaid isimli eserlerini, Fıkıh'tan el-İhtiyar gibi kitapları okuturdu. Ayrıca muhtelif tefsirlerden seçmeler yapardı. Hadis ilimlerini de ihmal etmezdi. O, küçük bir ilçede yaşamış olsa da Türkiye ve İslam âlemindeki ilmi havzalarda dinî ilimler alanında olup bitenlerden de haberdardı.

Salih Büyükcām Hocaefendi, ahlak-ı hamide sahibi bir abide şahsiyettir. Onu hep güler yüzlü, insana güven veren, sevecen ve oldukça utangaç tabiatlı bir insan-ı kâmil olarak hatırlıyoruz. Yolda giderken hızlı yürür, etrafına pek bakmaz, daima önüne bakar, (nazar ber kadem), sağından-solundan geçen herkese tebessümle selam verirdi. Çok güzel bir tebessümü vardı. O, bu çağda güler yüzlü sureti ve sünnete uygun siretiyle tam bir temsil Müslümanı örneğini sergilemiştir. Onun, tevazu sahibi ve kanaatkâr oluşu, züht ve veraya dayalı dindarlık anlayışı, Kadınhanı halkının dindarlığı üzerinde büyük tesirleri olduğuna inanıyorum.

Salih Büyükcām Hocaefendi, tek başına bir vakıftı ve toplumun hakemi idi. Özellikle

O sadece cemaatinin önünde bir imam değil, aynı zamanda sosyal konularda da cemaatinin önünde duran bir önderdir.

toplumsal olaylarda ve aile içi sorunların çözümünde yegâne başvurulmuş bir adrestir. Halkı ıslah ve irşat etme faaliyetleriyle birlikte sosyal faaliyetlere de büyük önem verirdi. Bu yönüyle de o, tam bir cemiyet adamıydı. İlim Yayma Cemiyetinin Kadınhanı Şubesinde 1967-1980, 1986-2001 yılları arasında büyük hizmetlerde bulunmuştur. Bir ibadet neşesinde talebelerine ilim okutmayı çok seven hocamız, Kadınhanı İmam-Hatip Lisesinin yapılmasında, eğitim ve öğretime açılmasında büyük gayret göstermiş ve ciddi manada mücadele vermiştir.

Salih Hocamız, geride yazılı makale ve kitap anlamında bir telifat bırakmamıştır. Bu konuda "bin kitaptan bir gönül çıkmaz ama bir gönülden bin kitap çıkar" diyen manevi mürşidi Hacıveyiszade Mustafa Kurucu Hocaefendi'nin gittiği yolu takip etmiştir. Onun da eserleri talebeleri olmuştur. Hocamızın, gerek halka dönük vaazlarında ve gerekse özel sohbetlerinde çok tatlı ve gönüllere hitap eden bir anlatım tarzı vardı. Cuma vaazına çıkmadan önce iki rekât tahiyetü'l-mescit namazı kılar ve arkasından dua ederdi. Vaaz kürsüsüne çıktığı zaman konuşmalarında bir edep ve gönül dili hâkim olurdu.

Salih Büyükcām Hocamızı 23 Mayıs 2001 baharında dar-ı bekaya tevdi ettik. Bu vesile ile onu bir kere daha rahmet ve minnetle anıyor, Yüce Allah'tan rahmetini onun üzerine sağanak sağanak yağdırmasını niyaz ediyorum. ■

hikmet penceresi

Yusuf Suresi Bize Ne Söyler?

Her insan kendi çağının Yusuf'udur. Ve onu isteyen bir Züleyha'sı vardır. Eğer siz Yusuf'sanız, dünyaya ait bütün güzellikler sizin Züleyhanızdır

İbrahim Arpacı

Gökyüzünde ve yeryüzünde nice ayetler vardır. İbretle bakmayıp onların üzerinden geçip giderler, ondan yüz çevirirler. (Yusuf, 12/105.)

Kâinatı okunması bir kitap kılan Yüce Allah, yeryüzündeki her şeyin Allah'ın birer ayeti ve her ayetin kişiyi Allah'a ulaştırdığını haber verir. Bu yüzden Kur'an, kâinatın yaratılışından, insanların imtihanına, peygamberlerin kıssalarından, geçmiş milletlerin yaşantılarına kadar birçok meseleyi haber vererek, öğütler almamızı ister.

Böyle bir gaye üzere bizleri yaratan Allah, "Kâinat Kitabı"nın nasıl okunması gerektiği konusunda da ipuçları verir. Böylelikle "Fi sebilillah" olanın, ancak meselelere hikmet penceresinden bakıldığında hakkı ile algılabileceğini vurgular.

Yusuf suresi de bu meyanda, kâinat algımız ve nasıl bir yaşam anlayışı ortaya koymamız gerektiği noktasında önemli prensipler ortaya koyar. Sure-i celilenin ilk ayetlerinde işaret edildiği gibi en güzel kıssa olması da bu münasebettendir. Bu yüzden Yusuf suresi, Hz. Yusuf ile Züleyha arasındaki bir

gönül münasebetinden, babası Hz. Yakup ile aralarındaki bir şefkat ilişkisinden, kardeşlerinin kendisine yaptığı zulümden çok daha fazlasıdır.

Nedir peki Yusuf suresi?

Müslüman ferdin dünya hayatına karşı nasıl konumlanması gerektiğine dair bir nefis manifestosudur.

O hâlde bu sure Müslüman'a şunları söyler:

Her insan kendi çağının Yusuf'udur. Ve onu isteyen bir Züleyha'sı vardır. Eğer siz Yusuf'sanız, dünyaya ait bütün güzellikler sizin Züleyhanızdır. Her gün ve her vakit sizi bütün güzelliği ve hilesi ile çağırır. Gerektiğinde gömleğinizi tutup sizi kendine çeker. Umulur ki gömleğinizi arkadan yakalamış olsun; eğer öyleyse o vakit henüz esiri olmamışsınızdır Züleyhaların (dünya nimetlerinin) demektir.

Eğer gayeniz iffetinizi korumak ise, "Allah'a sığınırım." (Yusuf, 23.) "Şüphesiz Rabbim verdi bana bu bedeni" deyin. "O yüzden bu sureti kendi nefsimin arzularına göre kullanmaktan hayâ ederim" deyin.

Eğer ki güzel olduğunuzu, kendinizin başka insanlardan farklı olduğunu düşünüyorsanız, o vakit Yusuf'un pazarda ne kadar az bir değere satıldığını düşünün. (Yusuf, 12/20.) Şair'in dediği gibi. "Allah insanı iddiasından vurur." O yüzden iddianız rıza-i bari olsun ki, dünya nimetlerinden ötürü çetin bir imtihana uğramış olmayasınız.

Size haset edeceklere, başınıza gelen güzellikleri anlatmayın. (Yusuf, 12/5.) Bu sebeple o hasetçi önüne gelen ilk fırsatta sizi o güzellikten mahrum bırakmış olmasın.

Züleyhalarınızı şeriat dairesine çekin. Nitekim fitrat Müslümandır. İstek ve arzularınızı Allah'ın emir ve yasaklarına göre belirleyin. Karşılaştığınız tüm meselelere hikmet nazarı ile bakın. Böyle yapın ki, insanlar tarafından sizlere bir kötülük dokunduğunda "Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Şüphesiz nefsi emmare kötülüğü ister. Ancak Rabbimin merhamet ettiği hariç; şüphesiz Rabbim, çok bağışlayan çok merhamet edendir." (Yusuf, 12/53.) deyin.

Allah, sizden hangi nimetini geri almışsa, şikâyetini, gidip başka insanlara yapmayın. Kendinizi Allah'a arz edin. Benim bir problemim var ve bunu yegâne hayra çıkarıcı sensin Ey benim terbiye edicim deyip; Hz. Yakup'un Hz. Yusuf ile ilgili özleminde dile getirdiği şu ayeti okuyun: "Ben kederimi hüznümü ve şikâyetimi ancak Allah'a arz ederim." (Yusuf, 12/86.) deyin...

Unutmayın ki, yağmurun çukura biriktiği gibi, Allah'ın rahmeti de tevazu sahibi, her hâlini Allah'a arz eden kulun kalbine birikir.

Eğer aksini yapıp meseleleri öncelikle Allah'a havale etmez iseniz, o vakit Allah, o konuyla ilgili sizin üzerinizden himmetini keser. Neticesinde ise zindanda padişaha söylemesi için imdat dilediğiniz saki, şeytanın vesilesi ile sizin haberinizi padişaha söylemeyi unuttur gider. (Yusuf, 12/42.)

Yüce Allah her insanı bir sıfatı ile musahhar kılmıştır. Musahhar olduğunuz istidadi

keşfedin ki koyulduğunuz yolda yaratıcının o sıfatı size yol gösterici olsun. Allah'a onunla yaklaşın. Hz. Yusuf'a "rüyaların dilini" veren Allah, Hz. Yusuf ile aynı dünyada imtihan ettiği sizi de muhakkak ki bir isminin cilvesi ile gayretiniz nispetinde başarılı kılacaktır. (Yusuf, 12/37)

Eğer haksız yere bir adaletsizliğe uğramış iseniz, Allah size fırsat verdiğinde, temize çıkmak için hakkınızı arayın. Unutmayın ki, başkasına yapılmış olsa dahi, zulme rıza göstermeniz, sizi zulmedenlerden farksız kılar. (Yusuf, 12/52-53.)

Aynı anneden olan kardeşleriniz sizi üzebilir, sizi incitebilir. Bir vakit sonra sizinle miras kavgasına da düşebilir. Nefsine uyup kendi çıkarları için sizin zarar görmeye rıza da gösterebilir. Bunu sizin kanınızdan olmayan diğer Müslüman kardeşleriniz de yapabilir. Fakat onların karşılıklarına geçip şöyle deyin: "Bugün size kınama yoktur. Allah merhametlilerin en merhametlisidir. Allah sizi bağışlar." (Yusuf, 12/92.)

Eğer hayatınızın her aşamasında bilinçli bir kulluk yaşarsanız, dünyaya sultan, ahiret hayatı içinde payitaht olursunuz. Binaenaleyh, Hz. Yusuf, Mısır kralına vezir olmadı; önce kendi kalbine sultan oldu. Allah da kendi kalbine sultan olan Hz. Yusuf'un hizmetine verdi âlemi.

Şimdi ey insan, madem dünya büyüktür ve hükmümüz her şeye sökmek. O hâlde kalp evini temiz tut ve orayı Allah ile mamur et. Allah da senin dünyanı ve ahiretini mamur etsin.

Müslüman kimlik için önemli bir öğütler silsilesi olan Yusuf suresi "oyun ve oyalanma yeri" (Enam, 6/32.) olan dünyaya karşı, hikmet nazarı ile okuyanlara bir rehber bir yaşam kılavuzu olarak rehberlik ediyor ve etmeye devam ediyor.

İşte ey insan, tüm bu öğütler: "Bu sana okuduğumuz, ayetlerden ve hikmetli Kur'an'dandır." (Âl-i İmran, 3/58.) ■

fıkıh köşesi

Din İşleri Yüksek Kurulundan

İmkân bulup Kâbe'yi gören veya umre yapan kişiye hac farz olur mu?

Haccın farz olması için belli zamanda hac farızasının ifa edileceği yerlerde bulunma imkânına sahip olmak gerekir. Bu iki şarttan biri eksik olursa kişiye hac farz olmaz. Dolayısıyla hac mevsiminde değil de başka bir vakitte Mekke'de bulunan bir kimse hac mevsimi başlamadan oradan ayrılmak zorunda kalır ve hac vaktinde tekrar gitme imkânı bulamazsa, sırf Mekke'de bulunmuş olmasından dolayı kendisine hac farz olmaz. Kâbe'yi gören kimse eğer hac mevsimine kadar orada kalma imkân ve fırsatı bulursa kalır ve haccını yapar.

Hacca gittiği takdirde çocuklarını bırakacak güvenli bir yer olmayan kimse hacca gitmek zorunda mıdır?

Kendisine hac farz olan kimse, çocuklarını bırakacak hiçbir güvenli yer bulamaması hâlinde bu imkânı elde edinceye kadar hacca gitmekle mükellef olmaz. Böyle bir kimse imkân bulduğu ilk fırsatta gecikmeden bu görevini yerine getirmelidir.

Hacc-ı ekber ve hacc-ı asğar ne demektir?

Hac kelimesi, Arapçada ziyaret etmek, yönelmek anlamına gelmektedir. Sözlük anlamı olarak hacc-ı asğar, küçük hac, hacc-ı ekber, büyük hac anlamına gelir. Hacc-ı ekber ifadesi Kur'an-ı Kerim'de; "Hacc-ı ekber gününde, Allah ve Rasulünden bütün insanlara bir bildiridir." (Tevbe, 9/3) şeklinde geçmektedir. Bu ayetteki hacc-ı ekberin hangi anlamda olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Genel kabul gören görüşe göre, hac mevsimi dışında Kâbe'ye yapılan ziyarete (umre) hacc-ı asğar; hac mevsiminde yapılan ziyarete de hacc-ı ekber denir. Bayramın birinci gününe de "hacc-ı ekber" denilir. Hz. Ali (r.a.), Rasulüallah'a (s.a.s.) "El-Haccü'l-Ekber hangi gündür?" diye sordum; "Bayramın ilk günüdür." (Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 10) buyurdular.

Temettu haccı yapacak kişinin, umreyi yapıp ihramdan çıktıktan sonra hac ihramına girinceye kadar başka bir umre yapması caiz midir?

Temettu haccı yapan kişinin, hacdan önce yaptığı ilk umreden sonra umre yapamayacağını söyleyen fakihler varsa da, bazı Hanefi eserlerinde, Kurban Bayramı günleri dışındaki diğer günlerde umre yapmanın caiz olduğu hükmüne istinaden, temettu haccı yapan bir kişinin, ihramdan çıktıktan sonra nafîle tavaf yapabileceği gibi umre de yapabileceği belirtilmektedir. Ancak, özellikle, Kurban Bayramının yaklaştığı günlerde, izdihama yol açma tehlikesi bulunup Harem bölgesine yeni gelen hacıların umrelerini yapmalarını sıkıntıya sokacaksa, temettu haccı yapanların ikinci bir umre yapmaması daha uygun olur. Bunun yerine çokça tavaf yapmaları tavsiye edilir.

Cidde mikatın içinde midir, afakiler Cidde'de ihrama girebilir mi?

Mikatın dışında kalan belde ve ülkelerde oturanlara "afaki" denir. Afakilerden, hac veya umre yapmak maksadıyla Hicaz'a gidenler için, geldiği bölge veya ülkeye göre ihrama girme yerleri bizzat Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından belirlenmiştir. "Mikat" denilen bu yerler beş tanedir. İbn Abbas'ın (r.a.) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.s.), Medineliler için Zülhuleyfe'yi, Şamlılar için Cuhfe'yi, Necidliler için Karnül-Menazil'i ve Yemenliler için Yelemlem'i mikat olarak belirledi. Bunlar, belirtilen bölge veya ülke yönünden gelen diğer belde yolcuları için de mikattır." (Buhari, Hac, 7-13, Sayd. 18; Müslim, Hac, 11-18; Ebu Davud, Menasik, 9; Nesai, Menasik, 17-23; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 238.) Başka bir hadiste buna Iraklılar için "Zatırık" ilave edilmiştir. (Ebu Davud, Menasik, 8.) Eğer hac veya umre yolcusunun yolu, bu noktalardan geçmiyorsa buraların hizalarında ihrama girilir.

Cidde, ulemanın cumhuruna göre Hil'den (mikât içinden) sayılmaktadır. Buna göre afakiler Cidde'de ihrama giremez. İster deniz yoluyla, ister hava yolu ile gelsinler kuzey ve batı istikametinden gelenler Cuhfe hizasını geçmeden ihrama girmelidirler.

Kudüm tavafını yapan kişi, bu haccını temettu veya kırana çevirebilir mi?

Hanefi, Şafii ve Malikilerin de içinde bulunduğu çoğunluğa göre ifrat haccına niyet eden ve kudüm tavafını yapan kişi bu haccını temettu veya kırana dönüştüremez.

Hanbeli mezhebine göre ise bu durumdaki kişi haccını temettu veya kırana dönüştürebilir.

Hac için ihrama girdikten sonra hac menasikinden hiçbirini yapmadan tıraş olan kimsenin ne yapması gerekir?

Hac için ihrama girdikten sonra hac menasikinden hiçbirini yapmadan tıraş olan kişi tıraş olmakla ihramdan çıkmış olmaz; ihram yasağı işlemiş olur. Böyle bir kimse saçının tamamını veya en az dörtte birini tıraş etmişse, dem (koyun veya keçi kesmek); daha azını tıraş etmişse sadaka-i fitır gerekir.

Şafii mezhebine göre ise muhayyerlik haklarından yararlanıp; ceza olarak bir dem (koyun veya keçi kesme), üç gün oruç tutma veya altı fitre miktarı sadaka verme seçeneklerinden birini tercih edebilir.

İhramlının tırnak kesmesinin veya kopmak üzere olan bir tırnağı koparmasının hükmü nedir?

İhramlı kişinin tırnaklarını kesmesi yasaktır. Şayet tırnağını keserse, ceza gerekir; cezası ise kestiği miktara göre değişir. Şöyle ki: bir defada (aynı anda ve aynı yerde) bütün tırnakları veya bir elin yahut bir ayağın tırnaklarının tamamını kesme durumunda bir dem (koyun veya keçi) gerekir. El ve ayaklardan her birinin tırnaklarının tamamı, ayrı ayrı yerlerde ve zamanlarda kesilirse, her biri için ayrı ceza gerekir. Bir elin veya ayağın tırnaklarının tamamı kesilmeyip bir kısmı kesilirse, kesilen her bir tırnak için sadaka verilir. Eğer verilmesi gereken sadaka toplamı, bir koyun veya keçi bedelini aşarsa, her tırnak için bir sadaka yerine, istenirse tamamı için bir dem (koyun veya keçi) kesilebilir. Kendiliğinden kopan veya kırılan tırnakların koparılması ya da kesilip atılması ise cezayı gerektirmez.

Kur'an-ı Kerim'de mücrim kelimesini bütün ayetlerde kâfir, müşrik ve münafıklar ve onların işledikleri suç ve günahlar için kullanılmıştır. Bu itibarla Müslüman inkâr etmediği, küçümsemediği, hafife almadığı sürece imanı ile bağdaşmayan bir suç, günah işlese söz gelimi, yalan söylese ve gıybet etse günahkâr, isyankâr, fasık ve zalim olarak nitelenir ancak mücrim denmez.

Kur'an Kavramları

Cürm ve Mücrim

Doç. Dr. İsmail Karagöz *Rehberlik ve Teftiş Başkanı*

"Cürm" kelimesi sözlükte "hata, günah", "mücrim" kelimesi ise "hata eden, günah işleyen" anlamına gelir. Bu kelimeler, dilimize; "suç, yanlışlık, kusur veya hata" anlamında "cürüm" ve "suçlu" anlamında "mücrim" şeklinde girmiştir.

"C-r-m" kökünden gelen farklı formattaki kelimeler, Kur'an-ı Kerim'de 66 defa geçmekte ve farklı anlamlarda kullanılmaktadır:

1. Üç ayet-i kerimede "La yecrimenkekum" (Maide, 5/2, 8; Hud, 11/89) şeklinde geçmektedir. "Cereme-yecrimü-cerm" kalıbı, bir şeyi yapmak, elde etmek (kesb) anlamındadır ki bu kalıp, hoşlanılmayan şeyleri yapmak, kötü bir şeye yönelmek anlamında kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de de bu anlamda kullanılmıştır. Dolayısıyla "La yecrimenkekum" cümlesi "sizi yöneltmesin, sevk etmesin, sürüklemesin" anlamlarına gelir. "(Ey müminler!) Mescid-i Haramdan alıkoydular diye bir topluma olan kızgınlığınız, sizi haddi aşmaya sevk etmesin." (Maide, 5/8) "(Ey müminler!) Bir topluma olan öfkeniz, sizi adaletsizliğe sevk etmesin." (Maide, 5/2.)

2. Beş ayette "La cerame" kalıbı kullanılmıştır. (Hud, 11/22; Nahl, 16/23, 62, 109; Mümin, 40/43.) Bu tabir, "La mahalete ve la budde" şüphesiz, gerçekten,

elbette, mutlaka anlamına gelir. "Şüphesiz onlar (insanları Allah yolundan alıkoyan, onu eğiltmek ve eğri göstermek isteyen kâfirler), ahirette en çok kayba uğrayanlardır." (Hud, 11/22.)

3. Altı ayet-i kerimede "ecremeyücrimü" kalıbında fiil, 52 ayet-i kerimede ise "mücrim" (çoğulu mücrimin-mücrimun) kalıbında isim olarak kullanılmıştır.

"Ecreme" sözlükte suç ve günah işledi, "mücrim" ise suç işleyen, günah işleyen demektir. Kur'an-ı Kerim'de bu kelimeler ile kâfir, müşrik ve münafıkların işledikleri küfr (inkâr etmek), şirk (Allah'a ortak koşmak), tekzib (peygamber ve ayetleri yalanlamak), nifak (iki yüzlülük etmek) ve diğer günahlar kastedilmiştir. Şu iki örneği verebiliriz:

"Suç işleyenlere Allah katından bir horluk, aşağılık ve yapmakta oldukları hilekârlık sebebiyle çetin bir azap erişecektir." (En'am, 6/124.) ayet-i kerimesinde geçen "Ellezine ecramu" (suç işleyenler) ile maksat, ayetin öncesinden açıkça anlaşıldığı üzere, "Ayetlere iman etmeyenlerdir." Ayetlere iman etmemek, "cürm" yani suç olarak ifade edilmiş olmaktadır.

Kâfirler ahirette, "Bizi ancak (önderlerimiz olan) suçlular (mücrimun) saptırdı, işte bu yüzden bizim şefaatçilerimiz

yok, candan bir dostumuz da yok, keşke (dünyaya) bir dönüşümüz olsa da müminlerden olsak.” (Şuara, 26/99-102.) diyeceklerdir. 99'uncu ayette geçen “mücrimler” ile maksadın, devamındaki ayetlerden kâfirler olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü dünyaya dönüp müminlerden olmayı istedikleri bildirilmektedir.

Ayetlerde hangi suç, günahı işleyen fert ve toplumlara “mücrim” denildiği, mücrimlerin dünyada ve ahirette ilahî ceza ile tecziye edilecekleri bildirilmektedir.

1. Mücrim ile nitelenenler

Ayetlerde şahıslar için de toplumlar için de “mücrim” kelimesi kullanılmıştır:

a) Mücrim insanlar

1) Kâfirler (Furkan, 25/31; Secde, 32/12; Zuhruf, 43/74; Casiye, 45/31);

Ayetleri yalanlayanlar. (Araf, 7/40; Yunus, 10/17), ayetlere karşı kibirlenenler. (Araf, 7/40; Yunus, 10/75; Casiye, 45/31.) ayetler ile alay edenler. (Casiye, 45/35), Peygambere iman etmeyenler. (Yunus, 10/13, 50), Peygamberi yalanlayanlar. (Neml, 27/69), Peygamberi alaya alanlar. (Hicr, 15/12), Allah'a iftira edenler. (Yunus, 10/17), ahiret hayatını inkâr edenler. (Rahman, 55/41, 43; Müddessir, 74/46), dünya hayatı

kendilerini aldatanlar. (Casiye, 45/35), batıla dalan, yoksulu doyurmayan, haktan yüz çeviren, ahiretten korkmayanlar. (Müddessir, 74/44-45.), müminlere gülen, onları kaş, göz işareti ile alaya alan, gülüşen ve onlara sapık diyenler. (Mutaffifin, 83/29-32.)

2) Müşrikler (Saffat, 37/34.)

3) Münafıklar (Tevbe, 9/66.)

b) Mücrim Toplular

Ayetlerde inanç, söz, eylem ve davranışları, ayetlere uygun olmayan kâfir şahıslara mücrim denildiği gibi aynı özelliğe sahip toplumlara da mücrim denilmiştir. Mücrim olmak ile nitelenen ve dünyada cezalandırılan veya helak edilen kavimler şunlardır:

Âd kavmi (Ahkâf, 46/25), Lut kavmi (Araf, 7/84; Hicr, 15/58; Zariyat, 51/32.) Nuh kavmi (Araf, 7/63.) Firavun ve ileri gelenleri (Yunus, 10/75; Duhan, 44/22), zalim kavimler (Yunus, 10/13, 50.) ve helak edilen diğer kavimler (Duhan, 44/37; Mürselat, 77/18.)

Mücrim olarak nitelenen ve helak edilen kavimler: ilahî iradeye başkaldırdıkları, peygamberleri yalanladıkları ve çok kötü fiiller işledikleri için cezalandırılmışlardır. Helak edilen toplumlardan ikisinin Kur'an'da bildirilen suçlarını örnek olarak verebiliriz:

Nuh kavmi; zalim, fasık, kötü, günahkâr, peygamber ve ayetleri yalanlayıcı, cahil (Hud, 11/29), kör (gerçekleri göremeyen) (Araf, 7/64.), müşrik (Allah'a ortak koşan) (Yunus, 10/71; Nuh, 71/23.), haddi aşan (Yunus, 10/74.), büyülenen (Nuh, 71/7.), zorba, inatçı (İbrahim, 14/15) ve inkârcı, (Hud, 11/42) bir kavimdi. Nuh'u ve diğer peygamberleri yalanladılar. (Yunus, 10/73; Araf, 7/64. Furkan, 25/37..) Nuh'a deli dediler. (Mü'minun, 23/25.) Ona isyan ettiler. (Nuh, 71/21.) Onu yalancılıkla itham ettiler. (Hud, 11/27.) Onu alaya aldılar. (Hud, 11/38.) Öğütlerden yüz çevirdiler. (Yunus, 10/72.) Hakka karşı batılı savundular. (Mü'min, 40/5.) Birçok insanı sapıttılar. (Nuh, 71/24.) Müminleri hakir gördüler, onlara ayaktakımı, bayağı kimseler dediler. (Şuara, 26/111; Hud, 11/27.) Putlara tapmakta ısrar ettiler. (Nuh, 71/23.) İlahî iradeye başkaldırdılar, zalim oldular, neticede küfür, zulüm ve günahları yüzünden suda boğulmak suretiyle helak edildiler.

Lut kavmi; homoseksüeldi, kadınları bırakıp erkeklerle ilişki kuruyorlar, (Neml, 27/55..) fuhuş yapıyorlardı. (Araf, 7/80.) Lut (a.s.)'u yalanlamışlar, (Şuara, 26/160.) ona isyan etmişlerdi. (Hakka, 69/10.) müfsit (bozguncu) (Ankebut, 29/30.), müsrif (aşırı

giden) (Araf, 7/81), cahil (Neml, 27/55), haddi aşan (Şuara, 26/166), pis işler yapan (Enbiya, 21/74), günahkâr, fasık ve kötü bir kavim idi. (Enbiya, 21/74.) Lut kavmi, bu günahları yüzünden helak edildi.

2. Mücrimlerin ahiretteki cezaları

Mücrimler, işlediği günahları bilindiği için ahirette hesaba çekilmez (Kasas, 28/78.) amel defterlerinde her şeyi hazır bulurlar: "Kitap (amel defteri) ortaya konur, mücrimleri, kitabın içindekilerden korkuya kapılmış görürsün. Eyvah bize! "Bu nasıl bir kitaptır ki küçük, büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüş!" derler. Onlar bütün yaptıklarını hazır bulurlar." (Kehf, 18/49.) Cehenneme atılırlar ve orada ebedi kalırlar. Azapları hiç hafifletilmez, azap içinde ümitsizdirler. (Zuhuruf, 43/74-75.) Yüzüstü ateşe sürüklenir (Kamer, 54/48.), zincirlere vurulur, katrandan gömlek giydirilir ve yüzlerini ateş bürür. (İbrahim, 14/49-50.) Dostları ve şefaatchileri yoktur. (Şuara, 26/99-102; Müddessir, 74/48.) Cehennemden kurtulmak için her şeyleri feda etmek isterler: "Mücrim kimse, ister ki, o günün azabından kurtulmak için oğullarını, eşini, kardeşini, kendisini koruyup barındıran tüm ailesini ve yüzünde bulunanların hepsini fidye olarak versin de, (bu fidye) kendisini kurtarsın. Hayır, (bu mümkün olmaz)!" (Me'aric, 70/11-15.) Cehennemde ne yaşarlar ne de ölürler (Taha, 20/74.), azap içinde

ebedi olarak ceza görürler, cehennemden kurtulmak isterler ama kurtulamazlar (Kehf, 18/53), derileri yanıp döküldükçe, azabı tatmaları için derileri yenilenir." (Nisa, 4/56.)

3. Mücrim kelimesinin mana alanı

"Mücrim" kelimesi; kâfir, müşrik, münafık, zalim, mükezzib (ayetleri ve peygamberleri yalanlayan), müstehzi (ayetleri, peygamberleri ve müminleri alaya alan), müstebkir (Allah'a, peygambere ve ayetlere karşı büyükleme), müznib (günahkâr), müfteri (Allah'a ve peygambere iftira eden), fasık (Allah ve peygambere itaati terk eden) asi (Allah ve peygambere isyan eden), müsrif (inkâr ve isyanda aşırı giden), kârih (hak dinden hoşlanmayan) kelimeleri ile eş; mümin, müslim, müttaki (Allah ve Peygamberine karşı gelmekten, günahattan sakınan), muhlis (iman ve ibadetlerinde samimi), mutî' (Allah ve peygambere itaat eden) ve musaddık (ayetleri ve hakkı doğrulayan) kelimeleri ile zıt anlam ilişkisine sahiptir. Mücrim kelimesinin eş ve zıt anlam ilişkisi ile ilgili şu örnekleri verebiliriz:

"Allah'a karşı yalan uydurandan veya onun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim vardır? Şüphe yok ki mücrimler asla kurtuluşa ermezler." (Yunus, 10/17) "Biz Müslümanları mücrimler gibi yapar mıyız?" (Kalem, 68/35) "Bizi ancak (önderlerimiz olan) mücrimler saptırdı, işte bu yüzden bizim şefaatchileri-

miz yok, candan bir dostumuz da yok, keşke (dünyaya) bir dönüşümüz olsa da inananlardan olsak." (Şuara, 26/99-102.)

Birinci ayette Allah'a yalan isnat eden (müfteri) ve ayetleri yalanlayan (mükezzib) kimse-ler, mücrimler olarak nitelenmiş yani Allah'a iftira eden ve ayetleri yalanlayanların mücrim oldukları bildirilmiştir. Mücrimler, ikinci ayette Müslümanların, üçüncü ayette müminlerin zıddı olarak zikredilmiştir.

Sonuç olarak; Kur'an-ı Kerim'de "cürm" kelimesi suç, günah, "mücrim" kelimesi ise suçlu ve günahkâr anlamında kullanılmıştır. Her türlü suç, günah cürm; suçu, günahı işleyen kimse ise mücrimdir. Ancak Kur'an-ı Kerim'de mücrim kelimesini bütün ayetlerde kâfir, müşrik ve münafıklar ve onların işledikleri suç ve günahlar için kullanılmıştır. Bu itibarla Müslüman inkâr etmediği, küçümsemediği, hafife almadığı sürece iman ile bağdaşmayan bir suç, günah işlese söz gelimi, yalan söylese ve giybet etse günahkâr, isyankâr, fasık ve zalim olarak nitelenir ancak mücrim denmez. Mesela Kur'an-ı Kerim'de müminler ile alay eden, onları karalayan ve onlara kötü lakap takan müminler, fasık ve zalim olmakla nitelenmiş (Hucurat, 49/11.) ancak mücrim denmemiştir. Hadis-i şeriflerde de müminler için "mücrim" kelimesi kullanılmamıştır. ■

Chat'le gelen bir şehadet Sigrún Valsdóttir (Âmine)

90'lı yılların sonuna doğru, üniversitede iken ihtida etti. İzlandalı.

Haz. **Metin Karabaşoğlu**

1976, İzlanda doğumluyum. Ailem İzlanda'nın resmî kilisesine mensup; yani Evanjelik Luteran (Protestan). Maamafih din, hayatımda belirli bir ölçüde hep yeri olduğu hâlde, yetişmemde hiç de önemli bir rol oynamadı. Çok küçükken, Pazar okuluna muntazaman katılırdım, dinî faaliyetlerde bulunan teşkilatların yürüttüğü yaz kamp-larına da giderdim. Ayrıca, büyükannem yanıma gelir ve ben uykuya dalmadan önce yorganımı düzeltir ve o arada dualar öğretir, ben de onunla birlikte dualar okurdum. Yine de ailem hiçbir zaman kiliseye düzenli biçimde gitmedi ve din gündelik hayatımızın bir parçası hâline gelmedi.

İzlanda'da, on dört yaş civarında, Hristiyanlık hakkında bilgi edinip bu bilginizin sınanmasıyla birlikte inancınızın teyit edilmesi ve böylece kiliseye kabul edilmeniz, bir gelenektir. Bu yaşa geldiğinizde, artık erişkin

biri olarak görülürsünüz ve inancınız ile ailenizin siz çok küçük yaşta yapmış olduğu vaftizin teyit edilmesi gerekir. Bu işlemin yapma veya yapmama şıkları arasında karar vermek zorunda kaldığımda, "Gerçekten, bunu yapma gereğine içtenlikle inanıyor muyum?" diye kendi kendime düşündüğümü hatırlıyorum. Ulaştığım sonuç, Allah'a inandığım, hatta başından bu işlem geçmiş olan başka pek çok insandan daha da fazla inandığım ve eğer bu işlemi reddedersem yapmayı asla tahayyül edemediğim bir şeyi yapmış, yani Allah'ı inkâr etmiş olacağım şeklindeydi.

Bu inanç teyidi işlemi için hazırlanırken, bir rahibin verdiği derslere devam etmemiz ve düzenli biçimde kiliseye gitmemiz gerekiyordu. Bu dersler bittikten sonra da kiliseye gitme âdetini sürdürmeye gayret ettim; bu arada söz konusu işlemi geçip kiliseye kabul

edildim. Lakin yine de, doğru bir şey yaptığım hissi yaşıyor da değildim. Kiliseye gitmek benim için bir anlam ifade etmiyordu. Böylece yıllar boyu, din ve dinin hayatım üzerindeki etkisine dair pek bir şey düşünmedim. Sık sık Allah'a dua ederdim, ama bu salt bir dua idi işte. Ne bir vicdan muhasebesine gittim, ne de farklı dinleri araştırdım. Her şey, şu hâliyle de yerli yerinde gözüküyordu bana. Yani hepsinden önemlisi, Allah'a inanıyordum; bu kâfi gelmez miydi?

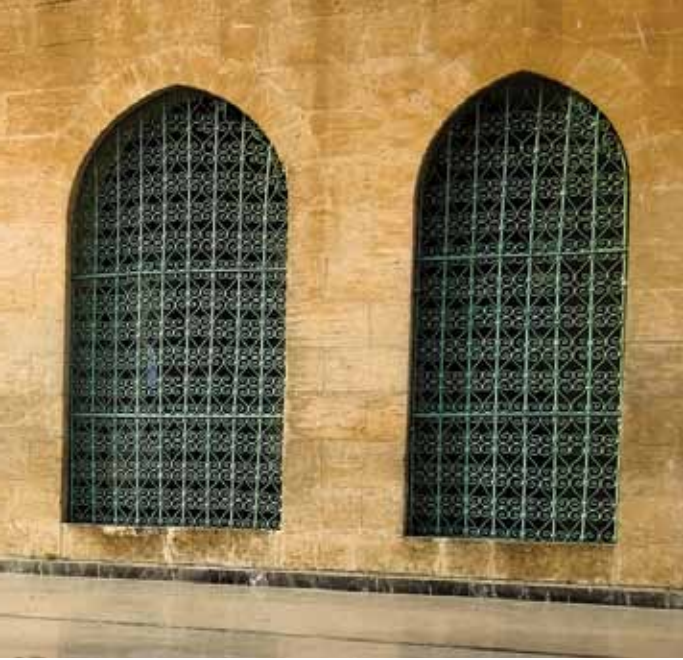
İzlanda'da İslam'ın fazlaca bir varlığı yoktur; nitekim büyüme dönemimde, onunla ilgili pek bir şey öğrenmedim. Okulda Hristiyanlık dışındaki dinler hakkında, Hristiyanlık tarihiyle olan ilintisi dolayısıyla Yahudilikle ilgili olarak öğretilen çok az şey dışında, hiçbir şey öğretilmedi. Büyüme çağında, hatırlıyorum, İslam'a en ziyade 'Muhammedilik' diye, Müslümanlara da 'Muhammediler' diye atıfta bulunulurdu ki, bugün bile insanlar büyük çoğunlukla 'İslam' ve 'müslim' kelimelerinden ziyade bu kelimeleri kullanırlar. Bunu şu son ay içinde ülkenin en büyük gazetesinde de birkaç kez gördüm.

Velhasıl, İslam hakkındaki bilgim çok azdı ve bunların da pek çoğu okuduklarımdan ve medyanın verdiği haberlerden geliyordu. İslam hakkında zihnimde beliren manzara hiç de hoş değildi; ama haberlerdeki dehşet öykülerinin yanı sıra 'Kızım Olmadan Asla' ve benzeri başkaca kitaplar misali bütün bu dehşet öykülerini okumama rağmen, elhamdülillah, İslam'a karşı önyargılı olmamış, zihnimi açık tutmuştum. Bunun başlıca se-

beplerinden biri, muhtemelen, ülkeler arası öğrenci mübadelesi vesilesiyle Venezuela'ya gittiğim sıralar, aynı vesileyle Endonezya'da bulunan İzlandalı bir kızla mektup arkadaşlığı yapıyor olmamdı. Bu kız, gerek mektuplarında, gerek yurdumuza dönüşümüzden sonraki görüşmelerimizde Endonezya'daki hayatına ve yaşadığı tecrübelerle dair öyküler anlattı bana. Bunların hepsi de çok olumlu şeylerdi ve benim önüme kitaplarda okuduklarımdan ve de medyada tasvir edilenden farklı bir İslam ve Müslüman imajı sunuyordu.

Bununla birlikte, 1997 sonbaharında üniversitede okumak üzere ABD'ye gidinceye kadar, İslam'la gerçekten bir temasa geçmiş değildim. Birleşik Devletlere, Rotary kulüplerinin düzenlediği bir yıllık bir öğretim programı dâhilinde gittim. Gittiğim üniversitede aynı programın bir parçası olan Mısırlı bir erkek öğrenci vardı. Zamanla ahabap olduk ve onunla beraberliğim sayesinde İslam'la ilgilenir hâle geldim. Bu arkadaşım çoğu kez bana İslam'a dair bir şeyler anlatırdı; ayrıca, onu İslami ibadetleri eda ederken seyrettim de. Ona İslam hakkında sorular sormaya ve kendisiyle İslam'a dair müzakerelerde bulunmaya başladım. Sonra da, ilk kez kendi başıma internet üzerinden araştırma yapmaya ve peşi sıra, İslam hakkında kitaplar okumaya giriştim, okuduklarımda bir Kur'an meali de vardı.

Araştırmam gerçekte, bahar sonlarında başladı ve İzlanda'ya döndüğüm hâlde, yaz ayları boyunca devam etti. Sonra sonbahar-

Sonunda gördüm ki, İslam hakikatini ta kendisidir. Benim bütün istediğim de kendimi Allah'a teslim etmem ve hayatımı bir Müslüman olarak yaşamamdır.

da, oradaki kendime ait çalışmalarını bitirmek üzere ABD'ye geri döndüm. Uzunca bir zaman İslam hakkında konuşup tartıştığım ve kendisine İslam'la ilgili sorular sorduğum yegâne kişi Mısırlı arkadaşım olmuştu; ama bu son yılın aralık ayında internet üzerinden İslam hakkında yapılagelen bir chat'e rastladım. Bu şekilde, kendileriyle chat yapıp sorular sorduğum gerçekten harika bazı Müslümanlarla tanışmış oldum. Onlar bana bir hayli yardımcı oldular. Başka biriyle konuşurken bir derece tarafsız durmak benim için gerçekten önemlidir.

İslam'i araştırmaya ilk kez başladığımda çok heyecanlıydım ve İslam hakkında öylesine çok harikulade şeyler keşfediyordum ki, bunları önceden bilmiyordum ve bir şekilde bunlar kafama takıldığından, kendimi İslam'i düşünmekten alıkoyamadım ve daha da fazlasını okumak istedim. Lakin uzunca bir süre bocaladım; anlamadığım birçok mesele vardı ve çoğu, o zaman için, bana kabul edilmesi çok zor geliyordu.

İslam hakkında olumsuz şeyler bulmaya çalıştığım bir dönem geçti başımdan. Bu aşamada, kendimi Müslüman olmaya mecbur olmadığımı ikna etmeye çalıştım. Çünkü dürüst olmam gerekirse, dehşete kapılmıştım, kafam karışmıştı ve hayatımı el'an yaşıyor olduğum şekilde yaşamayı sürdürmek, hakikati kabul edip hayat tarzımı değiştirmekten çok daha kolay gibi gözüküyordu. Bu zaman zarfında gerçekten kafam karışmış hâldeydi. Bir an, İslam'ın gerçek olduğunu ve

bütün istediğimin Allah'a teslim olmak ve dolayısıyla bir Müslüman olmak olduğunu hissediyor; ama bir sonraki an İslam'la ilgili her şeyi yanlış buluyordum.

Fakat en sonunda gördüm ki, İslam hakikatini ta kendisidir. Benim bütün istediğim de kendimi Allah'a teslim etmem ve hayatımı bir Müslüman olarak yaşamamdır. Şehadet getirme zamanının geldiğine karar verdiğim esnada, aralıkta tanışmış olduğum bir müslime kardeşle chat yapıyordum. Zaten, bir sonraki ay, Müslüman kızların katıldığı bir ders halkasına gitme planları yapmıştım. Bu kardeşe bu derse gittiğimde kelime-i şahadet getireceğimi söyledim. Lakin kelime-i şahadeti hemencecik yapabilmeyi çok arzuluyordum. Bunun üzerine, bu kardeş de mümkünse hemen olsun diye gayret etti ve online olarak tanıdığı (internet üzerinden tanışıp haberleştiği) üç müslime kardeşi daha o an görüşmelerimize dahil etti; sonuçta, hepimiz bir chat odasında tanıştık ve internet üzerinden kelime-i şahadet getirmiş oldum.

Müslüman olalı beri çok mutlu zamanlarım da oldu zor zamanlarım da. Sürekli, İslam hakkında daha fazla bilgi edinme ve nasıl iyi bir Müslüman olunacağını kavrama mücadelesi veriyor; aynı şekilde ailem ve arkadaşarımdan gelen olumsuz tepkilere rağmen, güçlü kalmaya çalışıyorum.

Bildiğim bir şey varsa, o da, doğru kararı vermiş olduğum. Beni hakikate hidayet ettiği için de Allah'a şükrediyorum. ■

Kurban ile Allah'a Yaklaşmak

Harun Karahan *Çubuk İlçe Vaizi*

I. Plan

- Kurban kavramının hatırlattıkları.
- Kur'an'da ve hadislerde kurban.
- Kurban ibadetinin Allah'a yaklaştırma boyutu.
- Kurban ibadetinin kişisel ve sosyal faydaları.
- Kurban Bayramı ve toplumsal kaynaşmaya katkısı.

II. İşleniş

Kurban kavramının hem ıstılah hem de lügat anlamları verilerek konuya başlanır. Allah'ın rızasını kazanmak için kesilen "nezir, akika, hedy gibi kurban çeşitleri hakkında kısaca bilgi verilerek Udhiyye (Kurban Bayramı günü kesilen kurban)'nin farklılığı ortaya konur. Kur'an'daki ayetler çerçevesinde kurban ibadetinin dinî dayanaklarına

değinilerek asıl amacının takva ve Allah'a yaklaşmak olduğu vurgulanır.

Efendimiz (s.a.s.)'in Kurban ibadetine verdiği önem ve bizzat uygulamalarının yer aldığı hadisler anlatılarak konu daha da zenginleştirilir. Kadim bir ibadet olan kurbanın tarihî yönüne vurgu yapılarak Hz. İbrahim'in sevdiği evladı İsmail ile imtihanı anlatılır. Her ikisinin de Rablerine karşı sadakatinin neticesinde imtihanı kazanarak hem kendilerine hem de bütün insanlığa büyük bir rahmete vesile oldukları hatırlatılır. İbadetlerin hikmet ve gayelerinden bahsedilerek kurban ibadetinin de hikmetinin insanı Allah'a ve insanlara yaklaştırmak ve nihai hedefin takvaya ulaşmak olduğuna dikkat çekilir.

Nihayetinde bayram günlerinin sevinç günleri olduğu ifade edilerek Kurban Bayramında da yardımlaşma, paylaşma, barışma, ikram, hediyeleşme ve toplumsal kaynaşma için güzel bir vesile olduğu vurgulanır.

III. Özet sunum

İbadetler, bildiğimiz ve bilmediğimiz birçok hikmet ve gayeleri ile kulun Allah'a sevgisinin, kulluk borcunun ve O'na yaklaşmak isteğinin bir ifadesidir. Aynı zamanda her bir ibadet kendine has özellikleri ile kulun Allah ile iletişiminin farklı boyutlarını ifade etmektedir. Nihayetinde bütün ibadetlerdeki yegâne gaye, kulun Allah'a yaklaşmak isteği ve onun himayesine girme arzusudur. Özünde Allah için en sevdiği şeyleri feda edebileceğinin sembolik bir ifadesi olan kurban ibadeti de, insan ruhunda kuvvetli tesiri olan ve Allah'a kulluğun değişik bir boyutunu bizlere gösteren bir ibadettir.

Kur'an'da kurban kesmedeki gayenin takvaya ulaşmak olduğunun altı çizilerek bu kadim ibadetin basit bir kan akıtmanın da ötesinde anlamlar içerdiği bizlere hatırlatılır. Saffat suresi 100-107. ayetlerde, Hz. İbrahim'in gözünün aydınlığı olan İsmail'i Allah'a kurban ediş süreci anlatılarak insanın böylesi bir imtihan karşısında yaşadığı duygusal süreç çok güzel resmedilmektedir. Allah'a kulluk ve sevginin bir nişanesi olarak kulun en sevdiği şeylerden fedakârlığı istenmekte ve kulluk bilinci çok ağır bir imtihan sürecine tabi tutulmaktadır. İsmail (a.s.)'in böylesi ağır bir imtihandaki tavrı bizlere hayat veren hayatın sahibi Kadir-i mutlaka karşı güzel bir sadakat örneği olmuştur. İbrahim ve İsmail (a.s.)'in niyet ve takvası sayesinde akıtılması düşünülen kan, insanlığın ölümüne değil kurtuluşuna ve ilahî rahmete vesile olmuştur. Nihayetinde İbrahim (a.s.)'e verilen kurbanlık bütün insanlık için bir rahmet ve kurtuluş olmuş, kulun Allah'a teslimiyetinin neticesinde canının bağışlanmasının sembolü hâline gelmiştir.

Yaratılışı itibarıyla nefsinde birçok prangaları taşıyan insan, kurban ibadeti ile Allah'ın rızasına yaklaşma yolundaki en büyük pranga-

sı olan dünyaya bağlılık ve dünyevi değerlerin kutsallaştırılması engelini aşabilmekte ve rıza-i ilahî için akıttığı kan yere düşmeden takva ile kurbiyeti hâsıl olmaktadır. Bakara suresi 207. ayette de ifade edildiği gibi yaptığı her tercihte bazı şeylerden fedakârlıkta bulunma zorunluluğu olan insan, İsmail gibi canını Allah'a feda etme karşılığında O'nun rızasından başka hiçbir şey beklememekte ve Raufü'r-rahimin rahmetine sığınmaktadır. İbrahim'in can özünden vazgeçerek Hakk'ın halili olma kurbiyetine erdiği gibi bütün müminler de kurban ile Allah'a biraz daha yaklaşmak ve İbrahim gibi onun halili olma arzusunda dırlar.

Bayram günü Efendimiz (s.a.s.)'in tavsiyesine ve sünnetine kulak vererek o gün yapılacak en güzel işi "kurban kesmeyi" yerine getirmeliyiz. Bayram günlerinin neşe ve sevinç günleri olduğunu hatırlayıp bütün sıkıntılarımızı bir tarafa bırakıp güler yüz ile kardeşlerimize konuk olmalı, muhabbetle onları misafir edip ikramlarda bulunmalıyız. Yıl içinde et yiyemeyen kardeşlerimizi hatırlayarak ihtiyaç sahipleri ile aramızda bir köprü kurmalı, bu vesile ile Allah'a yaklaşmayı hedeflemeliyiz. Çocuklarımızı hassaten sevindirmeli onların gönül ve ruh dünyalarında unutulmaz hatıralar bırakarak bu kadim mirası kıyamete kadar unutturmamalıyız.

IV. Konuyla ilgili bazı ayetler

"Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik. O hâlde, Rabbin için namaz kıl, kurban kes. Doğrusu sana buğz eden, soyu kesik olanın ta kendisidir." (Kevser, 108/1-3.)

"Her ümmet için, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine ismini ansınlar diye kurban kesmeyi meşru kıldık. İşte sizin ilahınız bir tek Allah'tır. Şu hâlde yalnız O'na teslim olun, alçak gönüllüleri müjdele." (Hac, 22/34.)

"Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat ona sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdi ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele." (Hac, 22/37.)

"Ey Rabbim! Bana salihlerden olacak bir çocuk bağışla. Biz de ona uysal bir oğul müjdeledik. Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince İbrahim ona, 'Yavrum, ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?' dedi. O da, 'Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın' dedi. Nihayet her ikisi de (Allah'ın emrine) boyun eğip, İbrahim de onu (boğazlamak için) yüzüstü yere yatırınca ona, şöyle seslendik: 'Ey İbrahim! Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin. Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Şüphesiz bu apaçık bir imtihandır. Biz, (İbrahim'e) büyük bir kurbanlık vererek onu (İsmail'i) kurtardık.'" (Saffat, 37/100-107.)

V. Konuyla ilgili bazı hadisler

"Hz. Âişe validemizden rivayet edilmiştir: Allah'ın Rasulü buyurdular ki: "Kurban günü bir insanın Allah için kurban keserek kan akıtmasından başka yapacağı daha güzel bir iş olamaz. Kestiği kurban kıyamet günü boynuzları, kılıları ve tırnaklarıyla gelecektir. Kurbanın kanı toprağa düşmeden Allah'ın (katına) düşer. Gönül rahatlığıyla kurbanlarınızı kesin." (Tirmizi, Edahi, 1.)

"İbn Ömer (r.a.)'den yapılan rivayete göre, Peygamber Efendimiz Medine'de on yıl kaldı ve her yıl kurban kesti. Tirmizi: Bu hadis hasendir." (Tirmizi, Edahi, 11.)

"Cündüb b. Süfyan (r.a.)'dan rivayete göre, şöyle demiştir: Kurban Bayramında Rasulülâh (s.a.s.) ile beraberdim. Cemaate namaz kıldırды namazı bitirdiğinde orada kesilmiş

kurbanlar gördü ve şöyle buyurdu: "Kim namazdan önce kurban kesmişse yerine tekrar bir kurban kessin, kesmeyenler ise Allah'ın ismiyle kurbanlarını kessinler." (Nesai, Dahaya, 4.)

VI. Konu ile ilgili bazı hikmetli sözler

"Ruhların haşrini, dirilmesini istiyorsanız, bu sığırı, yani nefsi kurban ediniz." Hz. Mevlana

"Mina'da kurban kesen bir mümin, eğer nefsinin bütün arzularını boğazlamazsa kurban kesmiş olmaz." Cüneyd-i Bağdadi

VII. Verilebilecek mesajlar

* İbadetlerin yegâne gayesi insanın Allah (c.c.) ile irtibatını kuvvetlendirmek ve O'na karşı kulluk görevini yerine getirmektir. Kurban ibadeti ile Cenab-ı Hak, kulunun teslimiyetini ve nefsi isteklerine karşı direncini imtihan etmektedir.

* Kurban ibadeti ile mümin, Allah'ın rızasına yaklaşmayı ve Hz. İbrahim gibi "Halilullah" makamına ermeyi hedeflemektedir.

* Sembolik bir ibadet olan Kurban, kan akıtmanın ötesinde anlamlar taşımaktadır. Kul, bu ibadetle takvaya ulaşmayı hedeflemektedir.

VIII. Yararlanılabilecek bazı kaynaklar

* Prof. Dr. Ali Murat Daryal, Kurban Kesmenin Psikolojik ve Metafizik Temelleri (Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.)

* Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir (Komisyon).

* Uluslararası Kurban Sempozyumu (Bayrampaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007.)

* Diyanet İslam Ansiklopedisi, Kurban maddesi, cilt; 26.

* M. Saim Yeprem, Hac ve Kurban, İstanbul 1965. ■

kitap
tanıtımı

Mehmet Çilek

Hız. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku

Bilindiği üzere her yıl Kutlu Doğum Haftası'nda Diyanet İşleri Başkanlığı toplumu aydınlatmak ve toplumda farkındalık oluşturmak amacıyla bir tema belirlemektedir. 2012 yılında bu tema "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" olarak belirlenmiş ve bu tema çerçevesinde pek çok faaliyet yapılmıştır. 21-22 Nisan tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen sempozyum bunlardan biridir. Sempozyumda sunulan tebliğler basılarak hacimli bir eser hâline getirilmiş ve halkımızın istifadesine sunulmuştur. Eserde değerlendirme oturumuyla birlikte toplam dokuz oturumda sunulan 32 tebliğ yer almaktadır. Alanında yetişmiş birçok akademisyenin tebliğ ve müzakerelerinin yer aldığı eserde kardeşliğin ahlaki ve hukuki yönleri neredeyse tümüyle ele alınmış, kardeşlik Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber'in uygulamaları, diğer dinler, fıkıh, tasavvuf, terminoloji, epistemoloji, sosyoloji, tipoloji, ahlak, hukuk, eğitim, hak ve sorumluluklar, tarihsel tecrübe, tarihten kardeşlik ve bir arada yaşama örnekleri ve günümüze ışık tutan yönleri, günümüzde kardeşlik anlayışı, kardeşliği tehdit eden unsurlar, sevgi, saygı, adalet, güven ve sadakat gibi açılardan değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Prof. Dr. Ömer Faruk Harman'ın "İlahî Dinlerde Kardeşlik", Prof. Dr. Saffet Köse'nin "Kardeşlik Hukuku (Fıkıh Boyutu)", Doç. Dr. İsmail Karagöz'ün "Kur'an-ı Kerim'de Kardeşlik Ahlakının Temelleri", Prof. Dr. Mustafa Çağrıncı'nın "Güven ve Sadakat", Prof. Dr. Mehmet Şeker'in "Türk-İslam Medeniyetinde

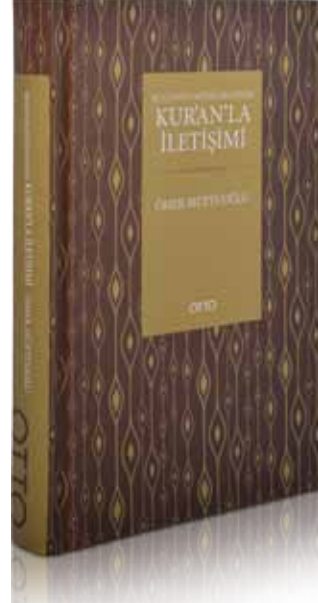

Bir Kardeşlik Müessesesi Olarak Ahilik", Prof. Dr. Şinasi Gündüz'ün "Öteki ile İlişkiler Açısından İslam ve İslami Tecrübe" yazıları eserdeki tebliğlerden bazılarıdır. Eser, Kur'an ve sünnet perspektifinden kardeşliğin ne olduğunu, kardeşlik ve bir arada yaşama konusunda Müslümanların tarihsel tecrübe ve birikimlerinin örneklerini göstermesi ve İslam dünyasının günümüzde içinde bulunduğu duruma ve çözüm önerilerine Müslüman aydınının bakış açısını yansıtması bakımından önem arz etmektedir. (Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku, Diyanet İşleri Başkanlığı yay. Ankara 2013, 632 s.)

Bugünün Müslümanının Kur'an'la İletişimi

Müslümanlar arasında nazil olduğu ilk yıllardan günümüze kadar Kur'an-ı Kerim'i anlama çabaları sürekli var olagelmıştır. Sahabe asrından günümüze kadar kaleme alınan tefsirlerin hepsi bu anlama çabalarının tezahürleridir. Fıkıh Usulü bir anlama yöntemi olarak Kur'an mesajının anlaşılması için yıllar boyunca kullanılmış ve bizlere bugün elimizde bulunan tefsir literatürünün oluşmasında önemli işlevleri yerine getirmiştir. "Bugünün Müslümanının Kur'an'la İletişimi" adlı eser, geçmişteki birikimi reddetmeden, onların kendi dönemlerinde gerçekleştirdiği fonksiyonları da göz ardı etmeden "Kur'an'ı anlamak için yeni bir anlama yöntemi üretip bu doğrultuda çalışmalar yapma zorunluluğu" anlayışının bir yansıması olarak meydana gelmiştir. Eserin dört bölümden oluştuğunu söyleyebiliriz. "İletişim Becerimiz" adındaki ilk bölümde iletişim biliminin imkanları ve terimleri çerçevesinde Kur'an-insan iletişiminin nasıl olması gerektiğine yönelik çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. "Bugünün Müslümanının Kur'an'la İletişimi Nasıl gerçekleşecek" adındaki ikinci bölümde, Hz. Peygamber ve sahabenin Kur'an mesajı karşısındaki tavırlarına dair bilgiler verilmekte ve günümüz insanının Kur'an karşısındaki tavrının nasıl olması gerektiği sorusunun cevabının başta Hz. Peygamber olmak üzere sahabenin Kur'an karşısındaki tutumlarında aranması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Günümüz Müslümanları-

nın Kur'an'ın mesajına muhatap olma konusunda karşılarında bulunan engellere değinilen bölümde, Kur'an'la muhatapı arasında gerçekleşmesi gereken doğru iletişimin nasıl olması gerektiğine yönelik çözüm önerileri sunulmaktadır. Eser, zaman zaman toplumumuzdaki bazı yanlış uygulamalara ve Kur'an mesajının okuma ve anlama faaliyetinin ötesine taşınarak eylem alanına da yansımaları gerektiğine yaptığı vurgu ile sonuçlanmaktadır. (Bugünün Müslümanının Kur'an'la İletişimi. Ömer Müftüoğlu, Otto Yayınları, Ankara 2012, 300 s.)

İslam'ın Volu: Sünnet
Murtaza Bedir
İsam Yay., İstanbul 2012, 180 s.

İletişimin Türkçesi
Doç. Dr. Ertuğrul Yaman
Akçağ Yay., Ankara 2011, 192 s.

Ebu Davud'un Süneni
Yard. Doç. Dr. Mehmet Dinçoğlu
TDV Yay., Ankara 2012, 472 s.

Gazali'nin Felsefi Kelamı
Frank Griffel
Klasik Yay., İstanbul 2012, 503 s.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

YURT İÇİNDE

Kurban Kestirmek İsteyenler İçin

550 ₺

YURT DIŞINDA

Kurban Kestirmek İsteyenler İçin

380 ₺

SON GÜN: 14 EKİM 2013

Kurbanlarımız kardeşlik için

BAŞVURULAR

- İL ve İLÇE MÜFTÜLÜKLERİ
- DİN GÖREVLİLERİ
- TÜRKİYE DİYANET VAKFI ŞUBELERİ

BANKALAR

- T.C. ZİRAAT BANKASI
- VAKIFLAR BANKASI
- HALK BANKASI
- AKBANK
- PTT İŞ YERLERİ
- ALBARAKA
- BANK ASYA
- KUYEYT TÜRK
- TÜRKİYE FİNANS

**TÜRKİYE
DİYANET VAKFI**

On-line Kurban Bağıışı
www.diyantevakfi.org.tr

Çağrı Merkezi
(0312) 416 90 00

“Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları
hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yarattık.
İnkâr edenler ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler”
(Ahkâf, 46/3.)

FİYATI: 3,50 TL